

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİMDALİ**

KAHRAMANMARAŞ'TA ŞEHİR İÇİ ARAZİ KULLANIMI

Yeliz YAĞMUR DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
Şubat - 2007**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİMDALI**

KAHRAMANMARAŞ'TA ŞEHİR İÇİ ARAZİ KULLANIMI

Danışman: Doç. Dr. Mehmet TIRAŞ

Yeliz YAĞMUR DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
Şubat- 2007**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ'TA ŞEHİR İÇİ ARAZİ KULLANIMI

Yeliz YAĞMUR DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No :

**Bu Tez 07/02/2007 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği ile Kabul Edilmiştir.**

İmzası.....

İmzası.....

İmzası.....

Doç. Dr. Mehmet TIRAŞ

Yard. Doç. Dr. Ersin Kaya SANDAL

Yard. Doç. Dr. Mustafa TANÇ

DANIŞMAN

ÜYE

ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....
Doç. Dr. Haluk ALKAN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ'TA ŞEHİR İÇİ ARAZİ KULLANIMI

Yeliz YAĞMUR DEMİR

DANIŞMAN: Doç. Dr. Mehmet TIRAŞ

YIL : 2007, Sayfa:66

Jüri : Doç. Dr. Mehmet TIRAŞ
Yard. Doç. Ersin Kaya SANDAL
Yard. Doç. Mustafa TANÇ

Çalışma alanımız olan Kahramanmaraş şehri, Akdeniz Bölgesi'nde, Adana Bölümü'nün kuzeydoğusunda yer almaktadır. Çalışma Alanı Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin buluştuğu kavşak noktasında yer alması nedeni ile fiziki ve beşeri coğrafya şartları bakımından geçiş özelliği gösterir. Ülkemizde şehir fonksiyonuna sahip yerleşme olgusu son 40 yılda hızlı bir artış göstermiştir. Bu şehirler geçmişten günümüze kadar özelliğini koruyarak alan olarak büyümüş, gelişmiş ve nüfusları artmıştır. Coğrafi fonksiyonları değişmekte ve gelişmektedir.

Kahramanmaraş da bu gelişmelerin yaşandığı şehirlerimizden bir tanesidir. Özellikle son 30 yıl içerisinde Tarihi Sit Alanını çevreleyen eski yerleşme alanı çevresinde yer alan tarım alanları hızlı nüfus artışı ve göç yoluyla artan nüfus nedeniyle imara açılarak yerleşme ve sanayi arsası haline dönüştürülmüşlerdir. Bu gelişme sonucu, şehrin batısında ve doğusunda yer alan zeytinlik ve bağ alanları başta olmak üzere, güneyindeki 1.sınıf tarım alanları imara açılmıştır.

Böylece mevcut arazi kullanım şekilleri temelden değişmiş, gerek şehir merkezinde Merkezi İş Alanının gelişmesi sonucu konut fonksiyon alanlarının iş yerine dönüşmesi, gerekse şehri çevreleyen alanların konut ve sanayi fonksiyon alanlarına dönüşmesi ile arazi kullanımında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kahramanmaraş, Arazi kullanımı, Şehir, Gelişim

**DEPARTMENT OF GEOGRAPHY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
UNIVERSITY OF KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM**

**ABSTRACT
MA Thesis**

THE USE OF URBAN LAND IN KAHRAMANMARAŞ

Yeliz YAĞMUR DEMİR

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Mehmet TIRAŞ

Year : 2007, Pages:66

**Jury: Assoc. Prof. Dr. Mehmet TIRAŞ
Asist. Prof. Dr. Ersin Kaya SANDAL
Asist. Prof. Dr. Mustafa TANÇ**

The Study area is located in the Northeastern of Adana sub-region in the Mediterranean Region. Because of this study area placed in an intersection point of The Mediterranean, the Eastern Anatolia and the Southeastern Anatolia regions, it shows a transition point vise versa geographical conditions of physically and humanity. In the country, the settlement event, have a city function, have shown a rapid increase for a 40-year-period. Here is these cities have continued their characteristics up to now and they developed, expanded their lands, and their populations' increased. At the same time their geographical conditions had been changed and developed.

One of the cities of these changes occurred is Kahramanmaraş city. Particularly in a 30-year-period, agricultural lands, covering the Historical Site Land and old settlement of the land have been converted to settlement and industry lands by the way of migration and growing population. After these events occurred first class lands, especially the olive grove and vineyard lands placed in the north and east of the city, have been converted to settlement lands.

Thus, the form of using the field changed in basis and residential buildings have been converted to business centers. In the city these changes resulted very important divergences in using a land.

Key Words: Kahramanmaraş, usage of land, the city, development

ÖNSÖZ

19. yüzyılın ikinci yarısı, dünya üzerinde özellikle kentlerdeki arazi kullanımlarında çok büyük değişikliklere sahne olmuştur. Bu da bu yüzyılda motorun bulunmasıyla ortaya çıkan sanayileşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kentleşmedir. Bu hızlı kentleşmenin neticesince gün geçtikçe kır kent dengesinde kent ön plana çıkmaktadır. Şehirlerdeki bu hızlı gelişim kentler üzerinde acilen bir takım arazi kullanılışına ve sosyal yapıya ilişkin tedbirlerin alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Kentler; insanların ve toplulukların birtakım sosyal, kültürel, iktisadi eylemlerinin belirli düzenlerde icra edildiği toprak yüzeyleridir. Belirli plan ve programlara dayalıdır. Aynı zamanda kentler, binlerce insanın yaşadığı ve yaşayacağı mekânlardır. Bu sebeple gelecek toplum ve nesillere sağlıklı çevreler oluşturmak kaliteli bir arazi kullanımı ile mümkün olacaktır.

Kahramanmaraş kent merkezinde bu güne kadar somut olarak arazi kullanım gerçeği çeşitli kuruluşlar tarafından daha ziyade tarım alanları için kullanılmıştır. Fakat arazi kullanımından asıl algılamamız gereken kentsel donatılar ve kent yüzeyindeki dağılımıdır.

Bu çalışmadaki amacımız, kentlerin gelişimi sonucu ortaya çıkan değişimin coğrafi açıdan incelenerek, eski arazi kullanım şekillerinin saptanması, günümüzdeki arazi kullanım şekillerinin belirlenmesi, arazinin bilimsel olarak sınıflandırılması ve değer bakımından sınıflandırılarak yararlanma şekillerinin ne kadar uygun olduğunun saptanmasıdır.

Çevreye karşı duyarlı bir birey olarak beni bu çalışmaya yönlendiren ve çalışmalarım sırasında yardımlarını eksik etmeyen danışman hocam sayın Doç. Dr. Mehmet Tıraş'a teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca Çalışmalarım süresince bana yardımcı olan Kahramanmaraş Belediye'si çalışanlarına ve özellikle kent planlamacısı Fatih Adanır'a, değerli hocalarım Yard. Doç. Dr. Emrullah Kanadıkırık'a, Öğrt. Gör. Hakkı Şerbetçi'ye ve Nadire Karademir'e, arkadaşım Arş. Gör. Şeref Bağbozan'a ve gerek maddi gerekse manevi desteğini esirgemeyen eşim Rifat Demir'e teşekkürü borç bilirim.

YELİZ YAĞMUR DEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÇİZELGELER TABLOSU.....	VI
ŞEKİLLER TABLOSU.....	VII
FOTOĞRAFLAR TABLOSU	VIII
1.GİRİŞ.....	1
2. METERYAL VE METOT.....	3
3. KAHRAMANMARAŞ ŞEHRİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	4
3.1.FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	4
3.1.1. Jeomorfoloji	4
3.1.1.1. Dağlar	4
3.1.1.2 Platolar.....	5
3.1.1.3 Vadiler ve Ovalar.....	6
3.1.2. Hidrografiya.....	8
3.1.2.1. Akarsular ve Göller.....	8
3.1.3 İklim Özellikleri.....	8
3.1.3.1. Sıcaklık	8
3.1.3.2 Yağış.....	9
3.1.3.2 Rüzgâr.....	11
3.2. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	12
3.2.1 Nüfus Yapısı	12
3.2.1.1 Göçler	15
3.2.2. Ulaşım	16
3.2.2.1. Karayolları Ulaşımı:	16
3.2.2.2 Demiryolu Ulaşımı	20
3.2.2.3 Havayolu Ulaşımı	21
4. KAHRAMANMARAŞ'IN ŞEHİRSEL GELİŞİM EVRELERİ	23
4.1. MARAŞ ADININ KAYNAĞI.....	23
4.2. MARAŞ'TA YERLEŞİM YERİ	23
4.3. TARİH ÖNCESİ DEVİRLERDE MARAŞ.....	24
4.3.1. Hititler Dönemi	25
4.3.2. Asurlular Dönemi (M.Ö. 720 - 612).....	25
4.3.3. Pers (İranlılar) Dönemi (M.Ö. 612 - 333).....	25
4.3.4. Makedonyalılar Dönemi (M.Ö. 333 -64).....	25
4.3.5. Büyük Roma İmparatorluğu Dönemi (M.Ö. 64 - M.S. 395)	26
4.4. BİZANSLILAR DÖNEMİ	26
4.5. MÜSLÜMAN FETİHLERİ DÖNEMİ	27
4.6. SELÇUKLU DÖNEMİ.....	28
4.7. DULKADİROĞULLARI BEYLİĞİ DÖNEMİ (1337 – 1522).....	31
4.8. OSMANLI DÖNEMİ.....	33
4.9. CUMHURİYET DÖNEMİ	36
5. ARAZİ KULLANIM ŞEKİLLERİ.....	39
5.1. CUMHURİYET ÖNCESİ KULLANIM ŞEKİLLERİ.....	39
5.2. CUMHURİYET DÖNEMİ KULLANIM ŞEKİLLERİ	41
5.2.1. 1923- 1956 Yılları Arası.....	41
5.2.2. 1957- 1977 Yılları Arası.....	41
5.2.3. 1978- 1987 Yılları Arası.....	42

5.2.4. 1988- 2006 Yılları Arası.....	42
6. KAHRAMANMARAŞ ŞEHRİNİN FONKSİYON ÖZELLİKLERİ	45
6.1 KENTSEL SİT ALANI.....	45
6.2. İŞ VE TİCARET ALANLARI	46
6.3. TİCARET VE KONUT KARIŞIK OLDUĞU ALANLAR.....	48
6.4. KONUT ALANLARI	49
6.5. ENDÜSTRİ ALANLARI.....	52
6.6. ULAŞIMDA KULLANILAN ALANLAR.....	53
6.7. RESMİ VE İDARİ KURUMLARI	53
6.8. ASKERİ ALANLAR	54
6.9. SOSYO-KÜLTÜREL ALANLAR.....	54
6.10. YEŞİL ALAN VE PARKLAR.....	56
6.11. TARIM ALANLARI	57
7. FARKLI ARAZİ KULLANIŞLARININ OLUŞMASINDA ÖZEL FONKSİYONLARIN ETKİSİ	59
8. SONUÇ VE ÖNERİLER	61
KAYNAKÇA.....	64
ÖZGEÇMİŞ	67

ÇİZELGELER TABLOSU

Çizelge 3. 1: Kahramanmaraş'ta Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Ortalama Sıcaklık 9	9
Değerleri (1975–2006) 9	9
Çizelge 3. 2: Kahramanmaraş'ın Yıllık Ortalama Yağış Dağılımı (mm). 10	10
Çizelge 3. 3: Kahramanmaraş'ta Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (1940 -2005)..... 10	10
Çizelge 3. 4: K.Maraş İli Ve İlçelerinin Toplam Şehir Ve Köy Nüfusları (2000) 12	12
Çizelge 3. 5: Kahramanmaraş İli'nde Okuma Ve Yazma Durumu(6 ve daha yukarı yaştaki nüfus)..... 14	14
(1935- 2000) 14	14
Çizelge 3. 6: Başka İllerde Doğup Kahramanmaraş İli'nde Oturanların Sayısı (1970–2000) 16	16
Çizelge 3. 7: Kahramanmaraş'ta Araç Cinslerine Göre Taşıt Miktarları (2006)..... 17	17
Çizelge 3. 8: Kahramanmaraş İl Merkezi Toplu Taşıma Araçları Sayıları(2006)..... 17	17
Çizelge 3. 9: Kahramanmaraş İli Karayolları Trafik Hacmi 19	19
Çizelge 3.10: Kahramanmaraş'ın Bazı İllere Ve İlçelere Olan Uzaklığı (km.)..... 19	19
Çizelge 3.11: Kahramanmaraş Havaalanı Uçak Trafikleri, Yolcu ve Yük Miktarları (2006)..... 21	21
Çizelge 5. 1: Salnamelere Göre Maraş Kazası'nın arazi Kullanımı (Dönüm) 40	40
Çizelge 6. 1: İl Merkezindeki Tescilli Yapılar 46	46
Çizelge 6. 2: Kahramanmaraş Şehri'nin Mahalleleri 49	49
Çizelge 6. 3. Kentsel Donatımların Meskûn ve Rezerv Konut Bölgelerinde Dağılımı..... 57	57
Çizelge 8. 1: Kahramanmaraş Belediyesi Yetki Sahası (ha.) 62	62
Çizelge 8. 2: Mücavir Alan İçerisindeki Arazi Kullanımı..... 62	62

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1. 1: Çalışma Alanının Lokasyon Haritası	2
Şekil 3. 1: Kahramanmaraş Şehrinin Topografya Haritası	7
Şekil 3. 2: Kahramanmaraş'ın Aylık Ortalama Sıcaklık (C°) Grafiği (1975- 2006).....	9
Şekil 3. 3: Kahramanmaraş'ın Aylara Göre Ortalama Yağış Dağılımı (1940 -2005)	10
Şekil 3. 4: Kahramanmaraş'ta Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (1940 -2005)	11
Şekil 3. 5: Kahramanmaraş'ın Rüzgâr Gücü (1964–2005)	11
Şekil 5. 1: K.Maraş'ın Şehirsel Gelişim Evreleri	44
Şekil 6. 1: Kahramanmaraş Merkez İlçesi'nin İdari Bölünüşü	50
Şekil 6. 2: Kahramanmaraş Şehrinde Fonksiyon Alanlarının Dağılışı	58

FOTOĞRAFLAR TABLOSU

Fotoğraf 3. 1: Ahır Dağı'nın Eteklerine Doğru Yayılan Binevler Mevkiinden Bir Görünüm.....	4
Fotoğraf 3. 2: Ahır Dağı'nın Eteklerindeki Kazma Sayfiye Yerleşmelerinden Bir Görünüm.....	5
Fotoğraf 3. 3: K.S.Ü. Girişinden Maraş Ovası'nın Bir Görünüşü.....	6
Fotoğraf 3. 4: Menzelet Barajı Üzerinde Yer Alan Taş Köprü'den Bir Görünüm.....	8
Fotoğraf 4. 1: K.S.Ü. Avşar kampüsü Girişinden Bir Görünüm.....	37
Fotoğraf 6. 1: Kahramanmaraş Kalesi'nin Alt Tarafından Bir Görünüm	45
Fotoğraf 6. 2: Trabzon Caddesi'nden Ulu Cami'ye Doğru Bir Görünüm	47
Fotoğraf 6. 3: Şehrin Batısında Yer Alan Binevler'den Bir Görünüm.....	47
Fotoğraf 6. 4: Kahramanmaraş Kalesi'nden Ulu Cami'ye Doğru Bir Görünüm.....	51
Fotoğraf 6. 5: Kahramanmaraş Emniyet Amirliği'nden Bir Görünüm	54
Fotoğraf 6. 6: Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi 'den Bir Görünüm	55
Fotoğraf 6. 7: Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi'nden Bir Görünüm	55
Fotoğraf 6. 8: 12 Şubat Kurtuluş Parkı'ndan Bir Görünüm	56

1.GİRİŞ

Şehirler küçük bir sahada, büyük nüfus kütlelerini barındıran bu nüfusun geçimini temin eden, ürettikleri mal ve hizmetlerle yakın çevreleri ve hinterlandı ile sıkı iktisadi ve kültürel ilişkileri bulunan yerleşmelerdir. Bu nedenle şehirler doğası gereği kompleks bir yapıya sahip olduklarından, planlaması çok zor, sorunları da çok ve çeşitli olan yerleşmelerdir.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de nüfusun büyük bir kısmı şehirlerde yaşamaktadır. Bu sebeple nüfusun gerek şehrsel fonksiyonlar gerekse arazi üzerinde yaptığı baskı gün geçtikçe artmaktadır. Bu hızlı nüfus artışına karşılık yeryüzünde kullanılabilen arazi ise kısıtlıdır. Bu sebeple insanların artan ihtiyaçlarını karşılayacak sınırlı arazinin en iyi şekilde değerlendirilmesi amacıyla bu konuda planlamanın yapılması şarttır.

Çalışma sahamız olan Kahramanmaraş şehri de gün geçtikçe nüfusu artan ve bu sebeple arazi üzerinde düzenlemelere ihtiyaç duyan bir şehirdir. Kahramanmaraş ekonomik fonksiyon açısından 1970’li yıllara kadar bir tarım şehri karakteri arz etmektedir.1970’ten sonra kırsal alanlardan şehre gerçekleşen göçler ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan gerçekleşen göçlerle nüfus hızla artmaya başlamış, böylece ucuz iş gücü temini hem sanayi hem de hizmet sektörlerinin gelişmesini sağlamıştır.

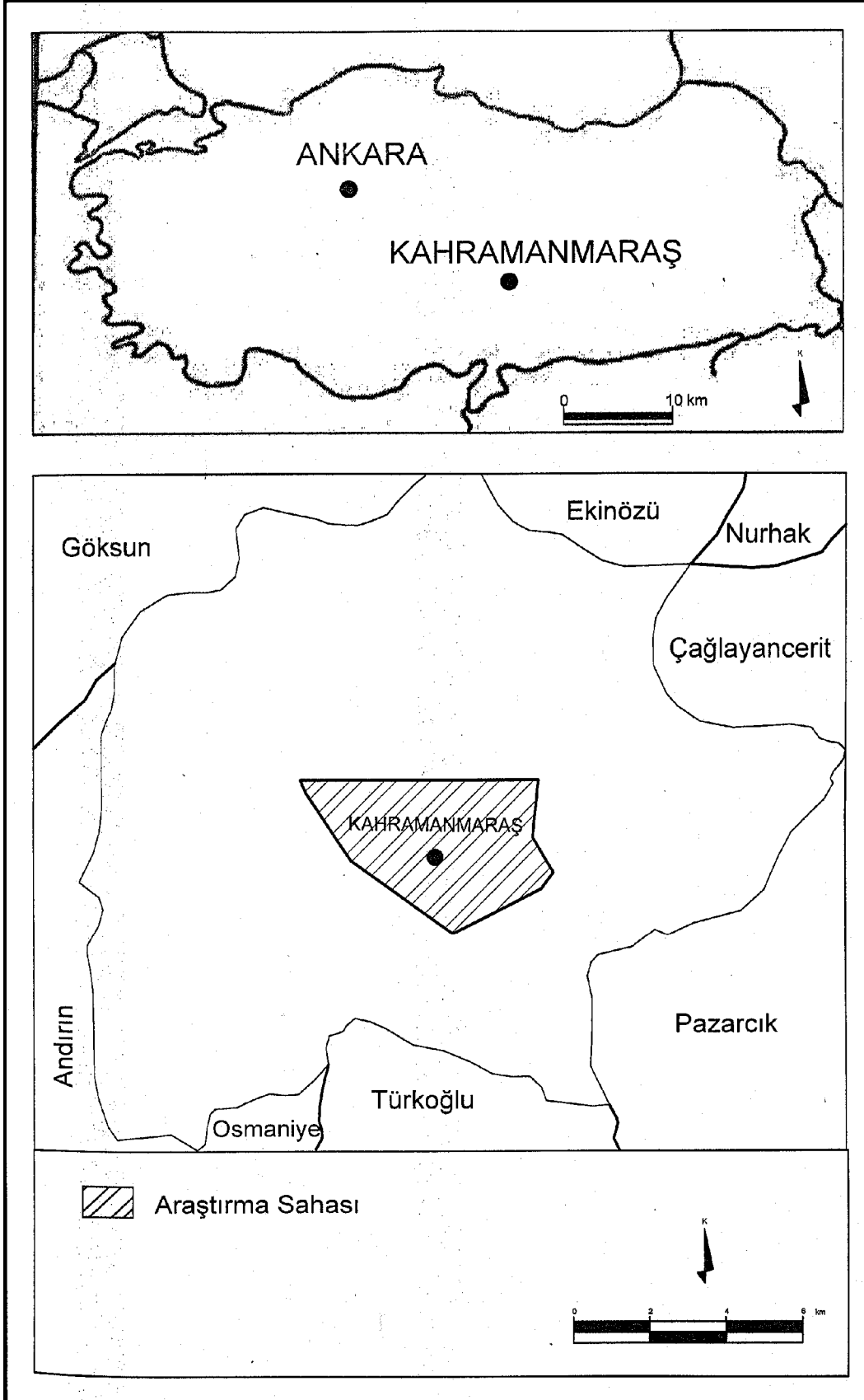
Göç olgusu, Kahramanmaraş’ın 1979 olayları ile sosyo-ekonomik açıdan temelden sarsılması sonucu tersine işlemiş ve şehir önemli ölçüde nüfus kaybetmiştir. Ancak Kahramanmaraş’ın 1984 yılında Teşvik kapsamına alınması ve Türkiye genelinde teşvik kredilerini en iyi değerlendiren il olması yeniden bir çekim merkezi haline dönüşmesini sağlamıştır.

1981 yılından itibaren başlayan imar faaliyetleri şehrin gelişebileceği ana aksları belirlemiş böylece konut fonksiyon alanları ve sanayi alanları için uygun arsa üretilmiştir. Üretilen arsaların daha önce 1. 2. ve 3. sınıf tarım alanlarından oluşması, şehir halkının temel besin ihtiyacının bu alanlardan sağlanması, üretilen arsalarda değer yönünden önemli gelir artışı sağlanmasına karşın kaybedilen değerlerin yerini dolduracak alternatif arazi oluşturulmamıştır. Böylece sürekli değer üreten tarım alanlarının yerini uzun vadede herhangi bir değer üretmeyen konut arsaları almıştır.

Şehrsel gelişme açısından zorunlu görülen arsa üretimi sağlanırken tarımsal potansiyel önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Diğer yandan imara açılan tarım alanlarında planlı gelişme hedeflenmesine rağmen arazi kullanımı açısından önemli çarpıklıklar oluşmuştur. Kahramanmaraş’ta şehir içi arazi kullanımı açısından yapılacak bu çalışma ile mevcut arazinin doğru ya da yanlış kullanılıp kullanılmadığı belirlenerek arazinin mevcut kullanım şekilleri saptanacaktır.

Arazinin değer bakımından sınıflandırılması yapılarak mevcut yararlanmanın arazi kabiliyetine ne kadar uygun olduğu belirlenecektir. Böylece elde edilecek bilgi ve veriler geleceğe dönük arazi planlamalarına ışık tutacaktır.

Yapılacak arazi planlamalarında konut fonksiyon alanlarının saptanması, sanayi alanlarının saptanması ve çevresel faktörler dikkate alınarak şehrin gelişebileceği alanların belirlenmesi sağlanacaktır.

(Yeliz YAĞMURDEMİR)

Şekil 1. 1: Çalışma Alanının Lokasyon Haritası

2. METERYAL VE METOT

Çalışma alanımız Kahramanmaraş Belediyesi'nin Mücavir Alanı ile sınırlandırılmıştır olup, çalışmada Kahramanmaraş'taki tarihi eserler, arşiv belgeleri, imar planı, yerel gazeteler gibi kaynaklar ışığında şehrin başlıca alansal değişiminde etkili olan doğal ve beşeri faktörler dikkate alınarak, gelişim evreleri tespit edilmiştir. Başlangıçta Kahramanmaraş'ın bulunduğu yerde ilk kuruluşunda etkili olan doğal ve beşeri coğrafi şartlar üzerinde durulmuş, ardından günümüze kadar geçirdiği dönemlerdeki coğrafyası ele alınmıştır.

Bu çalışma hazırlanırken öncelikle araziye çıkılmadan çalışma alanı ile ilgili literatür incelenmiş ve dokümanter belgeler derlenmiştir. Ayrıca konuyla ilgili diğer yörelere ait kaynaklar gözden geçirilmiştir. Çalışma sırasında 1/25.000, 1/100.000 ve 1/250.000 ölçekli topografya haritaları kullanılmıştır.

Daha sonra araziye çıkılmış, arazi üzerinde uygulamalı şekilde incelemeler ve gözlemler yapılmıştır. Araştırma süresince elde edilen bütün veriler harita, tablo ve grafiklere dönüştürülerek daha anlaşılır hale getirilmiştir.

Sayısallaştırma ve harita çizimlerinde Arcview ve Autocad yazılımlarından faydalanılmıştır.

3. KAHRAMANMARAŞ ŞEHRİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

3.1.Fiziki Coğrafya Özellikleri

3.1.1. Jeomorfoloji

3.1.1.1. Dağlar

Araştırma sahamız kuzeyde Orta ve Güneydoğu Toroslar'ın uzantıları olan dağlar ile ilin güneybatısında yer alan Nur(Gavur, Amonos)Dağları ile çevrili durumdadır.

Kahramanmaraş Şehri İlin kuzeyinde yer alan Ahır Dağı'nın güney eteklerinde kurulmuştur. Güney tarafı Maraş Ovası ile çevrili olan şehrin güneybatısında Çimen Dağı (2259 m.), batısında Başkonuş Dağı (1789 m.), kuzeyinde Ahır Dağı (2301 m.), doğusunda Karaağaç Tepe (1293 m.), güneyinde ise Köroğlu Tepe (903 m.) yer alır(Şekil: 3. 1).

Çalışma sahamız güneyden verimli Maraş Ovası ve kuzeyden dağlarla çevrilmiş durumdadır. Bu durum şehrin gelişimi üzerinde etkili olmuş ve şehir batıya doğru genişleme eğilimi göstermiştir.1990 yılından önce zeytinlik ve bağlarla kaplı olan şehrin batı kısmı 2006 yılına gelindiğinde konutlarla kaplanmıştır (Fotoğraf: 3. 1).

Fotoğraf 3. 1: Ahır Dağı'nın Eteklerine Doğru Yayılan Binevler Mevkiinden Bir Görünüm

Şehrin batıya kaymasında etkili olan faktörlerden biri yer şekilleri iken diğer bir faktörde depremselliktir. Bilindiği gibi Kahramanmaraş şehri tektonik bakımdan önemli faylardan olan Ölü Deniz Fayı üzerinde bulunmaktadır. Şehirde yerleşmelerin büyük çoğunluğu fay zone üzerinde kurulmuştur. Bölgenin deprem bakımından uzun bir durgunluk dönemi geçirmekte oluşu nedeniyle, bölge halkı olası bir depremden habersizdir. Yalnız ülkemizi derinden etkileyen 17 Ağustos 1999 depremi sonucu gerek basının gerekse yerel kuruluşların halkı bilinçlendirmesi üzerine insanlar depreme dayanıklı zeminler ve evler

üzerinde yoğunlaşmaya başlamışlardır. Fakat halkın bu konuda daha da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan şehrin batıya kaymasında şehrin kuzey ve kuzeybatı kesminde yeraltı su seviyesinin yüzeye yakın olması ve şehrin ova tabanına göre daha sağlam bir zemine sahip olması önemli bir etki yapmıştır.

3.1.1.2 Platolar

Kahramanmaraş İli'nin güney kesimlerinde platolara rastlanır. Yer yer 1000m. yükseltiye kadar inen ve zengin çayırırlarla kaplı bu alanlarda hayvancılık gelişmiştir.

Ahır Dağı, Engizek Dağları ve Nur Dağları'nın uzantıları üzerinde de geniş platolar yer alır. 1000- 2000m. arasında yükseltilere sahip bu platoların kuzeye doğru gidildikçe kalkerli yapıya sahip olması bitki örtüsünü çok zayıf olmasına neden olmuştur. Bununla beraber bu platolarda da kısmen hayvancılık yapılır.

“Yükselti ile beraber eğim şartları da yerleşmelerin kurulma yerinin belirlenmesinde etkilidir. Kahramanmaraş Şehri kabaca 500- 1000m. yükselti basamağında yer almaktadır. Kuzeyinde Ahır Dağı'nın yer alması ve bu dağın yamaçlarında eğimin artması sonucu şehir daha çok doğu ve batı istikametlerinde gelişmektedir. Ahır Dağı'nın eteklerinde sadece sayfiye amaçlı kullanılan bağ evleri yer almaktadır. Burada yine eğim ve yükselti yerleşmenin gelişim istikametlerini belirleyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır”(Şahin, 2004: 10),(Şekil :3. 1, Fotoğraf :3. 2).

Fotoğraf 3. 2: Ahır Dağı'nın Eteklerindeki Kazma Sayfiye Yerleşmelerinden Bir Görünüm

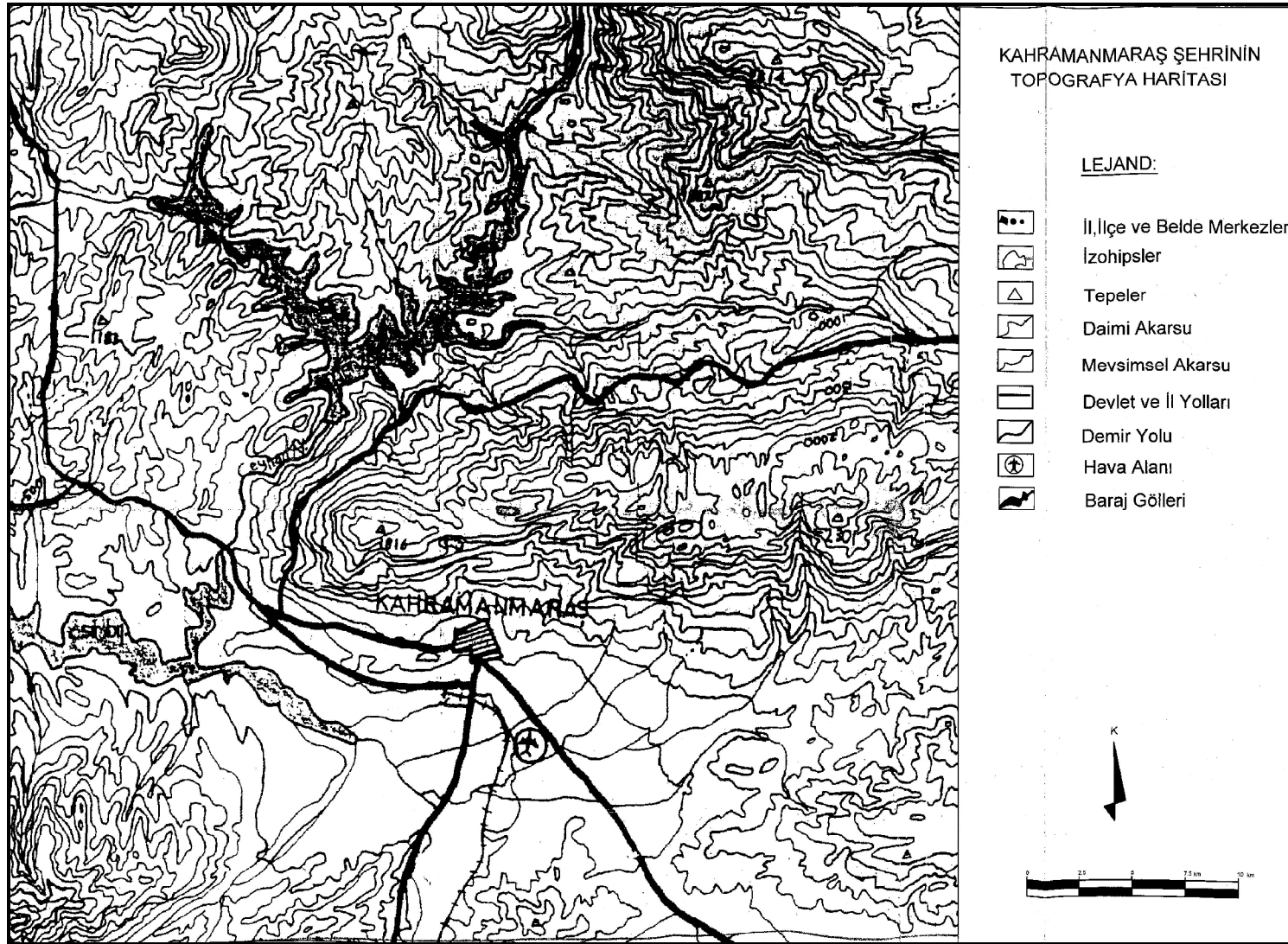
3.1.1.3 Vadiler ve Ovalar

Kahramanmaraş ovaları Maraş, Narlı ve Türkoğlu Ovaları'ndan oluşmaktadır. Bunlardan sadece Maraş Ovası çalışma sahamız içerisinde yer almaktadır. Ceyhan Nehri'nin kolları olan Aksu ve Erkenez Sularının oluşturduğu Maraş Ovası tarımsal potansiyel açısından üstün değerde olması nedeni ile geçmişten günümüze kent için önemi büyük olmuştur. Drenaj ve sulama imkânları günümüzde büyük oranda halledilmiş olan ovada iklim koşullarının elverdiği ölçüde her türlü tarım ürünü yetişmektedir. Bu topraklarda daha çok pamuk, şeker pancarı, biber ve buğday gibi ürünlerin ekimleri yapılır(Şekil:3.1,Fotoğraf: 3.3).

“Tarihi devirlerden günümüze kadar yörede yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunun tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlaması yerleşme üzerinde tarım alanlarının önemini gözler önüne sermektedir. Verimli tarım alanlarının varlığı ve Ahır Dağı'nın hayvancılık için uygun olması şehrin burada kurulmasında etkili olmuştur. Maraş Ovası'nın bugünkü gibi ıslah edilmemiş olması, Aksu Çayı'nın sık sık taşması, yeraltı su seviyesin yüksek olması nedeniyle bataklıkların oluşması ve bu bataklıklarda sivrisineklerin türemesi şehrin ovadan uzaklaşmasında ve bu günkü yerini almasında etkili olmuştur”(Şahin, 2004: 12).

Fotoğraf 3. 3: K.S.Ü. Girişinden Maraş Ovası'nın Bir Görünüşü

Şekil 3. 1: Kahramanmaraş Şehrini Topografya Haritası

3.1.2. Hidrografya

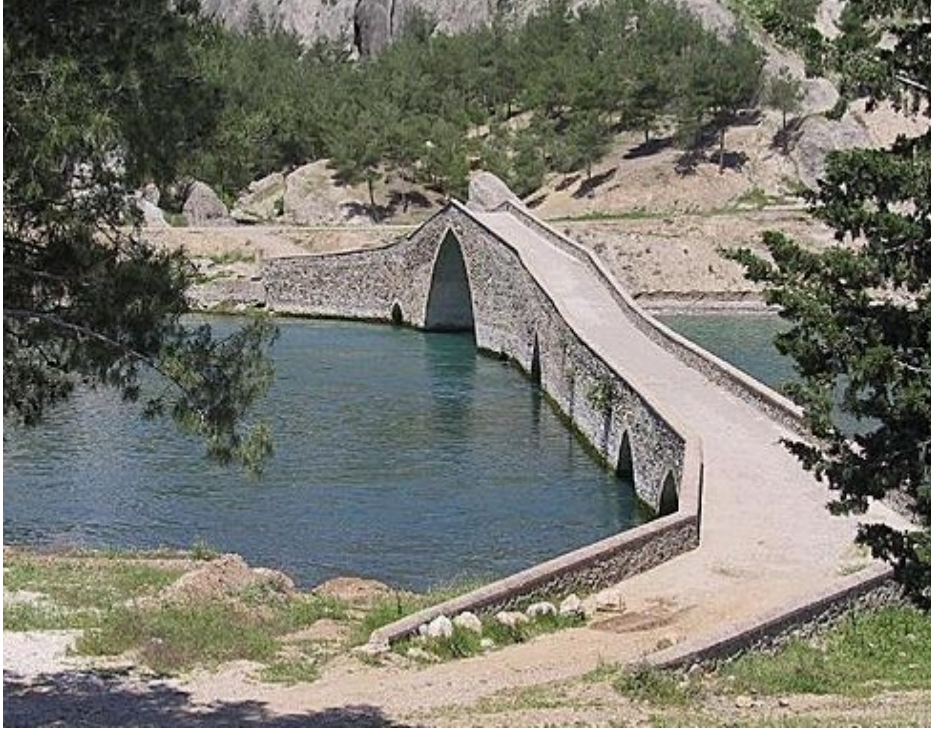
3.1.2.1. Akarsular ve Göller

Kahramanmaraş İli'nin en önemli ve en büyük akarsularından biri olan Ceyhan Nehri'nin il sınırları içindeki uzunluğu 220km. olup Elbistan İlçesi'nden doğmaktadır. Ceyhan Nehri, Söğütlü Çayı'nı ve Hurman Suyu'nu alarak ilerler, sonra Göksun Çayı'nı, Kör Sulu Çayı'nı alır ve il topraklarını sulayarak Adana İli'nden Akdeniz'e dökülür.

Çalışma sahasının diğer önemli akarsuları Ceyhan Nehri'nin kolları olan Aksu ve Erkenez sularıdır. Erkenez Suyu mevsimlik bir akarsu özelliği taşımakta olup yaz mevsiminde tamamen kurumaktadır. Şehirdeki bu akarsular hem verimli Maraş Ovası'nı sulamaları hem de çalışma sahasının su potansiyelini oluşturmaları bakımından önemli bir yere sahiptirler.

Ayrıca çalışma sahasının kuzey batısında Menzelet, güneybatısında ise Sır Baraj Gölleri yer almaktadır. Bu göller daha çok sulama amaçlı kullanılmakta olup kültür balıkçılığı da yapılmaktadır(Şekil: 3. 1, Fotoğraf: 3. 4).

Çalışma alanımızda fay hattından çıkan kaynaklar su bakımından zengindir. Su kaynakları yerleşme yerlerinin seçiminde önemli bir faktördür. Kahramanmaraş şehrinin bugünkü yerinde kurulmasında etkili olan faktörlerden biri de Pınarbaşı Kaynakları'nın burada yer almasıdır.

Fotoğraf 3. 4: Menzelet Barajı Üzerinde Yer Alan Taş Köprü'den Bir Görünüm

3.1.3 İklim Özellikleri

3.1.3.1. Sıcaklık

Kahramanmaraş'ta kış mevsiminde ortalama sıcaklık değerleri 0 C°'nin altına düşmez. Mart ayından itibaren yükselmeye başlayan ortalama sıcaklık değerleri ağustos

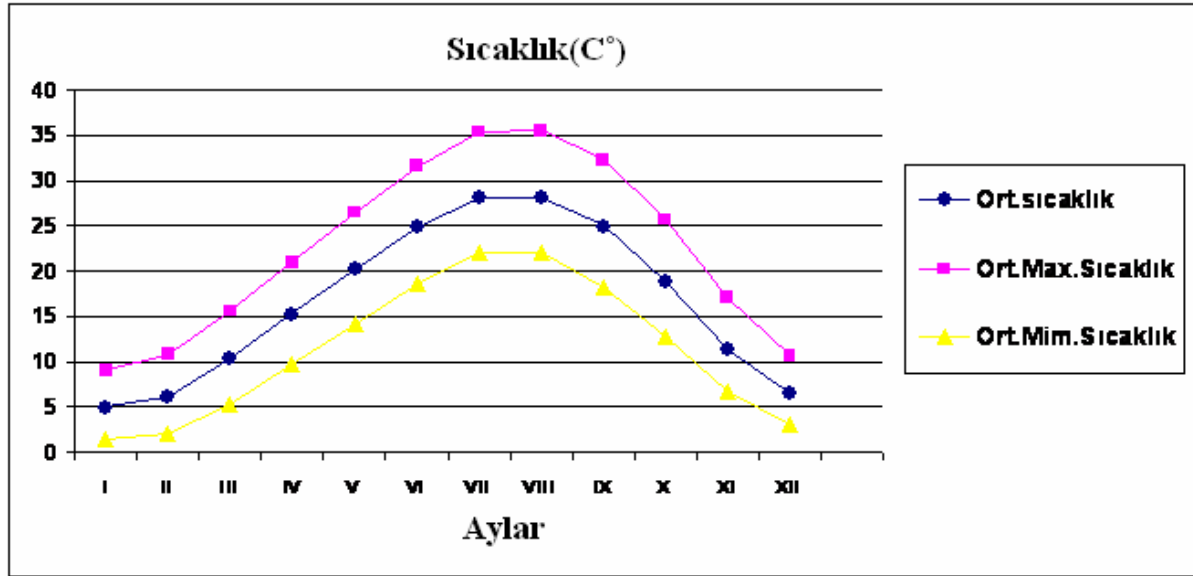
ayında 28 C°' ye ulaşır. Bununla beraber yılın dört ayında (haziran, temmuz, ağustos, eylül) sıcaklık ortalamalarının 26 C° üzerinde olduğu dikkati çeker(Çizelge 3.1).

Ağustos ayının sonundan itibaren düşmeye başlayan ortalama sıcaklık değerleri, ocak ayında 5 C°' ye düşer. Bu özellikleri ile çalışma alanı “Akdeniz Termik Rejim” özelliği taşır. Minimum sıcaklık ocak ayında görülmekte, maksimum sıcaklık ise temmuz -ağustos aylarında görülmektedir.

Çizelge 3. 1: Kahramanmaraş'ta Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Ortalama Sıcaklık Değerleri (1975–2006)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort.
Ort. Sıcaklık (C°)	5.0	6.2	10.4	15.3	20.2	24.9	28.2	28.2	25.0	18.9	11.4	6.6	16.6
Ort.En Yüksek Sıcaklık(C°)	9.1	10.8	15.6	21.0	26.5	31.6	35.4	35.5	32.3	25.7	17.1	10.7	22.6
Ort.En Düşük Sıcaklık(C°)	1.4	2.0	5.4	9.8	14.1	18.6	22.0	22.0	18.3	12.8	6.8	3.1	11.3
Ort.Güneşlenme Süresi (saat)	3.5	4.4	5.7	6.9	8.5	10.5	11.1	10.5	9.3	7.1	4.6	3.2	7.1

Kaynak: (D.M. İ.G.M)

Şekil 3. 2: Kahramanmaraş'ın Aylık Ortalama Sıcaklık (C°) Grafiği (1975- 2006)
(D.M. İ.G.M)

3.1.3.2 Yağış

Kahramanmaraş'ta mevsim ortalamalarına göre en fazla yağış ortalama 377,1mm. değer ile kış mevsiminde görülür(Çizelge: 3.3).

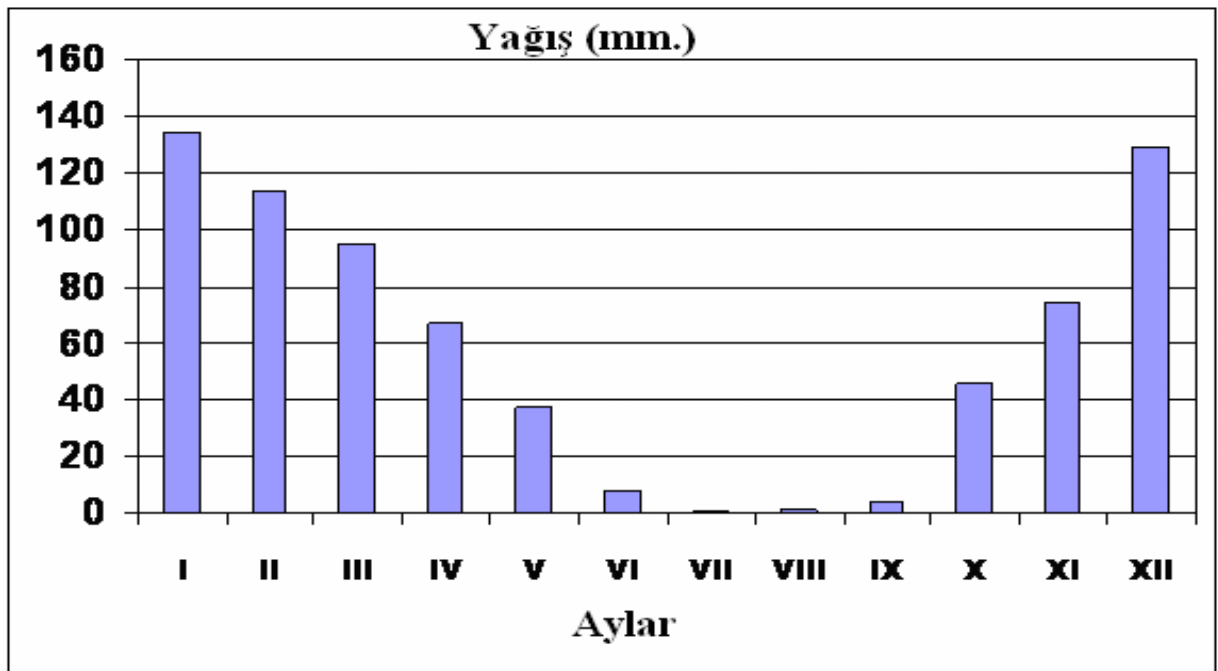
Yağış miktarının aylık ortalama olarak en yüksek değeri gösterdiği ay, 134,6mm. ile ocak ayıdır. Ocak ayından itibaren azalmaya başlayan yağış miktarı en düşük aylık ortalama değerine 0.8mm. ile temmuz ayında ulaşır(Çizelge: 3.2).

Yağış değerinde ağustos ayından, ocak ayına kadar devamlı bir artış görülür. Maksimum yağış kış aylarında, Minimum yağış ise yaz aylarında düşer. Yıllık ortalama yağış miktarı ise 709,8mm.'dir

Çizelge 3. 2: Kahramanmaraş'ın Yıllık Ortalama Yağış Dağılımı (mm).

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Yağış	134.6	113.6	95.1	66.6	37.2	7.8	0.8	1.1	4.0	45.7	74.4	128.9	709.8

Kaynak: (D.M.İ. G.M.)

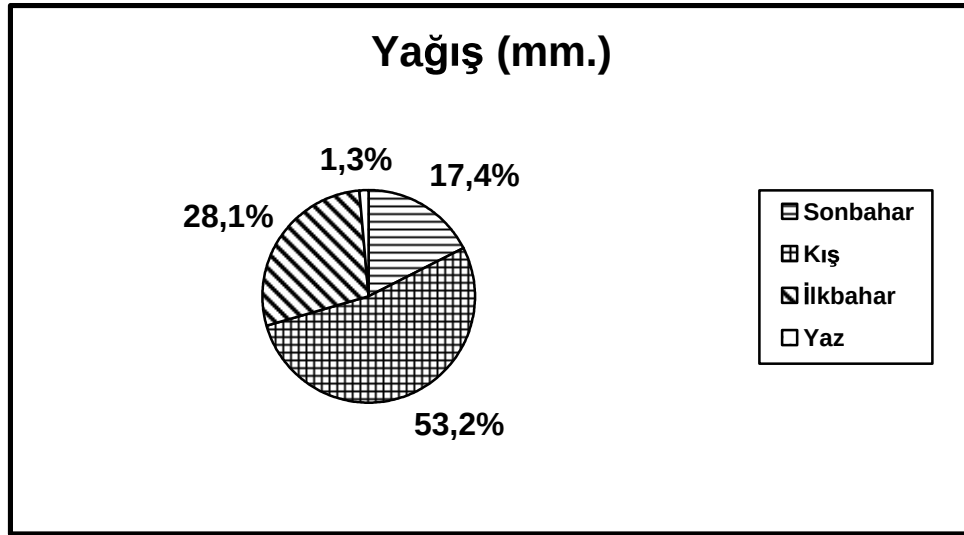

Şekil 3. 3: Kahramanmaraş'ın Aylara Göre Ortalama Yağış Dağılımı (1940 -2005)
(D.M.İ. G.M.)

Çizelge 3. 3: Kahramanmaraş'ta Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı (1940 -2005)

MEVSİMLER	Sonbahar	Kış	İlkbahar	Yaz
Yağış (mm.)	124.1	377.1	198.9	9.7
Oran (%)	17.4	53.1	28.0	1.3

Kaynak: (D.M.İ. G.M.)

Şekil 3. 4: Kahramanmaraş'ta Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (1940 -2005)
(D.M. İ. G. M.)

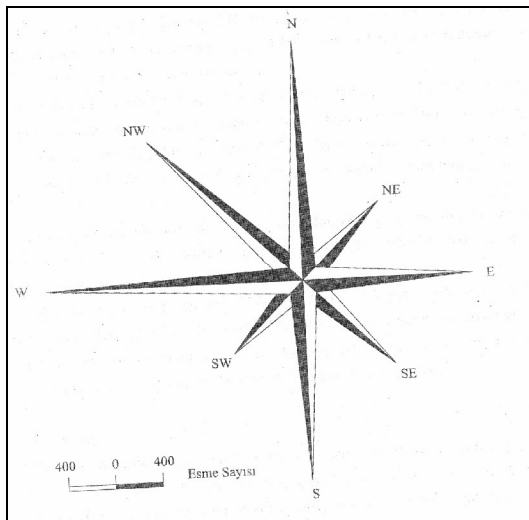
3.1.3.2 Rüzgâr

Araştırma sahasında yıl içerisinde genel olarak kuzey ve kuzeybatı sektörü rüzgârlar etkindir.

Yıllık toplam esme frekanslarına göre Kahramanmaraş İl merkezinde en etkili rüzgâr yönü 3361 esme sayısı ile batı, kuzeybatı sektörüdür. Bunu takiben 2758 esme sayısı kuzey, kuzeybatı yönünden tespit edilmiştir. Yıl içerisinde esme sayısı en az olan rüzgâr yönü ise güney, güneydoğudur (Şekil:3. 5).

“Kahramanmaraş'ta en şiddetli rüzgâr yönü kuzeydoğudur. En şiddetli rüzgârlar ise aralık (44,1m./sn.), nisan (39,5m./ sn.) ve şubat (38.5m./sn.) aylarında görülür”(Yıldırım ve Korkmaz, 1998,s.402).

Kahramanmaraş Merkez İlçe ve çevresinde yazın esen kuvvetli rüzgârlar dikkati çeker. Kış mevsiminde kuzey ve doğu sektörü; İlkbahar, yaz ve sonbahar mevsimlerinde ise batı ve kuzeybatı sektörlü rüzgârlar hâkimdir.

Şekil 3. 5: Kahramanmaraş'ın Rüzgâr Gülü (1964–2005), (D. M. İ. G. M.)

Çalışma sahamızda yıllık ortalama sıcaklık 16 C° civarındadır. Özellikle yaz aylarında sıcaklık artmakta ve insanlar üzerinde bunaltıcı bir etki yapmaktadır. Şehrin sıcaklığından kurtulmak üzere Maraş halkı yaz aylarında daha serin olan ve çoğu Ahır Dağı'nın eteklerinde bulunan bağ evlerine taşınmaktadır.

Çalışma alanında yaz aylarında hâkim rüzgâr yönü batıdır. Batıdan esen ve “Garbi” adı verilen bu rüzgârlar nemli ve serin olduğu için yazın serinletici bir etkiye sahiptirler.

Bu durum şehrin batıya kaymasında rüzgâr faktörünün de etkili olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

3.2. Beşeri Coğrafya Özellikleri

3.2.1 Nüfus Yapısı

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Kahramanmaraş İli'nin toplam nüfusu 1.002.384'tür. Toplam nüfusun 536.007'si şehirlerde, 466.377'si ise köylerde yaşamaktadır. Kahramanmaraş Merkez İlçe'de şehir nüfusu 326.198 kişi olmakla birlikte şehir nüfusu en fazla olan ilçenin Elbistan İlçesi, en az olan ilçenin ise Ekinözü İlçesi olduğu görülmektedir. Kahramanmaraş İli Türkiye toplam nüfusunun (67.844.903), %1.47'lik bir bölümü oluşturmaktadır (Çizelge: 3. 4).

Toplam nüfusunun %53'ü kentsel alanlarda yaşamaktadır. Kahramanmaraş Türkiye genelinde %65.01 olan şehirleşme oranının altında kalmaktadır.

Çizelge 3. 4: K.Maraş İli Ve İlçelerinin Toplam Şehir Ve Köy Nüfusları (2000)

İLÇELER	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM
Merkez İlçe	326 198	139 172	465 370
Afşin	35 834	56 884	92 718
Andırın	8 311	32 740	41 051
Çağlayancerit	12 642	16 938	29 580
Ekinözü	6 680	10 222	17 102
Elbistan	71 500	56 767	128 267
Göksun	30 232	45 801	76 033
Nurhak	8.118	9 142	17 270
Pazarcık	24 374	48 254	72 628
Türkoğlu	11 918	50 457	62 375
TOPLAM	536 007	466 377	1 002 384

Kaynak: (D.İ.E., 2000)

Kahramanmaraş İli'nde bulunan 185.792 hane halkının yaklaşık %56'sı şehirde yaşamaktadır. İl genelinde ortalama hane büyüklüğü 5,6'dır.

İl merkezindeki hane haklarının %88'i tuvaleti içinde bulunan konutlarda; %98'i ise içinde borulu suyu olan konutlarda yaşamaktadır.

İl genelinde hane haklarının %75'i kendi evinde oturmaktadır. Kendi evinde oturan hane hakları oranı il merkezinde %65, ilçe merkezinde %64 iken bu oran köylerde %89'a yükselmektedir. Kahramanmaraş ili nüfusu 1985- 2000 yılları arasında şöyle bir gelişim izlemiştir.

1985 yılında 840.472 olan il nüfusu, 1990 yılında 892.952'ye 2000 yılında ise 1.002.384'e yükselmiştir.1985- 1990 döneminde nüfus artışı hızı %o 12.11, 1990- 2000 döneminde ise %o 11.56'dır.

Kent tanıtımında il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus ölçütü kullanıldığında Kahramanmaraş'ta kentleşme oranı %53.47'dir.

1960- 2000 yılları arasındaki 40 yıllık sürede kentsel nüfus 85.828'den 536.007'ye çıkarak yaklaşık 6 kat artmıştır. Kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise aynı dönemde %22.02'den %53.47'ye yükselmiştir.

Türkiye'nin 1990- 2000 dönemindeki yıllık nüfus artış hızı %018.3, il ve ilçe merkezlerini yıllık nüfus artış hızı %027, bucak ve köylerin yıllık nüfus artış hızı %03.9 olarak gerçekleşmiştir.

Kahramanmaraş'ın 2000 yılı sayım sonuçlarına göre toplam nüfusu 1.002.384, şehir nüfusu 536.007, ve köy nüfusu ise 466.377 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık nüfus artış hızı toplamda %0 11.41, şehirde %027.47 ve köylerde %04.34 olarak gerçekleşmiştir. Nüfus yoğunluğu toplamda km²'ye 70 kişi olup şehir merkezinde km²'ye 157 kişidir.

Kahramanmaraş il merkezi 326.198 kişilik bir nüfusa sahiptir. İl merkezinin yıllık nüfus artış hızı %035.75'dir. Buna göre Kahramanmaraş İl Merkezi Kahramanmaraş İl ortalamasının üzerinde nüfus artış hızına sahiptir. Kahramanmaraş İl Merkezi'ndeki yığılma devam etmektedir. Kentleşme düzeyinin yüksek olduğu yerler Kahramanmaraş İl Merkezi ile Elbistan, Afşin, Göksun ilçe merkezleridir(D.İ.E., 2000).

Kentleşme itici, İletici ve çekişi güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketidir. İtici etkenlerin başında; kırsal alanlarda ekonomik, sosyal ve kültürel imkânların kısıtlılığı gelmektedir. İletici etkenler, köyünden kopan nüfusu kentlere, il ve ilçe merkezlerine taşıyan ulaşım araçlarındaki ve imkânlarındaki gelişmedir. Çekici etkenler ise köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları il ve ilçe merkezlerine çeken kentsel, ekonomik ve toplumsal etmenlerdir.

Kahramanmaraş'ta nüfusun il ve ilçe merkezlerinde yoğunlaşması üzerinde bütün bu etmenlerin değişik ölçülerde rolü vardır. Örneğin Elbistan İlçesi'nde nüfusun yoğunlaşma nedeni Termik Santralin varlığı ve çok sayıda işçi istihdam etmesidir.

Kahramanmaraş Merkez İlçe'de nüfusun kalabalık olması ise bütün idari işlerin buradan yürütülüyor olması, sanayi sektörlerinin çok ve çeşitli olmasıdır. Özellikle Kavlaklı Organize Sanayi Bölgesinin açılmış olması ve çoğu firmanın üretime geçmesi büyük ölçüde nüfus kitlelerini çekecek gibi görünmektedir.

2000 yılı Genel Nüfus Sayımlarına göre; Kahramanmaraş İli nüfusunun 510.662'sini erkekler 491.722'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Başka bir deyişle nüfusunun %50,9'unu erkekler %49,1'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Kahramanmaraş'ta şehir nüfusu ile il geneli arasında benzer bir durum görülmekte ve erkek nüfus fazlalığı dikkat çekmektedir. İlde şehir nüfusunun 277.087'sini erkekler 258.920'sini ise kadınlar oluşturmaktadır.

Kahramanmaraş İl genelinde okuma ve yazma bilen nüfusun oranı ülke genelinde olduğu gibi her iki cinsiyet için de sürekli artış göstermektedir, 6 yaş ve daha üzeri yaşlarda 1935 yılında erkeklerin %16,6'sı, kadınların %2,7'si okuma ve yazma bilirken, bu oran 2000 yılında %91,7'ye kadınlarda %74,9'a yükselmiştir(Çizelge: 3.5).

Okuryazar nüfusunun 298.832'si ilköğretim mezunu, 197.672'si ilköğretim mezunu, 31.359'u ortaokul veya dengi meslek okulları mezunu, 40.691'i lise ve dengi meslek lisesi mezunu, 22.567'si ise yüksek öğretim mezunudur.

Kahramanmaraş İl Merkezi'nde ise 90.289 kişi ilköğretim, 9.670 kişi ilköğretim, 19.237 kişi ortaokul, 801 kişi ortaokul dengi meslek okulu, 29.737 kişi lise, 8.795 kişi lise dengi meslek okulu, 15.145 kişi de yüksek öğretim mezunudur.

Çizelge 3. 5: Kahramanmaraş İli'nde Okuma Ve Yazma Durumu(6 ve daha yukarı yaştaki nüfus)
(1935- 2000)

Sayım Yılı	Toplam	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Bilinmeyen	Okuma Yazma Bilmeyen Oranı(%)	Okuma Yazma Bilen Oranı(%)
Toplam						
1935	144 440	130 700	13 740	-	90.49	9.51
1940*	160 386	139 513	20 873	-	86.99	13.01
1945**	199 099	164 928	34 171	-	82.84	17.16
1950***	237 391	192644	41 870	2 877	82.15	17.85
1955	259 189	196 720	61 696	773	76.13	23.87
1960	302 631	232 726	69 887	18	76.91	23.09
1965	340 845	229 334	111 354	157	67.31	32.69
1970	414 825	236 230	178 595	-	56.95	43.5
1975	510 944	246 713	262 539	1 692	48.45	51.55
1980	596 665	257 440	339 065	160	43.16	56.84
1985	688 284	208 571	478 482	1 231	30.36	69.64
1990	756 191	196 593	559 434	164	26.00	73.98
2000	855 917	141 845	713 986	86	16.57	83.43
Erkek						
1935	70 861	59 088	11 773	-	83.39	16.61
1940*	80 720	62 927	17 793	-	77.96	22.04
1945**	100 100	71 435	28 665	-	71.36	28.64
1950***	118 980	83 785	33 863	1 332	71.22	28.78
1955	132 175	81 154	50 601	420	61.59	38.41
1960	152 242	95 530	56 703	9	62.75	37.25
1965	172 219	85 464	86 652	103	49.65	50.35
1970	208 798	81 911	126 887	-	39.23	60.77
1975	262 884	85 321	176 405	1 158	32.60	67.40
1980	304 532	81 178	223 281	73	26.66	73.34
1985	347 935	62 556	284 753	626	18.01	81.99
1990	379 608	57 915	321 599	94	15.26	84.72
2000	434 215	35 851	398 334	30	8.26	91.74
Kadın						
1935	73 579	71 612	1 967	-	97.33	2.67
1940*	79 666	76 586	3 080	-	96.13	3.87
1945**	98 999	93 493	5 506	-	94.44	5.56
1950***	118 411	108 859	8 007	1 545	93.15	6.85
1955	127 014	115 566	11 095	353	91.24	8.76
1960	150 389	137 196	13 184	9	91.23	8.77
1965	168 626	143 870	24 702	54	85.35	14.65
1970	206 027	154 319	51 708	-	74.90	25.10
1975	248 060	161 392	86 134	534	65.20	34.80
1980	292 133	176 262	115 784	87	60.35	39.65
1985	340 349	146 015	193 729	605	42.98	57.02
1990	376 583	138 678	237 835	70	36.83	63.17
2000	421 702	105 994	315 652	56	25.14	74.86

Kaynak: (D.İ.E., 2000)

*1940 yılı verileri 1935 ve 1945 yılı verilerinden tahmin edilmiştir.

** 7 ve daha yukarı yaştaki nüfus

*** 5 ve daha yukarı yaştaki nüfus

3.2.1.1 Göçler

1876- 1895 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'na gelen göçmen sayısı 1.150.015 (240.350 aile)'dir (Behar, 1996,51). Bu yıllar arasında Anadolu'ya gelen nüfusun bir kısmı Kahramanmaraş yöresine yerleşmiştir. Bu yerleştirme sonucunda, Kahramanmaraş'ın Göksun İlçesi Kafkaslardan gelen göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu yörelerden biri olmuştur. Eldem'e göre, bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'na gelen göçmenlerle, dışarıya göç edenlerin sayısı aşağı yukarı birbirine eşittir (Eldem, 1970,54).

“Osmanlı Devleti'nin son yıllarında çeşitli amaçlar için Kahramanmaraş bölgesinde toplanmış yabancı uyruklu kişiler Kurtuluş Savaş'ından sonra dış ülkelere göç etmişlerdir” (Gürbüz,2001,46). Tekkeli ve Erder göçlerle ilgili şu bilgileri vermektedir: 1912- 1913 yılları arasında 120.000, 1914- 1915'de buna eş bir sayıda ve 1920'de 40.000'in üzerinde iskanlı Anadolu'ya yerleşmiş, 1923 yılından sonra Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus değişimi sonucu Türkiye, özellikle kentlerimiz nüfus kaybetmiş, kentsel nüfusta net 800.000 azalma olmuştur(Tekkeli- Erder, 1978,48). “Bunun yanında, Kurtuluş Savaş'ından sonra, nüfus mübadelesi ile ülkemize göç eden soydaşlarımızın bir kısmı Kahramanmaraş yöresine yerleştirilmiştir. Örneğin, Ermeni nüfusun en yoğun olduğu Süleymanlı (Zeytun) Köyü'nden azınlıkların göç etmesi sonucu, ülkemize gelen muhacirlerin bir kısmı bu köye yerleştirilmiştir”(Gürbüz,2001: 47).

Cumhuriyetin ilanından sonra da Kahramanmaraş'ta göç hareketleri devam etmiştir. Kahramanmaraş Cumhuriyetin ilk yıllarında dışarıya göç veren bir il durumundadır. Şehirde sermaye birikimi yapan bir takım insanlar, büyük yatırım imkânlarının bulunduğu İstanbul, Ankara, İzmir ve İskenderun gibi şehirlere göç etmişlerdir (Kanadıkırık, 1971:389).

Türkiye'de nüfus veren iller arasında önemli bir yeri olan Kahramanmaraş, 1950–1955 yılları arasında aldığı nüfusa oranla %60- 79 arasında nüfus vermiştir (Kanadıkırık, 1971:390). Bu yıllar arasında Kahramanmaraş'tan göç eden nüfusun büyük çoğunluğu İstanbul ve Ankara tarafından paylaşılmış, az miktarda da İzmir, Adana, Mersin ve İskenderun'a gidenler olmuştur. Bu durum 1955- 1960 yılları arasında değişiklik göstererek, İstanbul'un aldığı çok az nüfusa karşılık, İzmir'in payı belirli bir şekilde artmış, Ankara ise bir önceki dönemle aynı seyirde kalmıştır(Kanadıkırık, 1971:390). “Göçün yönündeki değişikliğin nedeni, Türkiye endüstri tesislilerinin hemen hemen yarısına sahip bulunan İstanbul'daki aşırı merkezleşmeyi ve nüfus toplanmasını azaltmak için, uygun ortamlar bulunan İzmir, Adana, Mersin ve İskenderun gibi büyük liman şehirlerine yapılmaya başlayan yatırımlar sonucu, göçün bu illere yönelmesidir”(Gürbüz,2001: 48).

Kahramanmaraş'ta il dışı doğumluların sayısı 1970–2000 yılları arasında artmıştır. 1970 yılında il dışı ve yurt dışı doğumların sayısı 39.006 kişi iken, 2000 yılında 67.387 kişi olmuştur. Bu durum ilin göç aldığını göstermektedir. Ayrıca 2000 yılında Kahramanmaraş İli'nde doğanların sayısı 934.880 iken il dışı ve yurt dışında doğanların sayısı 67.504'tür(Çizelge:3. 6). Başka bir ifadeyle 2000 yılı itibariyle 1.002.384 kişi olan il nüfusundan 67.504'ü başka bir ilde ve yurt dışında doğmuşlardır. Bu 67.504 Kahramanmaraş dışı doğumlu kişilerin ise 37.579'unu erkekler 29.925'ini kadınlar oluşturmaktadır. 67.504 kişinin 1464'ünü ise çoğunluğu Almanya olmak üzere yurt dışı doğumlular oluşturmaktadır (DİE, 2000).

1980 yılından sonra yurt dışı doğumluların sayısı yükselmiştir. Bu da yurt dışından kesin dönüşlerin olmasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 3. 6: Başka İllerde Doğup Kahramanmaraş İli'nde Oturanların Sayısı (1970–2000)

Yıllar	1970	1975	1980	1985	1990	2000
İl Dışı Doğumlar	39.006	29.027	41.338	48.116	46.195	66.040
Yurt Dışı Doğumlar	-----	240	1.041	1.645	1.051	1.464
Toplam	39.006	29.267	42.379	49.761	47.249	67.504

Kaynak: (D.İ.E., 2000)

“Aynı zamanda il göç de vermektedir. Göç alma ve verme karşılaştırıldığında, göç verme daha fazladır. Bu da Kahramanmaraş’ın göç veren bir il olduğunu göstermektedir. Yine 1990 yılı verileri değerlendirildiğinde, Kahramanmaraş’ın göç veren bir il olduğu görülür. Şehir 1990 yılında diğer illerden 8.749 kişi, köylerden 3.240 kişi olmak üzere toplam 11.989 kişi göç almış, buna karşılık diğer illere ise 14.157 kişi göç vermiştir. Yani, şehrin net göç miktarı -2.169 kişidir”(Gürbüz, 2001: 49)

“Kahramanmaraş Şehri’nin 1990 yılında göç aldığı illerden bazıları sırasıyla; Adana, İstanbul, Gaziantep, Ankara, Diyarbakır, Hatay, İçel ve Adıyaman’dır. Kahramanmaraş Şehir Merkezi’nin en fazla göç verdiği iller İstanbul, Gaziantep, Adana, İçel, Ankara, İzmir, Hatay ve Kayseri’dir”(Gürbüz, 2001: 50).

“1990 yılında Kahramanmaraş İli’nin şehirlerden 27.580 kişi, köylerden ise 13.939 kişi göç aldığı görülmektedir. Yani il daha çok şehirlerden göç almaktadır”(Gürbüz, 2001: 48).

3.2.2. Ulaşım

3.2.2.1. Karayolları Ulaşımı:

Bölgesel planlamanın bir kolunu oluşturan şehir planlamasında üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri ulaşım durumudur. Şehirlerin dinamik bir yapıya sahip olması sonucu her geçen gün artan nüfus ve çeşitlenen ekonomik faaliyetler ya da eğitime verilen önemin gün geçtikçe artıyor olması nüfusun gün içindeki hareketliliğini artırmaktadır. Bu hareketlilik artıkça taşıma sistemleri ve yol durumu değişecek ve yeni bir karakter kazanacaktır.

20. yüzyılın çevre açısından en önemli sorunlardan biri de ulaşım problemidir. Genel olarak insan ya da eşyaların bir yerden diğer yere hareketini veya taşınmasına ulaşım olarak tarif edebiliriz. Günümüzde teknolojik gelişmeler sayesinde insan rahat konforlu bir şekilde gidecekleri yere en kısa zamanda ulaşmaktadır. Duruma bu açıdan bakılınca ulaşımı bir problem olarak değerlendirmek yanlıştır. Ancak takdir edilmelidir ki gelişimin ve teknolojinin olduğu her yerde bazı olumsuzluklar kendini göstermektedir. Şehir hızla büyüyen bir olgudur. Bu büyüme düzenli, planlı ve bilinçli olduğu takdirde sorun olmaktan çıkacaktır. Kahramanmaraş son yıllarda nüfusu hızla artan bir kenttir ve kent alan olarak yayılma eğilimindedir. Yalnız şehrin ulaşım çerçevesinde incelediğimizde karşımıza eski yapılaşmadaki çarpıklıkların olumsuz sonuçları çıkmaktadır. Eski yerleşim alanlarının düzensizliği ulaşımında tıkanıkların meydana gelmesine sebep olmuştur.

Şehirde trafik yoğunluğu Kıbrıs Meydanı'nda düğümlenmekte, buradan yol ve semtlere kanalizasyon edilerek trafik akışı sağlanmaktadır. Nüfusun ve özel araç sayısının gün geçtikçe artması şehir merkezi diye tabir ettiğimiz Kıbrıs Meydanı, Azerbaycan Bulvarı ve Trabzon Caddesi'nde trafik yoğunluğunu artırmaktadır. İdari, ticari ve iş merkezleri ile dershanelerin bu bölgede yoğunlaşması gün içindeki nüfusun ve buna bağlı olarak da araç sayısını bu alanlarda artmasına sebep olmaktadır. Şehir merkezinde toplam 95 araç kapasiteli İş Bankası arkası, Trabzon Bulvarı, Hükümet Bulvarı ve Kale dibi olmak üzere 5 adet otopark bulunmasına karşılık ihtiyaçlara cevap veremez duruma gelinmiş ve geçici bir tedbir olarak parkomat uygulamasına yönelinmiştir (Çizelge:3.8)

Bu duruma çözüm olarak, halkı toplu taşıma araçlarını kullanmaya teşvik etmek ve çok katlı otoparklara yönelmek gerekmektedir.

Çizelge 3. 7: Kahramanmaraş'ta Araç Cinslerine Göre Taşıt Miktarları (2006).

ARAÇLAR	İL GENELİ	İL MERKEZİ	TOPLAM
Motosiklet	21.140	16.216	37.356
Otomobil	45.413	27.874	73.287
Minibüs	5.575	3.868	9.443
Otobüs	1.347	823	2.170
Kamyonet	11.548	8.862	20.410
Kamyon	5.874	3.699	9.573
Traktör	13.028	6.216	19.244
Çekici	234	1556	1.790
Özel Amaçlı Taşıt	111	81	192
Tanker	189	105	294
Arazi Taşıtı	397	316	713
TOPLAM	104.856	68.216	173.072

Kaynak: (Kahramanmaraş İl Trafik Amirliği)

Yeni yapılan Serintepe, Binevler, Necip Fazıl Kısakürek Bulvarı ve eski Kayseri yoluna doğru alt yapı daha sağlıklı oluşturulmuş caddeler ve yollar geniş tutulmuş apartmanlar için özel otoparklar yapılmıştır. Gerek kat sayılarının yüksek olması gerekse daha modern yapıların yer alması sonucu bu alanlar daha fazla nüfusu barındırabilecek durumdadır.

Çizelge 3. 8: Kahramanmaraş İl Merkezi Toplu Taşıma Araçları Sayıları(2006)

J Plaka Sayısı(Öğrenci Servisleri)	212 Adet
M Plaka Sayısı(Dolmuşlar)	23 Hatta 412 Adet
T Plaka Sayısı(Ticari Taksiler)	25 Taksi Durağında 200 Adet
Özel Halk Otobüsleri	32 Hatta 81 Adet
Belediye Otobüsleri	4 Hatta 4 Adet
Bölünmüş Yol	62 km.
Mahalle Sayısı	77 Adet
Önemli Kavşak Sayısı	51 Adet
Otopark Mevcudu	5 Ayrı Yerde Toplam 905 Araç Kapasiteli
Sinyalizasyonu Yapılmış Faal Kavşak Sayısı	27 Adet

Kaynak: (Kahramanmaraş İl Trafik Amirliği)

Kahramanmaraş merkezde otomobil sayısı ortalama 28.000 tane ve nüfus ise yaklaşık 300.000 kişidir. Buna göre ortalama her 9 kişiye bir otomobil düşmektedir(Çizelge:3.7). Kahramanmaraş'ta hane halkı büyüklüğü ortalama 5 kişiden oluşmakta ve bu duruma göre her iki aileye bir otomobil düşmektedir. Bu durum il merkezindeki trafik yoğunluğunu ve sıkışıklığı daha da iyi gözler önüne sermektedir. Kahramanmaraş'ın çevre illerle ve ilçelere olan uzaklığı ve gün içerisinde geçen araç sayıları aşağıdaki çizelgelerde gösterilmiştir(Çizelge: 3.9, 3.10).

Çizelge 3. 9: Kahramanmaraş İli Karayolları Trafik Hacmi

Yol Güzergâhları	Geçen Araç				Otomobil				Otobüs				Kamyon			
	1990	1994	1998	2005	1990	1994	1998	2005	1990	1994	1998	2005	1990	1994	1998	2005
Kahramanmaraş-Nurdağı	2384	3242	3882	4665	1251	1930	2694	2762	135	123	138	11	998	1189	1050	1298
Kahramanmaraş-Narlı	3115	3030	3998	5106	1995	1971	2785	3560	449	137	149	60	671	922	1064	960
Kahramanmaraş-Göksun	1470	1596	4520	2596	651	1088	3162	1483	117	100	306	83	702	408	1059	707
Kahramanmaraş-Andırın	383	-	-	-	262	-	-	-	-	-	-	-	121	-	-	-
Kahramanmaraş-Pazarcık	-	-	-	4320	-	-	-	2360	-	-	-	103	-	-	-	1308
Kahramanmaraş-Türkoğlu	-	-	-	3589	-	-	-	2097	-	-	-	71	-	-	-	969
Kahramanmaraş-Elbistan	-	-	-	2617	-	-	-	1890	-	-	-	36	-	-	-	397

Kaynak: (TCK Karayolları 5. Bölge Müdürlüğü 55.Şube Şefliği,2006)

Çizelge 3.10: Kahramanmaraş'ın Bazı İllere Ve İlçelere Olan Uzaklığı (km.)

İLLERE OLAN UZAKLIĞI		İLÇELERE OLAN UZAKLIĞI	
Kahramanmaraş-Ankara	591 km.	Kahramanmaraş-Afşin	144 km.
Kahramanmaraş-İstanbul	1044 km.	Kahramanmaraş-Andırın	81 km.
Kahramanmaraş-İzmir	1084 km.	Kahramanmaraş-Çağlayancerit	108 km.
Kahramanmaraş-Kayseri	272 km.	Kahramanmaraş-Ekinözü	171 km.
Kahramanmaraş-Adana	188 km.	Kahramanmaraş-Elbistan	158 km.
Kahramanmaraş-Gaziantep	80 km.	Kahramanmaraş-Göksun	90 km.
Kahramanmaraş-Erzurum	644 km.	Kahramanmaraş-Nurhak	201 km.
Kahramanmaraş-Elazığ	324 km.	Kahramanmaraş-Pazarcık	46 km.
Kahramanmaraş-Diyarbakır	370 km.	Kahramanmaraş-Türkoğlu	22 km.
Kahramanmaraş-Sivas	416 km.		
Kahramanmaraş-Trabzon	829 km.		

Kaynak: (TCK Karayolları 5. Bölge Müd.,2006)

Kahramanmaraş'ta en yoğun kullanılan yol Kahramanmaraş- Narlı Devlet yoludur. Bu yol üzerinden 2005 yılında günde ortalama 5106 araç geçmektedir. İkinci yoğunlukta kullanılan yol ise Kahramanmaraş- Nur Dağı Devlet yoludur. Bu yol üzerinden de 2005 yılında ortalama günde 4665 araç geçmiştir. Yine aynı yıl içerisinde günde ortalama Kahramanmaraş- Pazarcık yolunda 4320, Kahramanmaraş- Göksun yolunda 2596 ve Kahramanmaraş- Elbistan yolunda 2617 araç geçmiştir (Çizelge:3.9).

Bu da gösteriyor ki Kahramanmaraş il sınırları dahilinde trafik yoğunluğunun en fazla olduğu yollar, Kahramanmaraş- Narlı, Kahramanmaraş- Nur Dağı, Kahramanmaraş- Pazarcık, Kahramanmaraş- Türkoğlu yollarıdır.

Bu güzergâhlardan geçen araç cinslerine bakacak olursak birinci sırayı otomobillerin aldığını görürüz 1998 yılında Kahramanmaraş- Narlı arası 2785 otomobil kullanılırken 2005 yılında 3560'a yükselmiştir. 1998'te 149 olan otomobil sayısı 2005'te 11'e düşmüş ve 1998'te 1064 olan kamyon sayısı 2005'te 960'a gerilemiştir. Bu da bize yolcu taşımacılığında Otobüslerin artık çok fazla tercih edilmediğini daha rahat olması açısından otomobillerin daha çok tercih edildiğini göstermektedir. Sadece Kahramanmaraş- Narlı yolunda değil diğer güzergâhlarda da bu durum gözlenmektedir (Çizelge:3.9).

Yük taşımacılığında kullanılan kamyon sayılarına baktığımızda ise Kahramanmaraş - Nurdağı yolunda 1998'de 1050 olan kamyon sayısı 2005'te 1298'e yükselmiş, Kahramanmaraş- Narlı yolunda 1998'de 1064 olan kamyon sayısı 2005'te 960'a; Kahramanmaraş- Göksun yolunda 1998'de 1059 olan kamyon sayısı 2005'te 707'e düşmüştür.

Kahramanmaraş'ta yük taşımacılığında demir yolu ve hava yolu ulaşımı pek fazla tercih edilmediğinden sadece karayolları verilerine bakılarak ilin diğer il ve ilçelerle olan ticari hareketliliği hakkında yorum yapmak mümkündür.

Buna göre Kahramanmaraş İli'nin Nurdağı üzerinden Adana İli ile olan ticari ilişkileri Gaziantep ve Göksun'dan daha hareketlidir diyebiliriz. Tabii geçen kamyon sayılarına bakılarak taşınan yük miktarı ve türlerini tespit etmek oldukça güçtür. Bu sebeple sadece geçen kamyon sayılarına göre ticari hareketlilik üzerinde yorum yapılmıştır.

Kahramanmaraş İl sınırları dahilinde transit taşımacılıkla ilgili kayıtlar tutulmamaktadır. Bu konuda ancak transit yol güzergâhları verilebilmektedir. Buna göre Kahramanmaraş'ta geçen transit yollar ve güzergâhlar şunlardır:

Gaziantep –Kahramanmaraş –Göksun Kayseri,
Adıyaman – Gölbaşı –Narlı –Türkoğlu –Nurdağı – Adana
Malatya –Elbistan –Göksun –Kayseri.

3.2.2.2 Demiryolu Ulaşımı

Kahramanmaraş İl sınırları içerisinde geçen demiryolu uzunluğu 46.530 kilometresi elektrikli, 60.700 kilometresi elektriksiz olmak üzere toplam 107.230 kilometredir. Narlı-Nurdağı arası hat kesimi elektrikli, Köprüağzı- Kahramanmaraş ve Narlı- Akçağöze hat kesimleri ise elektriksiz hattır.

Kahramanmaraş il sınırları dahilinde altı istasyon vardır. Bunlar; Kahramanmaraş, Türkoğlu, Beyoğlu, Narlı, Pazarcık ve Köprüağzı istasyonlarıdır. Diğerleri Fevzi Paşa-Malatya güzergâhı üzerinde bulunan istasyonlar olup Kahramanmaraş ile doğrudan bağlantıları yoktur. Fevzi Paşa - Malatya hattı Kahramanmaraş merkezine uğrayarak geçmiş olsa bu hattın kullanılabilirlik seviyesi artacaktır. Aynı zamanda Kahramanmaraş, demiryolu ulaşımından çok daha fazla yararlanmış olacaktır.

Kahramanmaraş-Kayseri demiryolu güzergâhı 1948 yılından itibaren Göksun istikametinden Kayseri'ye bağlanması planlanmasına karşın bu durum hala gerçekleştirilememiştir.

3.2.2.3 Havayolu Ulaşımı

Kahramanmaraş Hava Alanı şehir merkezine 7km. uzaklıkta olup şehrin güneydoğusunda kurulmuştur. Verimli tarım arazisini işgal eden fakat don, sis veya diğer iklim elemanları bakımından ise uygun sayılabilecek bir alana kurulmuştur. Kahramanmaraş'taki hava alanı çalışmaları 1990 yılında başlamış ve 1996 yılında açılışı gerçekleşmiştir. 2400m. pist uzunluğuna sahip olan hava alanı yılda 400.000 yolcuya hizmet verebilecek teknolojik donanımlara ve personele sahiptir. Ayrıca uçaklara yakıt hizmeti verebilecek yakıt istasyonu ve her türlü acil durumlara müdahale edebilecek araç ve gereçlere sahiptir.

2002 yılı itibariyle yolcu azlığı ve uçak yetersizliği nedeniyle seferler durdurulmasına rağmen sanayisi hızla gelişmekte olan ve nüfusu hızla artan Kahramanmaraş için hava yolu ulaşımı son yıllarda önemli bir ihtiyaç haline gelmiş ve seferler yeniden başlatılmıştır.

2006 yılı Kasım ayı itibariyle Türk Hava Yollarına bağlı yolcu uçakları haftanın 1 günü Kahramanmaraş- İstanbul, haftanın 2 günü ise Kahramanmaraş- Ankara bağlantılı İstanbul seferlerine devam etmektedir.

Otobüs fiyatlarının 2 hatta 3 katı fiyat aralığına sahip olan hava taşımacılığı kısa sürede insanları gidecekleri yere ulaştırması ve daha güvenli olması açısından pek çok insan tarafından tercih edilir hale gelmiştir.

Özellikle iş adamları için zamanın daha değerli olması hava yolculuklarının bu kişiler tarafından kullanımı artırmıştır.

Çizelge 3.11: Kahramanmaraş Havaalanı Uçak Trafikleri, Yolcu ve Yük Miktarları (2006)

AYLAR	TOPLAM UÇAK TRAFİĞİ		TİCARİ UÇAK TRAFİĞİ		YOLCU SAYISI		YÜK MİKTARI (Bagaj,Kargo, Posta)(TON)	
	İç Hat	Toplam	İç Hat	Toplam	İç Hat	Toplam	İç Hat	Toplam
Ocak	12	12	12	12	412	412	4	4
Şubat	8	8	8	8	248	248	2	2
Mart	20	20	16	16	640	640	4	4
Nisan	-	-	12	12	-	-	-	-
Mayıs	-	-	43	-	2.608	2.608	-	-
Haziran	85	85	81	81	6.015	6.015	46	46
Temmuz	64	64	62	62	4.285	4.285	41	41
Ağustos	95	95	86	86	5.432	5.432	-	-
Eylül	87	87	83	83	5.883	5.883	54	54
Ekim	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: (Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü,2006)

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre 2005 yılı sonu iç hatlarda toplam uçak trafiği 177, ticari uçak trafiği 132, yolcu sayısı 6.005 ve taşınan yük miktarı 46 ton'dur. 2006 yılına gelindiğinde ise hava yolu ile sadece Haziran ayında 6.015 yolcu ve 46 ton yük taşınmıştır (Çizelge: 3.11). Bu durum her geçen yıl hava

ulaşımını tercih eden kişi sayısının artacağına bir göstergesidir ve bu konuda yetkililer gerekli düzenlemeleri yaparak halkın ihtiyaçlarına cevap vermekle sorumludur.

4. KAHRAMANMARAŞ'IN ŞEHİRSEL GELİŞİM EVRELERİ

4.1. Maraş Adının Kaynağı

Tarihin akışı içerisinde değişik uluslara beşiklik etmiş olan “Maraş”, içinde barındırdığı uluslarla birlikte değişik isimlerle anılmıştır. Şöyle ki; Maraş, Maraji, Markasi, Germenika, Mar'aş, Marasion, Maraş ve Kahramanmaraş...

Maraş adının nereden geldiği ve anlamının ne olduğuna dair birkaç görüş ileri sürülmektedir. Tarihçi Herodot, Maraş şehrini Hitit komutanlarından Maraj adlı bir askerin kurmasından dolayı şehre Maraj adı verildiğini belirtmektedir(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003:1). Maraş İli, Hitit İmparatorluğu'nun önemli merkezlerinden biri olmuştur. Hitit İmparatorluğu milattan önce (M.Ö.) 2000- 1200 tarihleri arasında hüküm sürmüştür. Şehrin adı, Hititlerden kalan yazıtlarda Maraj ve Markasi şeklinde geçmektedir. Asur yazıtlarında da Maraş adının Hititlerden geldiği doğrulanmıştır. Şehrin adı Asur yazıtlarında da Markaji şeklinde ifade edilmektedir. İngiliz müelliflerinden Jon Harsatenah, 1910 yılında Londra'da basılan eserinde, Asur hükümdarı Sargon'un dönemine ait tuğlalarda Markaji yazıldığını belirtmektedir(Atalay, 1973). Asur kralı Sargon zamanından kalan ve Boğazköy'de bulunan yazıtlarda da Maraş'ın adı bu şekilde yer almaktadır. Maraş, Hitit İmparatorluğu'nun parçalanması sonucu kurulan Gurgum Devleti'nin merkezi olarak gösterilir(Darkot, İ.A:310-315).

Roma İmparatorluğu milattan sonra (M.S.) I. yüzyılda bölgeyi ele geçirir. Bu tarihten sonra şehre İmparator Caligula'ya atfen Germanicia (Caesares Germanicia) ismi verilir(Ramazanoğlu, 1996: 29- 30). Daha sonra Roma'nın ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma hâkimiyeti boyunca şehir, Marasion ismiyle anılmıştır(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003:1). Roma ve Bizans İmparatorluğu döneminde bu adla anılan şehir, Müslümanlar tarafından fethedilince ilk şekli olan Maraj ismi kullanılmaya başlanmıştır. Arap alfabesinde "j" harfi olmadığından şehrin adı Mer'aş şeklinde yazılmıştır. Bu görüşlerin yanısıra Maraş adının Arapça "zelzele-titre" anlamına gelen "Re'aşa" fiili'nden türeyerek "Mer'aş" şeklinde yazıldığı da ifade edilmektedir(Gündüz, D.İ.A:192). Osmanlılar döneminde, bölgede Dulkadiroğulları Beyliği'nin kurulmasından dolayı şehrin adı, Zülkadir, Zülkadiriyye şeklinde de yazılmıştır. Maraş milletvekilleri M. Zekeriya Kürşad ve İbrahim Öztürk'ün T.B.M.M.'ye Maraş adına “kahraman” ünvanı verilerek, şehrin adının Kahramanmaraş olması hakkında verdikleri kanun teklifi, 07.02.1973 tarihinde kabul edilmiş ve 1617 nolu kanun olarak, 144446 sayılı Resmi Gazete'de de 12 Şubat 1973 Pazartesi günü yayınlanarak yürürlüğe girmiştir(Gündüz, D.İ.A:192, Ramazanoğlu, 1996: 32). Böylece Milli Mücadele'de gösterilen kahramanlıklar şehrin ismiyle özdeşleşmiştir.

4.2. Maraş'ta Yerleşim Yeri

Maraş'ın bugünkü yerine taşınmadan önce iki kez yer değiştirdiği belirtilmektedir. Şehrin ilk yeri, Maraş'ın 20km. güney doğusunda Erkenez Çayı kenarında Elmalar Köyü'ne yakın Himli Höyük civarındadır. Ancak Asuriler tarafından M.Ö. 2500 yıllarında Maraş'ın burada kurulduğu belirtilse de buradaki kalıntıların büyük bir şehir merkezine ait harabeler olamayacağı ve muhtemel bir Asur ticarî koloni kasabasının Himli Höyük civarında olduğu tahmin edilmektedir(Ramazanoğlu, 1996: 32).

“Maraş'ın ilk olarak Hititler tarafından bugünkü kale ve çevresinde kurulduğu anlaşılmaktadır”(Gürbüz, 2001:103). Maraş'ın ikinci yeri, bugün Karamaraş olarak bilinen Namık Kemal Mahallesi'nin bulunduğu bölgedir. Şehir, buraya Hamdanoğulları hükümdarı

Seyfüddevle tarafından (M.S. 944- 967) taşınmıştır(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003:5). Dulkadiroğlu Alaüddevle döneminde ise bugünkü kale ve çevresi şehrin merkezi olmuş ve iskâna açılmıştır(Darkot, İ.A:311).

Ancak Maraş'ın bugünkü olduğu yerde ve bilhassa da Mağaralı Mahallesi'nin bulunduğu bölgede kurulduğunu öne süren araştırmacılar da bulunmaktadır. Mağaralı Mahallesi civarında bulunan arkeolojik bulgular da, buranın çok eski dönemlerden beri yerleşim merkezi olduğunu ispatlamıştır(Ramazanoğlu, 1996: 33, Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003:4- 5). Ayrıca kalenin tarihinin de Hititlere kadar dayandığı belirtilmektedir. Maraş'ı ilk fetheden Müslüman Arapların, fetihlerini anlatan kaynaklara dayanılarak verilen bilgilerde, Maraş'ın ortasında büyük bir kale olduğu ve etrafının hendeklerle çevrilmiş bulunduğu (hendeklerden kastedilen kalenin iki tarafındaki dere) ifade edilmektedir. Ayrıca Maraş'ı kuran Hititlerin, Anadolu'ya Asurlardan önce sahip oldukları, ancak Hitit tarihinin Anadolu'daki başlangıcının belli olmadığı açıklanmaktadır. Bununla birlikte M.Ö.2000'li yıllara ait yazılı belgelerde Hitit tarihi hakkında önemli bilgiler verildiği belirtilmektedir(<http://www.kahramanmaras.bel.tr>).

4.3. Tarih Öncesi Devirlerde Maraş

Maraş ve çevresinde bulunan birçok höyükte kazı çalışmaları yapılmadığı için bölgenin tarih öncesi devirleri tam olarak aydınlatılamamıştır. Ancak Maraş'ın 35km. güneydoğusunda bulunan Domuztepe Höyüğü'nde yapılan kazı çalışmalarında bölgenin M.Ö. 5000 yılına kadar giden tarih öncesi devrine ait arkeolojik buluntulara rastlanılmıştır. Yaklaşık 20 hektarlık bir alana yayılan Domuztepe Höyüğü'nün bu genişliğe ulaşması ilginçtir. 7000 yıl önce burada bu kadar büyüklükte bir yerleşim merkezinin bulunması, buranın önemli bir ticari koloni olduğunu göstermektedir. Buranın Irak, Kuzey Suriye, Anadolu ve Akdeniz'i birbirine bağlayan ticaret yolunun kesiştiği bir nokta olduğu anlaşılmaktadır. Arkeologlar Kuzey Suriye'de Tell Halaf Höyüğü'nde çıkan arkeolojik bulgularla Domuztepe Höyüğü'ndeki bulguların birbirine benzerliğini tespit etmişlerdir. Bu da bölgede Halaf Çağı olarak adlandırılan bir medeniyetin varlığını desteklemektedir. (<http://www.nakkashome.com/tarihce.htm>).

Domuztepe Höyüğü'ndeki kazıda tarih öncesi döneme ait seramikler, mühürler vs. eşyalar üzerinde resimlere rastlanmıştır. Bu çizimler arasında bitkiler, hayvanlar ve insan sembolleri bulunmaktadır. Açılan bir mezarda birçok insan iskeleti görülmüştür. Bu örneklerle insanların ölü gömme törenleri hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Domuztepe Höyüğü kazısı ve daha sonra yapılacak kazılarla Maraş bölgesi hakkında yazı öncesi tarihi konusunda daha ayrıntılı bilgilere ulaşılması mümkündür. Domuztepe Höyüğü kazısından başka Prof. Kılıç Ökten de 1956–1959 yılları arasında Pazarcık çevresindeki Gani ve Bozdağları'nın (Sarıl ve Ardıl köylerinin bulunduğu yer) güney yamaçları ile Maraş-Göksun yolunun sağına rastlayan Delihübek Dağı'nın eteğindeki Döngel Mağaraları'nda araştırmalar yapmıştır. Ökten'in bu bölgelerde yapmış olduğu çalışmalar sonucunda tarih öncesi devirlere ait kalıntıları ele geçirmesi, insanların binlerce yıldan beri buralara gelip yerleştiklerini göstermektedir(<http://goksun-meb.gov.tr/tarih.htm>). Maraş'ın Orta Tunç Çağı'nda önemli bir konumda bulunduğu, Mezopotamya ve Kuzey Suriye'yi Orta Anadolu'ya bağlayan yol güzergâhında olduğu görülmektedir. Mezopotamya'dan yola çıkan tüccarların Fırat'ı, Birecik bölgesinden geçtikten sonra Maraş-Göksun yoluyla Kaniş'e gittikleri anlaşılmaktadır (<http://www.nakkashome.com/tarihce.htm>).

4.3.1. Hititler Dönemi

Hititler döneminde, Maraş'ın; Elbistan, Pazarcık ve Türkoğlu ilçelerinin sınırları içinde birçok yerleşim merkezinin olduğu görülmektedir. Elbistan'ın Karahöyük harabelerinde yapılan kazılarda Hititlerin hüküm sürdüğü, bu alanda Asur ticaret kolonilerine ait çanak, çömlek, tunç ve kemik buluntuları ele geçirilmiştir. Hititlere ait anıtsal yapılara rastlanmıştır. Elde edilen eserler Hititlere aittir ve Hitit figürlerini üzerinde taşıdığı görülmektedir(Darkot, İ.A:311).

Hitit İmparatorluğu dağılınca onun yerine kurulan Geç Hitit devletlerinden Gurgum Şehir Devleti, Maraş bölgesine hâkim olmuştur ve bu devlete Maraş başkentlik yapmıştır(Gündüz, D.İ.A:192). Asur kaynaklarına göre bu devletin başkenti Markasi'dir(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003:9). Gurgum şehir devleti zamanından günümüze iki önemli eser kalmıştır. Bunlardan biri meşhur Maraş Arslanı'dır. Bir zamanlar Maraş Kalesi'nde bulunan bu aslan heykeli Hititlerden kalan en önemli eserdir. XVII. yüzyılda Maraş'ı ziyaret etmiş olan Evliya Çelebi'nin, bu aslan dışında, kalede dört aslan heykelinin olduğunu seyahatnamesinde yazdığı belirtilmektedir(Gündoğdu, D.İ.A:198). Bugün Maraş Arslanı'nın üzerindeki yazı tamamen okunmuştur. Bu yazıdaki ifadelerden Gurgum şehir devletinin merkezinin Maraş olduğu anlaşılmaktadır. Hititlerden kalan diğer bir eser ise Fırtına Tanrısı kabartmasıdır. Bu kabartmanın üzerindeki yazı okunamamıştır. Maraş bölgesinden çıkarılan birçok eserin, XIX. yüzyıl sonları ile XX. Yüzyıl başlarında Hristiyan misyonerleri tarafından Avrupa ve Amerika'ya kaçırıldığı anlaşılmaktadır(Atalay, 1973: 13) .

4.3.2. Asurlular Dönemi (M.Ö. 720 - 612)

M.Ö. VIII. yüzyıl sonlarında Asur krallarından II. Sargon (M.Ö.721- 705) zamanında Gurgum şehir devleti yıkılmış ve Maraş bölgesi Asurlulara bağlanmıştır. Ancak bu dönemde şehir bir ara Urartular'a bağlanmıştır. Yine iki Türk kavmi olan Kimmerler ve İskitler'in Anadolu'yu fetihleri sırasında Maraş'ı da ele geçirdikleri bilinmektedir. Maraş, ticaret yolları üzerinde bulunması sebebiyle Asurlular zamanında önemini korumuştur(Atalay, 1973: 18, Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 10- 11, <http://www.kahramanmaras.bel.tr>) . Kapadokya ile Mezopotamya arasında ticaret ulaşımının Maraş üzerinden sağlandığı düşünülmektedir.

4.3.3. Pers (İranlılar) Dönemi (M.Ö. 612 - 333)

Maraş bölgesindeki Asur egemenliği fazla sürmedi. M.Ö.612 yılında Med devletinin kralı Keyaksases, güney komşusu Babiller'in de yardımı ile Asur başkenti Ninova'yı ele geçirdi. Asur ülkesinin bütün kalelerini yağmalattı ve böylece bu devletin varlığına son verdi. Bir süre sonra da Güneybatı İran'da Ahameniş soyundan gelen II. Kiros, Medler'i ortadan kaldırarak İran'da M.Ö.550'de Pers İmparatorluğu'nu kurdu. Anadolu'yu istilaya başlayan II. Kiros, Lidya kralını mağlup ederek diğer Anadolu şehirleri gibi Maraş'ı da topraklarına kattı(<http://www.kahramanmaras.bel.tr>). Persler, Maraş gibi bölgelerde toprağa bağlı geleneksel ekonomiyi sürdürmüşlerdir. Pers kralı I. Darius zamanında Anadolu'da istila edilmiş şehirler idari bölümlere ayrıldı. Maraş şehri de Kapadokya Satraplığı'nın (Eyalet) sınırları içinde kaldı(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 11- 12, Gündüz, D.İ.A:192).

4.3.4. Makedonyalılar Dönemi (M.Ö. 333 -64)

Makedonya İmparatoru Büyük İskender M.Ö.333 yılında Pers İmparatoru III. Darius'u Issos'da (Ayas-İskenderun) yenerek bu devleti yıktı ve Maraş'ı da ele geçirdi. Perslere bağlı Kapadokya Satraplığı hakimiyetinde kalan Maraş şehri M.Ö.333 yılında İskender

İmparatorluğu'na bağlandı(<http://www.kahramanmaras.bel.tr>). Böylece Maraş Helenizm uygarlığına dahil oldu. Ebu'l-Ferec, Seleucus Nikator'un Urfa ve Germanik (Maraş) şehirlerini inşa ettiğini, eserinde yazmıştır(Gregory Abu'l-Farac, 1987:110). Afşin, Göksun ve Maraş'ın geniş ovalarında, bu dönemlere ait sikkeler, sütun başları ve heykeller bulunmuştur. Büyük İskender'in ölümüyle Makedonya İmparatorluğu onun generalleri arasında paylaşıldı ve Maraş şehri de İskender'in generallerinden Selefkus'un payına düştü. Anadolu ve Suriye eyaleti içine yer alan ve Asya krallığı topraklarından sayılan Maraş, bir süre sonra Kapadokya Krallığı'na yeniden bağlandı. Kapadokya Krallığı IV. Ariarates döneminde (M.Ö. 220- 163) zamanın en güçlü devleti Romalılarla iyi ilişkiler kurdu. Daha sonra iyice zayıflayan Makedonyalılar, Romalıların kuklası durumuna düştüler(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 13).

4.3.5. Büyük Roma İmparatorluğu Dönemi (M.Ö. 64 - M.S. 395)

M.Ö. 70'te bölgeye atanan Romalı General Likullus; Maraş ve Sümeysat havalisinde krallığını ilan etti. M.Ö.65'te Romalı komutan Pompeius, Maraş'ı tekrar Roma'ya bağladı. Buralarda oturan Komaklar (Kommegenler) ihtilaller çıkararak Romalıları uzun süre uğraştırdılar(<http://www.kahramanmaras.bel.tr>). Bazen bağımsız bazen de Roma'ya bağlı ve başkenti Samsat olan Kommegene Krallığı, Maraş bölgesini de yönetti. Bu dönemde Sasaniler'in de Maraş'a kadar akınlar yaparak burayı işgal etmek istedikleri anlaşılmaktadır(<http://www.kahramanmaras.bel.tr>).

Roma İmparatoru Tiberus M.S. 17'de yayınladığı fermanla Kapadokya'ya "Legat" sıfatıyla bir vali atadı ve ertesini yıl da bölge Roma Devleti'ne katıldı(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 13). Roma İmparatorluğu döneminde Maraş şehrinin adı Roma generali Caligula'nın onuruna Germanicia veya Germanika olarak değiştirildiğini söylemiştik. Roma İmparatorluğu döneminde oldukça gelişen Maraş, Doğu Toroslar'ın üzerindeki geçitlerden biri olması nedeniyle önemli bir ticaret merkezi oldu. Bu ticaret yolu o dönemde Kayseri-Göksun üzerinden Maraş'ı ve Orta Anadolu ile Suriye'yi birbirine bağlıyordu.

Hititlerden kalan Maraş kalesinin Roma İmparatorluğu zamanında tamir edildiği anlaşılmaktadır. Maraş'ın merkeze bağlı Göllü Köyü'nün 2km. batısındaki Roma Nekropolü; Pazarcık ilçesine bağlı Evri ve Tilkiler Köyü'nün çevresinde tek parça kayalara oyulmuş büyük çaptaki su sarnıçları da birer Roma eseridir(<http://www.kahramanmaras.bel.tr>). "Roma dönemi esrelerine Çukurhisar'da rastlanmıştır"(Gülbüz, 2001:102). Bölgede bu döneme ait mimari eserlerin kalıntılarına bile doğru dürüst ulaşılammıştır. Bunun sebebini ise Urfalı Mateos'un, o zamanlar bu yörede yaşanan büyük sel ve deprem felaketlerine bağladığı belirtilmektedir(<http://goksun-meb.gov.tr/tarih.htm>).

4.4. Bizanslılar Dönemi

Doğu Roma İmparatorluğu M.S.395 yılında doğu ve batı olmak üzere ikiye bölündü. Balkanlar, Anadolu, Suriye ve Mısır'ı da içine alan Bizans İmparatorluğu'nun hakimiyetinde kalan Maraş şehri bu dönemde de önemini koruyarak Germanika adıyla anılmaya devam etmiştir. Bizans İmparatoru I. Justinianus döneminde Maraş toprakları Bizans-Sasani çatışmaları arasında tampon bölge olarak kaldı. 605- 611 yılları arasında Sasanilerin elinde kalan Maraş, daha sonra tekrar Bizans'ın eline geçti. Bizans İmparatoru Justinianus zamanında Beliros kumandasında gönderilen ordu İranlıları bölgeden uzaklaştırmışsa da, bu komutanın azli ile bölge yeniden kargaşaya sürüklendi(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 14). M.S.634 yılından itibaren Müslüman Arapların, Suriye'yi Bizans'ın elinden alma girişiminde bulundukları dönemlerde Maraş'a kadar devam eden akınlarda bulundukları anlaşılmaktadır.

Bunun sonucunda şehrin zaman zaman Bizans ve Müslüman Arapların hâkimiyetinde kaldığı bilinmektedir. M.S. VII. yüzyılın ortalarından, X. yüzyılın ortalarına kadar Müslümanların idaresinde kalan Maraş, Kuzey Suriye'de kurulan Hamdanoğulları Beyliği'nin zayıflamasından sonra 962 yılında Bizans İmparatorluğu'nun eline geçti. Daha sonra Türkler tarafından fethedilinceye kadar Hristiyanların elinde kaldı(Gündüz, D.İ.A:193- 194, Ramazanoğlu, 1996: 33, <http://www.kahramanmaras.bel.tr>). .

4.5. Müslüman Fetihleri Dönemi

Sasaniler 605'ten itibaren Kayseri, Maraş gibi önemli ticaret şehirleri üzerinde hakimiyet kurdularsa da 611'de geri çekildiler. Müslümanlar, Hz. Ebubekir zamanında Bizans'ın elinde bulunan Suriye'nin fethine giriştiler. Suriye, Hz. Ömer zamanında Müslümanların eline geçti. Hemen hemen tüm Suriye'nin fethini tamamlayan İslâm orduları Antakya, Antep, Adana ve Maraş'a doğru saldırılara başladılar. Suriye'nin kuzeyinde bulunan bu şehirler İslâm ordularının dikkatini çekmekteydi. Bizans İmparatoru Heraklius Suriye'de ciddi bir direniş yapmadan kuzeye doğru çekilmiş ve burada savunma hattı oluşturmuştur. Müslümanlarla Bizanslılar arasındaki mücadelenin genellikle Tarsus'tan Urfa'ya kadar uzanan hat üzerinde olduğu görülmektedir. Hz. Ömer zamanında Suriye civarında fetihlerde bulunan Ebu Ubeyde b. Cerrah, Menbic'de iken, Halid b. Velid'i Maraş'a göndermiştir. Maraş kalesini ele geçiren Halid'in burayı yıktığı(Gündüz, D.İ.A:192) ve Maraş'ta yaşayan Hristiyan halkın, canlarına dokunulmamak şartıyla şehri teslim ettikleri anlaşılmaktadır. 637 yılında Müslümanların eline geçen Maraş, Halid tarafından Bizans üzerine yapılan seferlerde bir üs olarak kullanılmıştır(Honigmann, İ.A:315). Ancak Bizanslıların, burayı Müslümanlara vermemek için yoğun saldırılara başladıkları görülmektedir. Fakat 651 yılında Sufyan b. Avf komutasında bir İslâm ordusunun Maraş'ı tekrar aldığı, Sufyan şehri imar ettirdiği ve buraya asker yerleştirerek Bizans içlerine akınlar düzenlediği bilinmektedir(Gündüz, D.İ.A:192).

İslâm tarihinde 661 yılından itibaren yeni bir dönem başladı. Hilâfeti ele geçiren Emeviler Suriye'nin kuzey kısımlarına yeniden seferlere başladılar. Muaviye (661–680) Maraş şehrini yeniden imar ettirdi. Burada bulunan garnizondaki asker sayısını arttırdı. Halife Yezid'in 683 yılında ölümüyle Maraş üzerine Bizans saldırıları yeniden başladı. Şehirde yaşayan Müslümanlar burayı terk ettiler. Bölge, Bizans'ın eline yeniden geçti. Ancak Halife Abdülmelik zamanında (685- 705) Maraş Müslümanlarca yeniden fethedildi. 692 yılından sonra İslâm Ordusu ile Bizans ordusu Maraş ovasında karşılaştılar. İslâm ordusunun zaferiyle sonuçlanan bu savaştan sonra Müslümanlar bölgeye yeniden hâkim oldular. Abdülmelik, Maraş'a kadar gelerek burayı bayındır hale getirip asker yerleştirdi ve büyük bir cami inşa ettirdi(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 13, Gündüz, D.İ.A:192). II. Mervan'ın halifeliği döneminde (744- 750) Bizanslılar tekrar Maraş'a saldırdılar. İmparator Konstantinos 746 yılında Maraş'ı aldı(Umar, 1998: 55). Burada yaşayan Müslümanlar şehri terk ederek Kınnesrin ve el-Cezire'ye kaçtılar. Rumlar ele geçirdikleri şehri yakıp yıktılar(Gündüz, D.İ.A:192). Maraş kısa bir süre sonra tekrar Müslümanların eline geçti ve şehrin valiliğine Ziver b. El-Haris el-Kilâbi atandı. İmar edilen şehre Müslümanlar tekrar yerleştirildi. Bizans'ın karşı saldırısı ile halk burayı terk ederek Suriye'ye kaçtı. Maraş'ta yaşayan Hristiyan Nasturi halk da Bizans İmparatoru tarafından Trakya'ya götürüldü. II. Mervan'ın halifeliğinin son zamanlarında Maraş yeniden fethedildi(Ramazanoğlu, 1996: 33).

750 tarihinde halifeliği ele geçiren Abbasiler döneminde Maraş üzerinde Müslümanlarla Bizanslılar arasında çatışmalar devam etti. 754 yılında Bizans'ın kontrolüne geçen Maraş, Rumlar tarafından yeniden yıkıldı. Abbasi Halifesi Ebu Cafer Mansur, Salih b. Ali'yi Maraş'a vali olarak gönderdi. Burası tekrar imar edilerek askeri bir üs haline getirildi. Halife Mehdî zamanında Maraş'taki Müslüman askerlerin sayısı artırıldı. 776- 777 yılında Müslüman askerler, Maraş üzerinden Anadolu içlerine doğru seferlere başladılar. Bu

gelişmeler üzerine 100 bin kişilik Bizans ordusu bu bölgeleri kesin olarak denetime almak ve Arapları geri püskürtmek için harekete geçti. Maraş'ı ele geçirerek yakıp yıktı. Fakat burada tutunamayan Bizans ordusu Adana'ya çekilmek zorunda kaldı(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 13, Ramazanoğlu, 1996: 33, Gündüz, D.İ.A:192).

Abbassiler döneminde Müslüman orduları bölgede iki önemli üs edindiler. Bunlardan biri Maraş, diğeri de ortaçağda çok önemli bir yerleşim merkezi olan ve Araplar tarafından birkaç kez yeniden yapılan el-Hades şehriydi. Bugün Göynük olarak adlandırılan ve İnekli gölü yakınlarında yer alan bu yerleşim yeri, Malatya üzerine yapılacak seferler için üs olarak kullanıldı. Abbasi Halifesi Harun Reşid zamanında şehir yeniden kuruldu.

Abbasi Halifesi Harun Reşid, Maraş'ın batısında bulunan Haruniye (Düziçi) Kalesi'ni inşa edip doğusundaki Hades şehrine asker yerleştirdi. Böylece Bizans'tan gelen saldırıları önlemeye çalıştı. Harun Reşid zamanında Bizans'ın sınırlarını korumak ve Anadolu içlerine yapılacak seferleri düzenlemek amacıyla Avasım (uç) eyaleti kuruldu. Tarsus, Adana, Misis, Antakya, Antep, Urfa ve Malatya'ya kadar uzanan bu bölgenin merkezi Suriye'deki Kınnesrin şehri idi. Sugur Eyaleti'nin valisi bazen Kınnesrin'de, bazen de Tarsus'ta oturuyordu. Adı geçen yerlerde Müslüman garnizonlar oluşturuldu. Müslümanlar her yıl iki defa Anadolu içlerine akınlarında bulundular. Bilhassa Maraş şehri bu akınların geçiş noktası olması sebebiyle önem kazandı(<http://www.kahramanmaras.bel.tr.>).

868 yılında Mısır'da bir Türk devleti kuran Tolunoğlu Ahmet zamanında, Sugur Eyaleti Tolunoğulları Devleti'nin eline geçti. Bir kaç defa Tarsus'a kadar gelen Ahmet b. Tolun, Maraş'ı da idaresi altına aldı(Atalay, 1973: 31).

Bizanslılar, 905 yılından itibaren Maraş üzerine yeniden saldırmaya başladılar. Bizans komutanı Andronikos, Müslüman ordusunu bozguna uğratarak Maraş'ı ele geçirdi. 916 yılında ise Ermeniler şehri ele geçirerek yağmaladılar(Yıldırım, Kayveci ve Belet, 2003:15). Maraş bölgesi üzerinde 950'li yıllardan itibaren Arap-Bizans çatışmaları yeniden hızlandı. Suriye ve Güneydoğu Anadolu bölgesini ele geçiren Hamdaniler Devleti zamanında Maraş, Malatya ve Kayseri civarlarında bir çok çatışmalar oldu. Hamdaniler Devleti'nin en güçlü hükümdarı Seyfû'd-Devle, Maraş ve Hades'i alarak imar ettirdi. Hatta bu yüzden meşhur Arap şairi el-Mütenebbi'nin, el-Hades ve Maraş'ı Hristiyanlardan kurtardığı ve yeniden inşa ettirdiği için Seyfû'd-Devle'ye bir kaside yazdığı ifade edilmektedir (<http://www.kahramanmaras.bel.tr.>).

Hamdaniler Devleti'nin zayıflamasından sonra Maraş, 962'de yeniden Nikephoros Phokas tarafından Bizans'a katıldı(Umar, 1998: 60). Maraş'ın, 1086'da Türkler tarafından fethine kadar geçen sürede yaklaşık 100 yıl Bizans İmparatorluğu'nun elinde kaldığı anlaşılmaktadır. Bu süre içinde Bizans İmparatoru II. Vasil'in, Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan Ermenileri zorunlu tehcire tabi tutarak Maraş'a yerleştirdiği bilinmektedir (<http://www.kahramanmaras.bel.tr.>).

4.6. Selçuklu Dönemi

Çağrı Bey'in 1018- 1021 yılları arasında Doğu Anadolu Bölgesi'ne bir keşif hareketi yaparak Anadolu'nun siyasi, sosyal ve coğrafi durumu hakkında bilgi edindiğini biliyoruz. Yukarıda açıklandığı gibi Anadolu, önce Bizans-Sasani çatışmaları sonra da Bizans-Müslüman Arap çatışmalarına sahne olmuştu. Bunun sonucunda savaş ve istila alanına dönüşen Anadolu topraklarında nüfus oldukça azalmış ve bu yüzden Türklerin yerleşebilecekleri bir alan haline gelmişti. Bu bilgileri elde eden Çağrı Bey, Maverâünnehr'e dönerek kardeşi Tuğrul Bey'e durum hakkında bilgi verdi.

Bilindiği gibi 23 Mayıs 1040 tarihinde Tuğrul ve Çağrı Beyler Dandanakan Meydan Muharebesi sonucunda Gazneliler'i mağlup ederek Horasan ve İran'da bağımsız bir devlet kurdular. Selçuklu Türklerinin bu başarısını haber alan Türkistan bölgesindeki Oğuz Türkmenleri batıya doğru göç ederek İran'a girdiler. Tuğrul ve Çağrı Beyler, Türkmenleri Anadolu'ya yerleşmeleri için teşvik ettiler. Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in 1047'de batıya doğru hareketiyle Türkmenler Anadolu'ya doğru girmeye başladılar. Tuğrul Beyin amcasının oğlu İbrahim Yinal komutasındaki Selçuklu ordusu 1048 yılında Erzurum yakınlarında Bizans ve Gürcü ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Bu zaferin arkasından kazanılan 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapısı Türklere açıldı. Malazgirt kahramanı Alparslan, büyük kumandanlarını Anadolu'nun fethi için görevlendirdi.

1021 yılı öncesinde Maraş bölgesinde Rumlar, Süryaniler ve Nasturiler yaşamaktaydı. Bizans İmparatoru II. Vasil, Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan ve Rumlarla aralarında mezhep kavgaları olan Ermenileri Kayseri, Sivas, Malatya ve Maraş civarlarına göç ettirmişti. Selçukluların Maraş bölgesini fethetmeden önce burada Ermeni nüfusu artmış ve Bizans'a bağlı Ermeni valiler tarafından bölge yönetilmeye başlanmıştı(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 16). Ermeni tarihçilerine göre, Ermeniler Maraş bölgesine 1064 yılında Ani bölgesinin Selçuklu eline geçmesiyle gelmişlerdir(İlter, 1995: 66).

Devamlı Bizans'ın Ermenilere Ortodoks mezhebinin empoze etme baskılarına maruz kalan Ermeniler Bizans'a karşı direnişe geçerek, Türklerin bölgeyi fethini kolaylaştırıcı yardımlarda bulundular. Bu sırada Maraş, Malatya, Harput, Palu, Elbistan, Tarsus ve Urfa'yı içine alan hattı savunması için Bizans tarafından görevlendirilen Ermeni asıllı komutan Philaretos, Bizans'a bağlılığını reddetmiş ve 1079'da Maraş'ta bağımsızlığını ilan etti. Bölgedeki birçok şehri ele geçirdi. Anadolu fatihi Süleyman Şah ve Suriye Selçuklu hükümdarı Tutuş'a vergi vererek Ermeniler üzerindeki hâkimiyetini 1085 yılına kadar sürdürdü(İlter, 1995: 71). 1086 yılında Emir Buldacı tarafından Maraş ve Elbistan bölgesi fethedilerek Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlandı(Ermeydan, 1999: 55).

1087'den 1097 yılına kadar Türklerin elinde kalan Maraş, daha sonra Haçlı istilasına uğradı. 1097 yılında Godefroi de Bouillion komutasında Maraş'ı ele geçiren Haçlılar, bu sırada vali olan Ermeni asıllı Thathul'un hükümlerini yetkilerini kabul ettiler. Maraş uzun süre Haçlılar'ın Antakya, Urfa ve Çukurova'ya yönelik harekâtlarında bir üs vazifesi görmüştür(Gündüz, D.İ.A:193). Haçlılardan zulüm gören Elbistan Ermenileri Anadolu Selçuklu Sultanı I.Kılıçarslan'ı davet ederler. Bu davet üzerine 1103 yılında sefere çıkan sultan, Elbistan ve Maraş'ı Anadolu Selçukluları'na bağladı(Karadeniz, 1996:132- 133). Ancak kısa süre sonra Maraş, tekrar Haçlıların eline geçti. I.Kılıçarslan 1105 yılında şehri fethetti ve vezir Ziyaeddin Muhammed'e ikta olarak verdi(Yinanç, Elibüyük, 1988:XII). I.Kılıçarslan'ın 1107 yılında ölümünden sonra Maraş, Haçlıların eline geçti. Burada bir Latin Senyörlüğü kuruldu. Şehir bazen Antakya Haçlı Kontluğu'na bazen de Urfa Haçlı Kontluğu'na bağlandı(<http://www.kahramanmaraş.bel.tr>).

Haçlılarla Türkler arasında sık sık el değiştiren Maraş'ta, 29 Kasım 1114 günü büyük bir deprem oldu. Bu depremde şehir tamamen yıkılıp toprağa gömüldüğü ve 40.000 kişinin öldüğü belirtilmektedir(Kesik, 2002: 31- 32). Maraş'a 1136 tarihinde Danişmendliler hakim oldular. Bizans İmparatorunun Haçlılara yardım etmesi ile Maraş tekrar Hristiyanların eline geçti. Danişmendlilerin Anadolu'daki nüfuzuna son veren I. Mesud, 1144 yılında Elbistan'ı, 1150'de de Maraş'ı alarak Anadolu Selçuklularına bağladı(Turan, 2004:177, Umar, 1998:110). Selçukluların iç meselesinden yararlanan Ermeniler, 1156 yılında Maraş'a saldırdılar ve şehri yaktdılar(Karadeniz, 1996:133, Gündüz, D.İ.A:193) . I.Mesud, Maraş bölgesini gelecekte Selçuklu Sultanı olacak olan oğlu II.Kılıçarslan'a Maraş bölgesini verdi. Bu tarihten sonra Musul Atabegi Nureddin Mahmud Zengi ve II.Kılıçarslan arasında Maraş üzerinde çekişme başladı(Yinanç, Elibüyük, 1988:XII). Nureddin Mahmud Zengi 1172'de Maraş'ı aldı. Ancak

Selçuklulara geri iade etmek zorunda kaldı. Bu arada Maraş, Haçlıların yardımıyla Kilikya'da bir prenslik kuran Ermenilerin sık sık saldırılarına uğradı(Honigmann, İ.A:315).

1174 yılında Zengiler devletinin yıkılmasından sonra onların topraklarına hakim olan Mısır Sultanı Selahattin Eyyubi, Maraş bölgesine sahip olmak için Selçuklularla mücadeleye girişti. I.Kılıçarslan bir yandan Kilikya Ermeni saldırısı, bir yandan da Antakya Haçlıları ve Eyyubilerin saldırılarına karşı Maraş'ta bir uç beyliği kurdu. Komutanlardan Emir Hüsameddin Çoban'ı bu beyliğin başına getirdi(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 18). 1180 yılının sonlarında kurulan bu beylik, Maraş'ın 1259 yılında Ermenilerin eline geçmesine kadar devam etti. Hüsameddin Çoban'dan sonra bu beyliğin başına oğlu İbrahim, daha sonra da onun oğlu Nusrettin Hasan Bey geçti. 1234 yılına kadar Maraş Emirliği'nde kalan Hasan Bey zamanında Maraş yeniden imar edildi ve Kilikya Ermenileri üzerine yapılan seferlerde bir üs oldu(Gündüz, D.İ.A:193). Selçuklu ümerasından da sayılan Nusretüddin Hasan Bey bugün Afşin ilçesi sınırları içerisinde olan Ashâbü'l-Kehf'de 1215 yılında kervansaray, ribat, zaviye ve 1232'de de bir cami yaptırarak vakıflar tesis etmiştir(Yinanç, 1989:123).

Hasan Bey'in ölümünden sonra Maraş Emirliği'ne sırası ile oğulları Muzaferüddin ve İmadeddin geçti. 1240 yılında Anadolu'nun siyasi, sosyal ve ekonomik tarihinde önemli rol oynayan Baba İshak İsyanı Maraş civarında çok etkili oldu. Baba İlyas'ın baş müridi olan Baba İshak, Baba İlyas'ın bir resul olduğunu söylüyordu. İsyancılar Elbistan ve Maraş'tan başka Suriye ve Ermeni hudutlarına kadar yayılıp buraları da istila ettiler(Turan, 1998, Umar, 1998:131). Daha sonra Maraş, Elbistan ve Malatya üçgeni arasında yerleşen ve Babai İsyanı'na katılan Ağaçeri Türkmenleri de, Selçuklu Devleti'ne karşı isyan ettiler. Zaten 1243 yılında Anadolu Selçuklu Devleti, Moğollara Köseadağ Savaşı'nda yenilerek onların hâkimiyetine girmişti. Moğol hâkimiyeti döneminde diğer Anadolu şehirleri gibi Maraş'ta da asayiş ve düzen bozuldu. Sultan Keykavus veziri Ali Bahadır'ı Ağaçeriler üzerine göndererek Maraş ve Elbistan çevresinde asayişini yeniden sağladı(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 19). Bir yandan Ermenilerin saldırıları, bir yandan Ağaçerilerin isyanı, diğer yandan da Moğolların akınları sebebiyle Maraş'taki Selçuk idaresi çöktü ve 1259 yılında Maraş Valisi İmadeddin şehri terk edince Kilikya Ermenileri Maraş'ı ele geçirdiler(Ermeydan, 1999: 56). Ermeni Prensi Hetum, İlhanlı Hükümdarı Hülagu ile anlaşarak bölgenin hâkimiyetinin kendisine verilmesini sağladı. 1260 yılında Hülagu, 20 bin kişilik ordu göndererek Ağaçerileri mağlup etti ve Suriye'ye doğru sürdü(Karadeniz, 1996:134).

Selçuklu Devleti'nin Moğollar karşısında zayıflamasıyla birçok Türkmen, Memluklere sığınarak onların gücünü artırmışlardır.1266 yılında bu Türkmenlerinde yardımıyla Ermeniler üzerine sefere çıkan Memluk Sultanı Baybars, Merziban, Raban gibi şehirleri aldı(Ermeydan, 1999: 56). 1277 yılında Mısır Türk Memlukları Sultanı Baybars, Elbistan'da Moğol ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Bölgeyi Moğolların elinden almasına rağmen Selçukluların desteğini elde edemeyen Baybars çekilmek zorunda kaldı(Yinanç, Elibüyük, 1988:XIV).

1296 yılına kadar Kilikya Ermeni Prensligi'nin elinde kalan Maraş şehri, Mısır Türk Memlukları tarafından fethedildi. Fethedilen bu yerler Haleb valisine bağlı Türkmen beyleri tarafından idare edilmiştir(Ramazanoğlu, 1996: 34, Ermeydan, 1999: 57). 1337 yılında Dulkadiroğulları Beyliği kuruluncaya kadar Maraş şehri Memlukluların Halep Valiliği'ne bağlı kalmıştır.

Selçuklu fethiyle birlikte Anadolu Türkleşmeye ve İslamlaşmaya başladı. Doğudan gelen Türkmen aşiretleri çoğunlukla Maraş bölgesine yerleştiler. Dulkadiroğlu Beyliği öncesi Memluk idaresi boyunca bölgede Türkmen nüfusu oldukça arttı ve bu sebeple Maraş bölgesine Vilayet-i Türkmen (Türkmen İli) isimi verildi(<http://www.kahramanmaras.bel.tr>).

4.7. Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi (1337 – 1522)

XIII. yüzyıl sonlarında Halep ile Antep arasındaki bölgeye yerleşen Bozok Türkmenleri, Memluk Türk Devleti'nin kuzeye doğru başlattıkları akınlarda bazen Memluk kumandanlarının emrinde, bazen de kendi başlarına Çukurova'daki Ermenilere karşı veya Moğol hâkimiyeti altında bulunan Anadolu içlerine doğru akın yapıyorlardı. Türkmenler, Memlukluların fetihlerinden sonra Antep'ten Elbistan'a kadar uzanan bölgeleri ele geçirdiler. Türkmenler, Antakya'dan başlayıp kuzey-doğu yönünde Maraş'a kadar uzanan Amanos Dağları'nın doğu vadisinde kışlarlar, yaz gelince de vadinin kuzeyinde Binboğalar, Berit, Nurhak, Akçadağ ve Elbistan çevresindeki yaylalara çıkarlardı(Gülbüz, 2001:104, Gündüz, D.İ.A:195). Bu Türkmenler Oğuzların Bozok koluna mensup Bayat, Avşar(Sümer, 1992:223) ve Beydili boyları idi. Dulkadiroğulları Beyliği'ni kuran Türkmenlerin hangi boydan geldiği kesin olarak bilinmemektedir. Fakat Dulkadir halkının çoğunluğunu Bayat boyuna mensup Türkmenler olduğu tahmin edildiğinden beyliğin kurucularının da Bayatlar olması mümkündür(Karadeniz, 1996:136). Cerit Türkmenleri de bu beyliğin içerisinde bulunmuşlardır(Yakar, Kaya, 2003:7).

Mısır ve Suriye'ye sahip olan Memluk Sultanı en-Nâsır Muhammed b.Kalavun, Suriye sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla Dulkadirli ailesinden Zeyneddin Karaca'ya hilat ve hediyeler vererek, onu 1337'de Elbistan naibliğine atadı. Böylece Dulkadir Beyliği kurulmuş oldu. Dulkadir Beyliği Memluklulara bağlı olmasına rağmen Zeyneddin Karaca Bey, Memlukluların taht kavgalarından istifade ederek bağımsız hareket etmek istedi. Böylece beyliğinin sınırlarını Halep'e doğru genişletmeye çalıştı. Zeyneddin Karaca Bey, bir yandan topraklarını Suriye'ye doğru genişletirken bir yandan da kuzeye doğru Eretna Devleti topraklarına akınlarda bulundu. Melik Zâhir unvanını alan Karaca Bey, 1348 yılında bağımsızlığını ilan etti. Fakat 1353 yılında Memluklara yenilen Karaca Bey, Kahire'de idam edildi(Yinanç, 1989:6- 19).

Zeyneddin Karaca Bey'in idam edilmesinden sonra yerine oğlu Halil Bey geçti. 1354 yılından 1386 yılına kadar Dulkadir Beyi olan Halil Bey zamanında beyliğin hudutları Zamanlı'dan (Pınarbaşı) Harput'a kadar genişledi. Halil Bey de babasının politikasını takip ederek bağımsızlığını ilan etmek istedi ise de Memluklar buna izin vermediler. Dulkadir Beyliği'ne fitne sokarak Halil Bey'i 1386'da kendi yakınlarına öldürttüler(Yinanç, Elibüyük, 1988:XIX).

Halil Bey'in öldürülmesinden sonra Dulkadir Beyliği'nin başına Sevlî Bey geçti. Sevlî Bey zamanında Memluklar, Dulkadir Beyliği arazisine hakim olmak istediler. Bu yüzden iki taraf arasında birçok savaş oldu. Dulkadirlielerin bu savaşlarda başarılı olmaları sebebiyle Memluk Sultanı Berkuk, Sevlî Bey'in beyliğini tanımak zorunda kaldı. Sevlî Bey topraklarını genişletmek için Memluk topraklarına ve Kilikya Ermenileri üzerine akınlar yaptı. Sevlî Bey'in Memluklular için tehlikeli olmaya başladığını gören Berkuk, 1398 yılında bir suikast düzenleterek onu ortadan kaldırdı(Yinanç, 1989: 32- 33).

Sevlî Bey'in öldürülmesinden sonra yerine oğlu Sadaka, Dulkadirlielerin başına geçti. Ancak amcasının oğlu 1399'da Dulkadir Beyi olan Nasreddin Mehmet Bey, Dulkadirlielere hakim olabilmek için Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezit'den yardım istedi. Nasreddin Mehmed Bey, Yıldırım Bayezit'in desteği ile Dulkadir Beyi oldu. Bundan dolayı Osmanlılar ile Memluklar arasında 1515 yılına kadar devam eden Dulkadir Beyliği üzerindeki hâkimiyet mücadelesi başladı. Nasreddin Mehmet Bey, Timur'un Anadolu'yu istilas sırasında ona karşı çıkarak Osmanlı yanlısı bir politika izledi. Bu yüzden Timur kuvvetleri Elbistan'a doğru yürüyerek burayı tahrip ettiler. Nasreddin Mehmet Bey bir yandan varlığını devam ettirebilmek için Osmanlılardan yardım alırken, bir yandan da Memluklarla dostane ilişkiler kurdu. Karamanoğulları ve Ramazanoğulları ile mücadele etti ve Kayseri şehrini 1436'da Karamanlılardan aldı. Kayseri şehrinde Nasiriye Medresesi'ni kurarak Kayseri kalesini

yeniden yaptırdı. Uzun yıllar Dulkadir Beyi olan Nasreddin Mehmet Bey 1442 yılında öldü(Yinanç, Elibüyük, 1988:XXII-XXII).

Nasreddin Mehmed Bey'in ölümünden sonra Dulkadir Beyliği'nin başına Süleyman Bey geçti. Onun zamanında Dulkadir-Osmanlı ilişkileri gelişti. Süleyman Bey, kızı Sitti Mükrim Hatun'u II.Murad'ın oğlu II.Mehmed'e (Fatih) verdi. Diğer kızını da Memluk Sultanı Zahir Çakmak'a verdi. İki büyük devletle akrabalık bağı kurarak, beyliğine Karamanoğulları ve Akkoyunlulara karşı savunmak için destek sağladı.

Alaüddevle Bozkurt Bey'in babası olan Süleyman Bey, Maraş'ta bulunan Ulu Camii'yi yaptırdı. Süleyman Bey'in 1454 yılında ölümünden sonra yerine oğlu Melik Arslan, Dulkadir Bey'i oldu. Onun zamanında Dulkadiriler ile Akkoyunlular arasında savaşlar çıktı. Dulkadirilerin elinde bulunan Harput (Elazığ) Uzun Hasan tarafından alındı ve Dulkadirilerin başkenti Elbistan, Akkoyunlu ordusu tarafından tahrip edildi. Memluk Devleti ile arası açılan Melik Arslan Bey, Memluk Sultanı Hoşkadem'in bir fedaisi tarafından Elbistan'da camide ibadet ederken 1465'de öldürüldü(Yinanç, 1989: 60- 61).

Melik Arslan'ın öldürülmesinden sonra kardeşi Şahbudak Bey Dulkadir Bey'i oldu. Ancak kardeşinin öldürülmesinde rolü olduğu gerekçesiyle kendisine halk tarafından itibar edilmedi. Bu arada Fatih'in desteğini sağlayan Şehsuvar Bey, Dulkadir Beyliği'ni 1466'da ele geçirdi.

Fatih'in yardımı ile Dulkadirilerin başına geçen Şahsuvar Bey, üzerine gönderilen üç Memluk ordusunu mağlup etti. Fakat Şehsuvar Bey, kazandığı zaferlere güvenerek Osmanlılara cephe aldı. Bunun üzerine Fatih, daha önce vermiş olduğu desteği çekti. Bu yüzden Şehsuvar Bey, Memluklulara karşı direnemedi ve 1472 yılında yakalanarak Kahire'ye götürüldü. Memluk Sultanı Kayıtbay'ın emriyle Züveyle Kapısı'nda aynı yılda idam edildi(Yinanç, Elibüyük, 1988:XXVI).

Şahbudak Bey, Memluk Sultanı Kayıtbay'ın desteği ile ikinci kez Dulkadir Bey'i olarak tayin edildi. Ancak Osmanlı Sultanı Fatih, yanında bulundurduğu Şahbudak Bey'in kardeşi Alaüddevle Bozkurt Bey'e destek vererek onun Dulkadir Beyliği'ni 1480'de ele geçirmesini sağladı (Yinanç, 1989: 77- 78).

Alaüddevle Bozkurt Bey, ilk yıllarında Osmanlıların yanında yer aldı. Üzerine gönderilen Memluk Ordularını mağlup etti. Dulkadir Beyliği yüzünden Osmanlı-Memluk ilişkileri bozuldu. Çukurova'da hakimiyet mücadelesi yüzünden başlayan Osmanlı-Memluk savaşları 1485-1491 yılları arasında devam etti. Alaüddevle Bey, kızı Ayşe'yi II. Beyazıt'a verdi. Bu evlilikten Yavuz doğdu. Böylece Alaüddevle Bozkurt Bey, Yavuz'un dedesi oldu. Alaüddevle Bozkurt Bey, Memluk ve Osmanlı toprakları arasında kalan beyliğinin devam edebilmesi için her iki devlet ile de yakın ilişkiler kurdu. İzlediği denge politikası ile uzun yıllar beyliğin başında bulundu. Ancak 1501'de Tebriz'de kurulan Türk Safevi Devleti ile mücadele etmek zorunda kaldı. Safevi hükümdarı Şah İsmail, Anadolu'yu ele geçirmek istiyordu. Dulkadir topraklarına giren Şah İsmail, 1507 yılında Elbistan'ı aldı. Dulkadir Beyi Turna Dağı'na kaçıp karşısına çıkmadığından sinirlenerek, burayı baştanbaşa yakıp tahrip ederek Maraş'ı da ele geçirdi(Solak, 2000:185, Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 30).

Şah İsmail'in çekilmesinden sonra Alaüddevle Bey Maraş ve Elbistan'ı yeniden ele geçirdi. Ancak Elbistan öyle tahrip edilmişti ki, bu yüzden başkenti Maraş'a taşındı. Bundan sonra Alaüddevle Bey, Osmanlılara karşı Memluklerin yanında yer almaya başladı. Hatta ezeli düşmanı Şah İsmail'in üzerine, Yavuz'un düzenlediği Çaldıran Seferi'ne çağırıldığı halde katılmadığı gibi, Osmanlı askerlerine zorluklar çıkardı. Alaüddevle Bey, Yavuz'un yanında bulunan kardeşi Şehsuvar Bey'in oğlu Ali Bey'in Osmanlılar tarafından desteklenmesini hoş görmüyordu. Bu yüzden Çaldıran Savaşı'na giden Osmanlı ordusunun iase yollarını keserek, teçhizatlarını yağmalattırdı.

Yavuz Sultan Selim, 1514 yılında kazanılan Çaldıran zaferinden sonra Dulkadiroğlu Beyliği'ni ortadan kaldırmak için harekete geçti. Kayseri sancak beyliğine getirilen

Şehsuvaroğlu Ali Bey'e, Dulkadir toprakları alındığı taktirde verileceği vaat edildi. 1515'te Ali Bey kılavuzluğunda Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşa, Alaüddevle Bey üzerine gönderildi. 13 Haziran 1515'te Göksun yakınlarında Turna Dağı'nda Osmanlılar ile Dulkadirliiler arasında yapılan savaşta Alaüddevle Bey yenilerek dört oğlu ile birlikte idam edildi. Böylece Dulkadiroğulları Beyliği fiilen sona erdi (Yinanç, 1989: 96- 99).

Yaklaşık 180 yıl devam eden Dulkadiroğulları Beyliği, Osmanlıların Anadolu'da sınırlarına kattıkları son beyliktir. Dulkadiroğulları Beyliği; Kırşehir-Bozok-Kayseri-Pınarbaşı, Elbistan, Harput-Maraş-Kadirli-Antep-Pasinler-Darende gibi geniş bir alanda hakimiyet sürmüştü. Sözü edilen bu şehirlerde Dulkadiroğulları'ndan kalma birçok cami, kale, medrese, mescid, kaplıca gibi eserlere rastlanmaktadır. Maraş, bu beylik zamanında altın çağını yaşamıştır(Gürbüz, 2001:104, Karadeniz, 1996: 21). Kahramanmaraş'ta bulunan Ulu Camii ve Taş Medrese bunlara birer örnektir. Bu dönemde Maraş kalenin güney ve doğusuna doğru ilerleme göstermekteydi(Şekil:5. 1). Bölgenin Türkleşmesine önemli katkısı olan bu beylik, Memluklerin Anadolu'da ilerlemesine mani olarak Türk birliği açısından Osmanlılara ve Ramazanoğulları'na yardımcı olmuşlardır.

4.8. Osmanlı Dönemi

1515 yılında Maraş ve çevresi Osmanlılar tarafından fethedildi. Ancak Dulkadiroğulları Beyliği'ne hemen son verilmedi. Yavuz Sultan Selim, Dulkadir topraklarının idaresini Şehsuvaroğlu Ali Bey'e verdi. Ali Bey'in Dulkadir Beyi mi, yoksa Osmanlı Devleti'nin bir valisi mi olduğu açıkça belli değildi. Şehsuvaroğlu Ali Bey, Maraş ve Elbistan civarından asker toplayarak, Yavuz'un Memlukler üzerine yaptığı seferlere katıldı. Osmanlı ordusu 1516 yılında Nizip civarında Mercidabık Savaşı'nda Memluk ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Memluk Sultanı Kansu Gavri yenilginin üzüntüsünden öldü. Onun yerine Tomanbay Memluk Sultanı oldu. Ali Bey bu savaşın kazanılmasında büyük kahramanlıklar gösterdi. Antep ve çevresinin Osmanlı topraklarına katılmasında etkili oldu. Ali Bey, Osmanlı ordusunun Suriye ve Mısır'a seferi sırasında Osmanlılara kılavuzluk yaptı. 1517 yılında Kahire önlerinde Ridaniye Savaşı'nın kazanılmasında büyük rol oynayan Ali Bey, Yavuz'un güvenini kazandı. Yavuz Sultan Selim, Memluk Sultanı Tomanbay yakalanınca onu Ali Bey'e teslim etti. Ali Bey'in babası Şehsuvar, Kahire'nin Züveyle Kapısı'nda idam edilmişti. Babasının intikamını almak isteyen Ali Bey, Tomanbay'ı aynı yerde idam ettirdi(Yinanç, 1989: 99- 102).

Yavuz, Mısır seferi dönüşünde İstanbul'a giderken Ali Bey de Maraş'a döndü. Beyliğin merkezini Maraş'tan tekrar Elbistan'a taşıyan Ali Bey, kendisini bağımsız bir devletin hükümdarı gibi görerek Osmanlı Devleti ile dostça geçindi. Osmanlıların her yerde yardımına koştu. 1519 yılında eski Dulkadir toprakları olan Bozok (Yozgat)'da ortaya çıkan Celâl'in Osmanlılara karşı isyanını bastırarak, Celâl ve adamlarını ortadan kaldırdı. 1521 tarihinde Suriye'de Osmanlı Devleti'ne karşı, Memluk Devleti'ni yeniden kurmak için Canberdi Gazali büyük bir isyan başlatmıştı. Bu isyanı bastırmakla görevlendirilen Osmanlı komutanı Ferhat Paşa'yı beklemeden Canberdi Gazali'nin üzerine yürüyen Ali Bey, onu mağlup ederek öldürdü(Karadeniz, 1996: 15). Bu durum Ferhat Paşa'nın Ali Bey'i kıskanmasına ve rahatsız olmasına neden oldu. Ali Bey Osmanlılara bağlılık göstermesine rağmen kendini bir hanedan gibi görüyordu. Osmanlı Devleti ise onu bir sancak beyi olarak kabul ediyordu. Mısır ve Suriye'yi fetheden Osmanlıların, toprakları arasında bağımsız bir devleti kabul etmesi asla mümkün değildi. Kanuni döneminde yapılan düzenlemelerle bazı sipahilerin ellerinden dirlikleri alınca Bozok'ta isyan çıktı. Bu isyana da Türkmenler geniş bir şekilde katılmışlardı(Gündüz, D.İ.A:194). Dulkadirli topraklarında Ali Bey'in bazı uygulamalarından rahatsız olan halkın Padişaha şikâyetleri üzerine, Osmanlı Devleti teftiş

memurları gönderdi. Osmanlı onu bir sancak beyi olarak görmekteydi. Fakat Ali Bey içişlerine karışıldığını düşünerek gönderilen müfettişleri derhal katlettirdi. Bu olay iki taraf arasında bardağı taşıran son damla oldu. Ali Bey'i kıskanan ve ona muhalif olan Ferhat Paşa, Kanuni'den, onun katline dair bir ferman aldı. İran seferi bahanesiyle oğullarıyla birlikte Tokat'a çağırılan Ali Bey, Artukova'da (Artova) oğulları ile birlikte 1522'de öldürüldü. Böylece Dulkadiroğulları Beyliği tamamen Osmanlılara bağlandı(Yinanç, 1989:102- 104).

Dulkadiroğulları Beyliği topraklarına bağlı olan Maraş ve Bozok ayrı ayrı bağımsız sancak haline getirildi. 1531 yılında Dulkadir Eyaleti kuruldu. Kanuni Sultan Süleyman devrinde eyalet merkezi olan Maraş'ın sancakları Malatya, Antep ve Kars (Kars-ı Maraş) olmak üzere üç şehirden oluşmuştu(Akgündüz, 1992:468). Maraş'ın Osmanlı topraklarına katılmasından sonra burada görev yapan Osmanlı idarecilerine karşı sık sık isyanlar çıktı. 1526 yılında kendine fazla vergi yazıldığını söyleyen Şökenoğlu Musa isyan etti. Bu isyanın arkasından Atmaca adlı bir kişi etrafına topladığı insanlarla isyan etti. Atmaca, Karaman Beylerbeyi Hürrem Paşa'yı yenilgiye uğrattı. Sivas Beylerbeyi Hüseyin Paşa da Atmaca karşısında mağlup oldu. Oldukça kapsamlı olarak ortaya çıkan bu isyana Dulkadirilerden bir çok insan katıldı. Atmaca isyanının bastırılmasından sonra Dulkadirli ailesinden Zünunoğlu ayaklandı. Zünunoğlu Osmanlılara yenilerek İran'a kaçtı(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003:39-40). Aynı yıllarda Maraş ve Elbistan çevresinde Kalender Çelebi etrafına dirlikleri kesilen 30.000 kişiyi etrafına toplayarak büyük bir isyan çıkardı. Toprakları ellerinden alınmış Dulkadirlerden birçok insan bu isyana katıldı. Sadrazam İbrahim Paşa, Dulkadirliilere eski dirliklerinin verileceğini vaat ederek bu isyanın bastırılmasını sağladı(Gündüz, D.İ.A:194).

Yavuz Sultan Selim, 1514 yılında Çaldıran Zaferi'ni kazandıktan sonra, Doğubeyazıt civarındaki Türkmen aşiretlerinden Bayazıdlı ailesini Maraş'a getirerek kale çevresine yerleştirdi(Gürbüz, 2001:105), (Şekil:5.1). Bu ailenin Maraş'a yerleştikten sonra Dulkadirliiler ile Bayazıdlılar arasında büyük çekişmeler oldu. Osmanlı Devleti'nin desteğini elde eden Bayazıdlı ailesi Maraş tarihinde önemli rol oynadı(Yurtsever, 1983:116). Bu aileden birçok kişi Maraş'ın idaresinde etkili oldu. Ailenin lideri İskender Bey'e Çavuşbaşılık rütbesi verilmesi ile Maraş'ta bu ailenin nüfuzu uzun yıllar devam etti. Bayazıdlı ailesinden birçok kişi Maraş'ta ve Osmanlı ülkesinin diğer yerlerinde önemli görevler üstlendiler. Dulkadir ailesinin ise tamamen devlet idaresinden tasfiye edilemediği düşünülmektedir. Bu sebeple iki nüfuzlu aile arasındaki çekişme XIX. yüzyıla kadar devam etmiştir (Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 41).

Dulkadiroğulları döneminde Maraş ve Elbistan, beyliğin önemli merkezlerindendi. Bu yüzden bu iki şehirde önemli siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmeler oldu. Ancak Maraş ve Elbistan, Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra diğer Anadolu şehirlerinden biri haline geldi ve eski stratejik önemini kaybetti. Kanuni döneminde Maraş bölgesinde birçok isyan hareketleri görüldü. Bilhassa Celâli isyanları olarak adlandırılan bu ayaklanmalar bölgenin tahrip olmasına neden oldu.

1570 yılında Osmanlı ordusunun Kıbrıs seferine Maraş Beylerbeyi Mustafa Paşa da katıldı. Mustafa Paşa, Maraş'tan topladığı askerler ve 500 süvari ile Magosa istikametine gönderildi. Kıbrıs'ın fethi için Maraş'tan götürülen askerler önemli başarılar kazandılar. Kıbrıs'ın fethinden sonra Anadolu'nun diğer şehirlerinden olduğu gibi Maraş'tan da Türkler adaya yerleştirildi. Anadolu'dan Kıbrıs'a yerleşen Türkler ikamet ettikleri yerlere, geldikleri yerlerin adlarını verdiler. Adaya ilk çıkan Maraşlı göçmenler Magosa Limanı'nın hemen güneyine yerleşerek bugünkü Maraş şehrine isimlerini verdiler(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 44).

XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyıl başlarında Büyük Celâli karışıklığı olarak adlandırılan isyanlar sırasında, Maraş bölgesinde de birçok olaylar meydana geldi. 1599'da çıkan Karayazıcı isyanı sırasında Maraş bölgesi eşkıyanın eline geçti. Maraş'ı ele geçiren Celali Hüseyin Paşa şehri yağmaladı(Gündüz, D.İ.A:194). Vezir Mehmet Paşa Maraş'a

geldiğinde, Celali elebaşları Karayazıcı ve Hüseyin Paşa şehri yakarak Urfa yöresine çekildiler. Bu nedenle isyanlar sırasında şehirler ve köyler boşaldı. Can güvenliği kalmayan halk ya dağlara kaçtı, ya da Celâliilere katılmak zorunda kaldı. Hatta 1602 yılında Erzurum Beylerbeyi Mehmet Paşa, İstanbul'a yolladığı arzda Maraş halkının 15 yıldan beri göç ettiğini ve topraklar işlenemediğinden kıtlığın dayanılmaz boyutlara vardığını belirtiyordu (Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 45).

1606 yılında Kuyucu Murat Paşa, Celâli isyanlarını bastırmakla görevlendirilince, Maraş Beylerbeyi de ona yardımda bulundu. Celâliilerin ileri gelenlerinden Canbulatoğlu etrafında toplanan isyancılar Amik Ovası'nda etkisiz hale getirildi. Maraş bölgesinde etkili olan isyanlardan biri de Kalender Çelebi isyanıydı. 1608 yılında Kalender Çelebi Maraş ve Göksun civarına geldi. Kuyucu Murat Paşa, Göksun Boğazı'nda Kalender Çelebi'yi ağır bir yenilgiye uğrattı. IV. Murat döneminde Maraş bölgesinde meydana gelen olaylardan biri de Abaza Mehmet Paşa isyanına Maraş Beylerbeyi Kalavun Yusuf Paşa'nın katılmasıydı. Abaza Mehmet Paşa'nın bu isyanı devletle barışıp anlaşması ile sona erdi. 1654'de Seydi Ahmet Paşa Maraş valisi olarak atandı. Sadrazam İbşir Paşa tarafından kışkırtılan Ahmet Paşa daha sonra Anadolu valiliğine atandı. 1657'de Maraş valiliğine atanan Şam valisi Siyavuş Mustafa Paşa, Sadrazam olmak için çeşitli entrikalar çevirdi. Bu yüzden Köprülü Mehmet Paşa onu valilikten azlederek İstanbul'da idam ettirdi. Köprülü Mehmet Paşa, İsmail Paşa'yı Maraş'a göndererek burada asayiş ve düzeni yeniden sağladı(<http://www.kahramanmaraş.bel.tr>).

XVIII. yüzyılda Maraş ve yöresinde ayanlar etkili olmuştur. Devletin gücünün azalmasından sonra bazı aileler etkilerini artırarak yönetimde söz sahibi olmuşlardır. Bunlar bazen devlet hizmetinde olmuş, bazen de halkla birlikte devlete isyan etmişlerdir. Aileler arasındaki rekabet şehrin iktisadi olarak zayıflamasına neden olmuştur. Bazı tarihçilere göre Maraş'ın doğu yakası Dulkadiroğulları'nın, batı kısmı ise Beyazıtlılar'ın denetiminde idi(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 46, Gündüz, D.İ.A:194).

Evliya Çelebi 17. yüzyıl Maraş'ında 11.000 hane, 39 cami ve mescid, içerisinde 100 kadar ev olan bir kale, 11 medrese ve 40 mektep bulunduğunu seyahatnamesinde yazdığı ifade edilmektedir. 16. yüzyılda boyahane, tabakhane ve macunhane gibi imalathanelerin yanında, dokumacılık da oldukça gelişmişti(Gündüz, D.İ.A:194- 195, Gürbüz, 2001:105).

Maraş, 1832 yılında kalenin güneyinin yanı sıra, kuzeybatı ve kuzeyine doğru gelişmeye başlamıştır(Gürbüz, 201:105), (Şekil:5.1).

1835- 1839 yılları arasında Maraş valiliği görevinde Bayazıd oğullarından Kalender Paşa'nın oğlu Süleyman Paşa bulunmaktaydı. Bunun zamanında Osmanlı Devleti'ne isyan eden Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa 1833'te Maraş'ı ele geçirdi. Antep üzerinden Kapıçam mıntıkasından Maraş'a giren İbrahim Paşa 40.000 kadar askerle Maraş'a girerek burayı işgal etti. 1839 yılında Beyazıtoğulları'ndan Süleyman Bey Maraş'ın güneyinde İbrahim Paşa'ya karşı koymaya çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Bu tarihten itibaren birçok Mısırlı Maraş ve Çukurova bölgesine yerleştirilmiştir.19 ay kadar Maraş'ta kalan İbrahim Paşa'nın zamanında Maraş'ta güvenlik sağlanmış ve halk memnun edilmiştir(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 47). Bu dönemde Maraş, bölgedeki aşiretlerin asayişsizliği yüzünden merkezi yönetimin denetiminden hayli uzaklaşmıştır(Gündüz, D.İ.A:194). İbrahim Paşa yapılan anlaşma sonucu Maraş'tan çekilerek Mısır'a döndü. Bundan sonra Maraş Eyaleti lağvedilerek bir kaza haline getirildi. Ancak Maraş'ın idari yapısında sık sık değişiklikler devam etti. Bu dönemde Maraş şehri bir ara kaza haline getirilip Adana Eyaleti'ne ve daha sonra Halep Eyaleti'ne bağlanmış, bir ara müstakil sancak olmuştur. Fırka-i Islahiye zamanında da kısa bir süre eyalet haline getirildi(Yıldırım, Kayfeci ve Belet, 2003: 56).

4.9. Cumhuriyet Dönemi

12 Şubat 1920 tarihinde Maraş Fransız işgalinden kurtulduğunda yakılıp yıkılması sebebiyle harap durumdaydı. Fransızlara karşı Maraş'ı savunan çeteler ve Kuva-i Milliyeciler yurdun savunulması için cephelere koşmalarından dolayı şehrin işgal günlerindeki harabe halini düzeltmek için bir çaba gösterilmedi. 1920'li yıllarda Maraş şehrinin nüfusu 20.000 civarındaydı. İşgal yıllarında işgalci Fransız ve yerli Ermeni baskı ve zulümleriyle halkın bir kısmı köylere gitti. Kurtuluş Savaşı'nın başarı ile sonuçlanması üzerine göç eden halk tekrar evlerine döndü.

24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış anlaşmasının imzalanması ile ülkede barış sağlandı ve 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edildi. Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde Türkiye'nin her tarafında büyük bir kalkınma hamlesi başlatıldı ve çağdaş uygarlık seviyesine çıkmak için köklü inkılâplara girişildi. Türkiye'de meydana gelen bu gelişmelerde Maraş'ta nasibini almaya başladı. Eğitim ve Öğretimi geliştirmek için okullar açılmaya başlandı. Yeni devlet daireleri inşa edildi ve şehir içi ulaşım imkânları genişletildi. Maraş halkı da evlerini ve iş yerlerini tamir ederek hayat standartlarını iyileştirmek için adımlar attılar.

Maraş şehrine Cumhuriyet'in ilk yıllarında herhangi bir devlet yatırımı yapılmadı. Daha çok Maraşlı girişimciler ve halk birtakım küçük sanayi ve imalathaneler kurdu. Maraş verimli tarım alanları, hayvancılığı, ormanları ve oldukça fazla kaynak ve akarsuları ile kendine yeterli bir yerdir. Bilhassa şehirde ziraat gelişmiş çeltik ve kırmızıbiber ekimi yapılmaktadır. Bu ürünlerin işlenmesi için küçük imalathaneler kurulmuştur.

1933 yılında Atatürk, demiryolu ile Türkoğlu üzerinden Narlı'ya geldi. Maraş Valisi ve halk tarafından büyük sevgi gösterileri ile karşılandı. Burada bir süre dinlendikten sonra Gaziantep'e gitti.

1933 yılından itibaren Avrupa da II. Dünya Savaşı'nın çıkacağı belirtilerinin görünmesinden dolayı Türkiye'de bir ekonomik durgunluk yaşanmaya başlandı. Bu durum II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etti. Bundan dolayı bu dönemde Maraş' ta fazla bir ekonomik canlanma olmadı.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle 1945 yılından itibaren Türkiye' de yatırımlar hızlandı ve ülkenin ekonomisi gelişmeye başladı. Bunların sonucu olarak 1948 yılında Malatya demiryolu hattı üzerinde olan Köprüağzı İstasyonu'ndan Maraş'a bir demiryolu hattı bağlandı. Böylece Maraş'ın çevre illerle olan demir ve kara yolu bağlantıları genişletildi. Ulaşım şartlarının iyileşmesi, şehirde sanayi ve ticaret etkinliklerinin ilerlemesine neden oldu. 1955 yılında Maraş'ın ilk önemli tesisi olan Sümerbank Pamuklu Dokuma Endüstrisi kurulmaya başlandı ve 1965 yılında üretime açıldı. 1960'lı yıllarda Maraş'ta ekonomik yönden önemli gelişmeler oldu. 7 Şubat 1973 yılında Maraş şehrine TBMM kahramanlık unvanını vererek şehrin adını Kahramanmaraş olarak değiştirdi. 1970'li yıllarda Maraş'ta özel teşebbüsün yaptığı fabrikalar açıldı. Sanayileşmenin başlamasıyla birlikte köyden şehre doğru göç arttı. Bunun sonucu olarak nüfusta 100.000'i geçti.

Maraş'ta ekonomik ve sanayi alanında hızlı gelişmeler 1980 yılından sonra başladı. Devletin Kahramanmaraş müteşebbislere verdiği teşvik kredisinden yararlandı. Bu krediler şehrin seven fedakâr ve çalışkan Kahramanmaraşlı iş adamları tarafından amacına uygun olarak kullanıldı. Böylece birçok tekstil fabrikaları ve iş yerleri açıldı. Öyle ki Kahramanmaraş'ta işçi aranır bir duruma gelindi. Bunun sonucunda şehrin sosyal hayatı değişti, hayat standardı yükseldi ve nüfusu hızla arttı. Şehrin yerleşim alanı genişledi ve yeni konut alanları kuruldu.

1926'da Maraş Ticaret ve Sanayi Odası, 1947'de Maraş İl Müzesi kuruldu. Aynı yıl Maraş Lisesi açıldı. 1949'da Maraş Devlet Hastanesi hizmete girdi. Eloğlu Nahiyesi, 1960'da ilçe haline getirilerek ismi Türkoğlu olarak değiştirildi. 1961'de Telefon Santrali kuruldu. 1975 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Gaziantep Mühendislik Fakültesi'ne bağlı olarak Kahramanmaraş Meslek Yüksek Okulu kuruldu. Gaziantep Üniversitesi'ne bağlı olarak 18 Haziran 1987 tarihinde Ziraat Fakültesi açıldı. 1992 yılında Tugay Komutanlığı kuruldu.

11.07.1992 tarih ve 2282 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 03.07.1992 tarih ve 3837 yasa ile Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ) kuruldu. Üniversite 1993 yılında eğitim-öğretime başladı. 11 Temmuz 1992'de İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi ve Orman Fakültesi, 1995'te İlahiyat Fakültesi, 21 Temmuz 1995'te Mühendislik ve Mimarlık Fakülteleri, 1996'da Tıp Fakültesi, 16 Nisan 2004'te Eğitim Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakülteleri açıldı.

2006–2007 öğretim yılında 9 fakülte, 10 meslek yüksek okul, dört yıllık 2 yüksek okul ve 3 enstitü, 40 bölüm, meslek yüksekokullarında 74 program, fen ve sosyal bilimlerde 30 anabilim dalı ve rektörlüğe bağlı 6 bölüm olmak üzere toplam 150 bölüm ve program ile öğretime devam etti. 2006 yılı itibarıyla Akademik birimlerde 37 Profesör, 58 Doçent, 177 Yardımcı Doçent, 218 Öğretim Görevlisi, 68 Okutman, 217 Araştırma Görevlisi, 21 Uzman olmak üzere 786 akademik personel üniversitenin çeşitli birimlerinde toplam 569 idarî personel görev yapmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 15064'tür. 1995'te temelleri atılan Avşar yerleşkesi'ne 2004'te taşınmıştır. Avşar yerleşkesindeki merkez kütüphanede 30000 kitap bulunmaktadır. Ayrıca merkez kütüphanesi 9 elektronik kaynağa üye olmuştur.

Fotoğraf 4. 1: K.S.Ü. Avşar kampüsü Girişinden Bir Görünüm

Modern bir üniversite olan KSÜ'de 20 öğrenci bilgisayar laboratuvarı ve 1550 bilgisayar bulunmaktadır. Bu üniversitede kaliteli ve huzurlu bir eğitim yapılmaktadır. Nitekim KSÜ, YÖK'ün yurtdışı indeksli yayınına göre yapmış olduğu sıralamada 77 üniversite içinde 13. sırada, devlet üniversiteleri içinde 8. sırada yer almaktadır (Fotoğraf: 4.1).

Yukarda kısaca anlatılanlar sonucunda Kahramanmaraş'ta alışveriş ve hizmet sektörleri gelişmiştir. Kahramanmaraş özellikle üniversitenin kurulduğu tarihten bu yana

sosyal ve kültürel açıdan son derece hızlı bir gelişme göstermiştir. Şehirde sinemaların sayısı artmış, kültür merkezleri kurulmuş, öğrencilere hitap eden pek çok kafeterya açılmıştır. Aynı zamanda şehirdeki öğrenci varlığı şehir ekonomisi açısından da son derece önemli olmuş ve ticaret canlanmıştır. Kredi yurtlar kurumuna ait devlet yurdunun Avşar kampüsüne uzak olması nedeniyle öğrencilerin pek çoğu evlerde kalmayı tercih etmekte ve bu durum şehirde kira fiyatlarının yükselmesine sebep olmaktadır. Ayrıca yine Kayseri yolu üzerinde bulunan Avşar kampüsüne yakın olması itibarıyla üniversite çalışanlarının pek çoğunun şehrin batı yakasını oluşturan Yatılı Bölge, Binevler mevkiinde ikamet etmeleri bu bölgelerin gelişimini hızlandıran faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Üniversitenin gelişmesi sonucunda Kahramanmaraş şehrinin çehresinin de değişeceği ve şehrin gün geçtikçe gelişeceği kanısındayım.

5. ARAZİ KULLANIM ŞEKİLLERİ

5.1. Cumhuriyet Öncesi Kullanım Şekilleri

19. Yüzyılın ikinci yarısından cumhuriyete kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda kent planlaması yasalar ve yönetmelikler şehirciliği biçiminde, Batı'dan etkilenecek başlamıştır (<http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/arazikul.pdf>).

Osmanlı İmar Mevzuatı kent içi ulaşımında yaya ulaşımının yerini araba ve tramvaylara bırakması sonucu, kent içi ulaşım biçime uygun yolların nasıl açılacağı, çok yüksek olmamakla birlikte ortaya çıkan nüfus artışının yeni alanlara nasıl istihdam açacağı ve ahşap kent dokusu görülen yerlerde büyük yangın felaketlerinin sonucu önlem almak amacıyla geliştirilmiştir. Bu aşamada bütün kenti düzenleyen planlardan çok, mevzi planlar gündeme gelmiş, bazı yasa ve yönetmelikler çıkarılmış olmasına karşı yeterli bir kurumsallaşma olmamıştır(<http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/arazikul.pdf>).

“Osmanlı Devleti'nin resmi yıllığı olan ve hazırlandığı dönemin birçok istatistik bilgileri yanında, yerleşme özelliklerini de belirten salnamelerde Maraş'la ilgili bilgiler bulabiliyoruz. Bunlardan 1872 (R.1288) tarihli Halep Vilayet Salnamesi'nde Maraş 38 mahalleli bir şehir olarak geçmektedir. Aynı eserde 37 camii, 14 mescit, 8 medrese, 2 tekke, 2 kilise, 13 mektep ve 1,925 dükkân olduğu belirtilmektedir. Bu kadar dükkânın varlığı ticaretin önemli olduğunu göstermektedir. Her türlü kumaşların satıldığı 1 bedesten ve 7 han vardır. Hanlarda şehir dışından gelenler hayvanlarıyla beraber kalabilmektedir. Bu durum çevreden şehre alışverişe gelenlerin olduğunu göstermektedir. 11 tane hamam vardır. 28 tane değirmen, şehir halkının ve bu yöreden geçen yörüklerin un, bulgur, vs. ihtiyaçlarını görmektedir. 11 fırın, 2 dabbaghane vardır. Dabbaghanelerde işlenen deriler yöredeki köşkerlerin deri ihtiyaçlarını karşılardı. Bu derilerden sırmalı at takımları, eyer vs. malzemeler yapılmıştır. Bu meslek günümüzde de devam etmektedir. 29 boyahane, 2 pekmez yapılan atölye (mâsârâ) vardır. Şehirde alaca bez, şalvar, kuşak dokunmuş pamuklu bez ve mamulleri yapılmıştır. Aynı zamanda marangozluk, demircilik ve benzeri sanatlar gelişmiştir”(Gülbüz, 2001: 106).

“1910(H.1326) tarihli Halep Vilayet Salnamesi'ndeki Maraş şehri ile ilgili bilgiler ise şu şekildedir: Bu eserde, 5.470 hane, 75 oda, 30 cami, 16 mescit, 30 medrese, 1 kütüphane, 1 mevlevihane, 1 rüştiye mektebi, 11 ibtidaiye mektebi, 20 İslam mektebi, 10 kilise, 1.625 dükkan kayıtlıdır” (Gülbüz, 2001:106- 107).

1871 Salnamesi ile kıyaslanacak olursa bu dönemde medrese ve mektep sayılarında nüfusun artmasına bağlı olarak bir artış gözlenirken dükkân sayılarında yaklaşık 300 tane azalma söz konusudur. Bu durum, o dönemde ticaretin yanında mekteplerin de önem kazanmasından ileri gelebilir. Yine kilise sayısındaki artış bu dönemde gayrimüslimlerin sayılarının arttığının bir göstergesidir.

“41 fırın vardır. Fırın sayısında büyük bir artış olmuştur. 12 hamam, 2 sabunhane, 73 değirmen, 300 aba tezgâhı, 400 alaca kumaş tezgâhı vardır. Maraş'ta İzmir Şark Halı'nın bir şubesi mevcut olup 100 kadar tezgâhı bulunmaktadır. Burada dokunan halılar Avrupa ve Amerika'ya satılıyordu. 3 eczane, 2 pamuk fabrikası, 2 pekmez yapılan yer, 2 ambar, 14 han, 1 otel, 2 hastane, 145 çeşme, redif taburu, 1 kışla, 7 karakol vardır. Bu yılda bazı işletmelerin sayısında artış olduğu görülmektedir. Bu artış gayrimüslimlerin açmış olduğu işletmelerden kaynaklanabilir. 18.100 bağ bulunmaktadır. Bu da şehirde bağ ve bahçecilik olduğunu göstermektedir. Evlerin büyük kısmı kerpiç olmakla beraber, bir miktar yarım kagir, üzeri tuğla ile mükemmel bina ve konaklar inşa edilmektedir. Bunların çoğu gayrimüslimlere aittir. Belediye tarafından fanuslarla şehir gece aydınlatılmaktadır. Sokaklar araba işler şekilde tasfiye edilmektedir”(Gülbüz, 2001:107).

Çizelge 5. 1: Salnamelere Göre Maraş Kazası'nın arazi Kullanımı (Dönüm)

Yıllar	Orman	Çayır	Bostan ve Bahçe	Dutluk	Bağ	Zeytinlik	Tarla	Ziraat Yapılmayan
1869	9400	620	425	-	6850	25	-	82000
1870	9400	-	450	5	6925	35	40500	65000
1871	9400	-	450	25	6950	35	46000	45000

“1916 yılında Besim Atalay tarafından yazılan “ Maraş Tarihi ve Coğrafyası” adlı eserde; Maraş, Ahır Dağı'nın eteğinde harap ve perişan halde bir kasabadır. 3km. uzunluğunda, 2km. eninde, 6 km² sahada yayılmıştır. Maraş'ta (Merkez kazada) 8.528 hane ev, şehirde 30 kadar değirmen vardır. 10 tane medrese, mahalle mescitleri dahil 92 tane cami ve mescit, Hristiyanlara ait 11 kilise vardır. 2 eczane (biri Alman Hastanesi'ne ait) ve Almanlara ait bir hastane vardır. 7 han, 30 hamamı bulunmaktadır. Fakat bu eserlerin çoğunluğu kullanılmaz haldedir. Sokak aralarında büyüklü küçüklü 24 köprü ve umuma ait 40 çeşme vardır” (Gürbüz,2001:107) şeklinde bilgi verilmiştir.

Yine Atalay Maraş'ın ekonomik durumunu aynı eserde değerlendirirken ve en geçerli mesleğin dericilik olduğunu daha çok Müslümanların bu işle uğraştıklarını ama deriden kösele ve yan ürünler yapmayı bilmediklerini kaydetmiştir. Dericilikten sonra marangozluk ve pabuççulukla uğraştıklarını 170 kadar derici ve 305 kadar pabuççu dükkânı olduğunu fakat bu sanatların eski olduğunu ve ihtiyaçları karşılayamaz durumda olduğunu belirtmiştir. Eskiden Maraş'ın saraçlık sanatı meşhur imiş, fakat bugün saraçlı ve kazazlık (ipek işi işlemek) sanatı yok olmuş. Marangozluk ilerlemiş ise de bu işle Hristiyanlar ilgilenmektedir. Maraş yol bakımından çok fakirdir. Merkezde büyük ve düzenli caddeler yerine karanlık, pis ve dar sokaklar vardır. Ayrıca Maraş merkezini çevre köy ve bucaklara bağlayan yollar da bulunmamaktadır (Atalay, 1973: 177).

Atalay'ın da kaydettiği gibi o zamanın mahallelerinden olan Mağaralı, Yörükselim, mahallelerinde günümüzde de durum pek değişmemiştir. Hala buralar dar sokaklardan ve küçük dükkân işletmelerinden oluşmaktadır. “Buna rağmen verilerden ve 1920 yılına ait şehir krokisinden çıkarılan bilgiler ışığında Maraş Şehri'nin 1833- 1923 yılları arasında batıda Akçakoyunlu, kuzeyde Mağralı, Yörükselim, Gazipaşa, Kayabaşı, güneyde Dumlupınar ve Hayrullah mahallelerine, doğu'da ise Kümbet Mezarlığı ve Divanlı mahallelerine doğru geliştiği tespit edilmiştir”(Gürbüz,200:107).

1920 yılına ait şehir krokisinden elde edilen bilgilere göre bu dönemde şehirde daha ziyade cami ve kiliseler fazlaca dikkat çekmektedir. Okullar ise daha çok İngiliz ve Amerikan okullarıdır. Bu durum 1919 yılında Maraş'ın İngilizler ve Fransızlar tarafından işgalinin bir sonucudur.

Bu dönemde şehirde ticaret sadece Bedesten adı verilen alanlarda sınırlıdır. Yine aynı dönemde en yoğun yerleşim yeri Beyazıtlı Camii'nin bulunduğu Yörükselim mahallesidir. Aynı zamanda şehrin idari yapılarından olan Mutasarrıflık yani Hükümet Binası, postane yine Yörükselim Mahallesi'nde bulunmaktadır. Şehir bu dönemde kalenin kuzeyine doğru gelişme göstermektedir(Şekil:5. 1).

Yine 1920'li yıllarda şehrin güneyinde çeltik tarımının yapıldığı, kuzeyinde ise bahçelerin bulunduğu ve bu bahçelerden elde edilen gelirlerin Mekke'ye gönderildiği şehirde yaşayan büyüklerden elde edilen bilgilerdir.

Ulu Camii'nden şimdiki Küçük Sanayi Sitesine kadar uzanan bölümün mezarlıklarla kaplı olduğu ve şimdiki şehrin bu mezarlar üzerinde kurulduğu da ifadeler arasında yer almaktadır.

5.2. Cumhuriyet Dönemi Kullanım Şekilleri

5.2.1. 1923- 1956 Yılları Arası

1923 tarihinde cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye'nin her tarafında büyük bir kalkınma hamlesi başlatılmış ve köklü inkılâplara girilmiştir. Türkiye'de meydana gelen bu gelişmeler esnasında Maraş'ta da yenilikler yapılmaya başlanmış, eğitim ve öğretimi geliştirmek için okullar açılmış, yeni devlet daireleri inşa edilmiş ve şehir içi ulaşım imkânları genişletilmiştir (<http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/arazikul.pdf>).

Maraş şehrinde cumhuriyetin ilk yıllarında herhangi bir devlet yatırımı yapılmamıştır. Daha çok Maraş'lı girişimciler ve halk bir takım küçük sanayi ve imalathaneler kurmuşlardır. O dönemde şehirde bilhassa ziraat gelişmiştir. Çeltik ve kırmızı biber ekimi yapılmaktadır ve bu ürünlerin işlenmesi için küçük imalathaneler kurulmuştur.

1933 yılında II. Dünya Savaşı'nın çıkacağına dair belirtilerinde görülmeye başlaması sonucu Türkiye'de ekonomik anlamda bir durgunluk yaşanmaya başlamış, yeni yatırım alanları oluşturulmamış, Maraş da bu durumdan nasibini almıştır.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle 1945 yılından itibaren Türkiye'de yatırımlar hızlanmış ve ülke ekonomisi gelişmeye başlamıştır. Bunun sonucu 1948 yılında Malatya demiryolu hattı üzerinde olan Köprüağzı İstasyonu'ndan Maraş'a bir demiryolu hattı bağlanmıştır. Böylece Maraş'ın çevre illerle olan demir ve kara yolu bağlantıları genişletilmiştir. Ulaşım şartlarının iyileşmesi şehirde sanayi ve ticaret etkinliklerinin ilerlemesine neden olmuştur(Şekil:5. 1).

1955 yılında Maraş'ın ilk önemli tesisi olan Sümerbank Pamuklu Dokuma Endüstrisi kurulmaya başlanmıştır (<http://www.kahramanmaraş.bel.tr>).

5.2.2. 1957- 1977 Yılları Arası

Bu dönemde Türkiye'de bir yandan çok partili yaşama geçilirken, bir yandan da hızlı bir kentleşme yaşanmaya başlamıştır. Bu hızlı kentleşme, kentlerde altyapı ve konut üretiminde sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bir yandan kentlerin yetersizliği, bir yandan kente göç edenlerin kaynaklarının yetersizliği gecekondulaşma sonucunu doğurmuştur.

İlk olarak 1930'larda "barakalar" adıyla ortaya çıkan gecekondu, zaman zaman yıkılmalarına rağmen genelde varlıklarına göz yumulmuştur. Ama çok partili rejime geçişle birlikte af yasaları çıkartılarak gecekonduya güvence verilmiş, gecekondulaşma yasallaştırılmıştır.

Bu dönemde kentlerdeki yapılaşma "yapsatçı" denilen küçük üreticiler eliyle gerçekleşmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de özel otomobil sahipliğinin artmasıyla birlikte kentler ciddi trafik sorunlarıyla karşılaşmıştır.

1960'dan sonra ülkede kent planlamasına daha çok önem verilmiş ve bu konuda daha esnek bir stratejik planlama yaklaşımı benimsenmeye başlanmıştır.

Bugün yerleşik nüfusu 300 binin üzerinde olan Kahramanmaraş kenti için bugüne kadar iki adet imar planı yapılmıştır.

İlki 1957 yılına mevcut meskûn alanları koruyucu ve şehrin güneyine doğru (bugünkü Bahçelievler) gelişimi destekleyici istikamet planıdır. "Bu dönemde Hayrullah, İsmet Paşa, Yenişehir, Menderes, Şeyh Adil mahallelerinde yerleşmeler kurulmuş, İsa Divanlı, Sakarya, Duraklı, Kayabaşı, Gazipaşa, Karamanlı ve Dumlupınar mahalleleri büyümüştür"(Gülbüz, 2001:108), (Şekil:5. 1).

1957’de hazırlanan bu imar planı bugünkü yanlış yapılanma ve yanlış arazi kullanımına temel oluşturmuştur.

Şehrin güneyinde yayılma gösteren Maraş Ovası bu dönemde uygulanan iskân politikası nedeniyle işgal edilmiştir. Nitekim bu dönemde endüstri ve ticari alanların son derece kısıtlı olduğu kentte tarımın büyük bir önem arz etmesi gerekir. Zira bu dönemde Maraş Sanayisi birkaç çırçır fabrikası, gıda ürünlerine dayalı endüstri tesisi ve yeni kurulan Sümerbank’tan ibarettir. Bu nedenle hem endüstriye ham madde sağlayan hem de halkın temel geçim kaynağını oluşturan vasıflı tarım arazilerinde daha rasyonel bir kullanım politikası izlenmek zorunda idi.

Ayrıca bu dönemde şehrsel alanlar dere yataklarından ibarettir ve yağışlar ile kar erimelerinin fazla olduğu dönemlerde taşkın ve sel tehdidi altındadırlar. Bunun yanı sıra Kahramanmaraş kenti bugün I. Derecede deprem bölgesi ilan edilmiştir. Bu pek de sağlam olmayan zeminler üzerinde inşa edilen binalar küçük sarsıntılarda bile büyük tehdit altındadırlar.

1957- 1977 yılları arasında Kahramanmaraş için en verimli gelişme belki de 1968 yılında şehrin kalkınmada öncelikli iller arasına girmesidir. Bu sayede şehirde endüstri yatırımları hızlanmıştır.

5.2.3. 1978- 1987 Yılları Arası

1972 yılında başlayıp 1981 ve 1986 yıllarında hazırlanıp şu an fiiliyatta kullanılan imar planı şehrin batısına doğru olan ve Kavlaklı Organize Sanayi Bölgesine kadar belirli bir hiyerarşi dahilinde yerleşmeyi öngörmüştür.

“Bu dönemde şehir içerisindeki imar çalışmaları ve Şekerdere yolunun açılması ile şehir batıya doğru yayılmaya başlamıştır. Orman Bölge Müdürlüğü çevresinde mahalleler oluşmuştur. Şehirden kopuk olarak Gaziantep yolu üzerinde Erkenez Mahallesi, Adana yolu üzerinde Aksu Mahallesi kurulmuştur. Bu gelişmeler sonucunda şehrin doğusunda Namık Kemal, Yavuz Selim, Şeyh Adil, Dulkadiroğlu, Duraklı, Aslanbey, ve Sütçü İmam mahallelerinde, güneybatıda Mevlana, Hacı Bayram Veli, Barbaros ve Karacaoğlan mahallelerinde, kuzeybatıda Karamanlı, Fatihler, Serintepe, Mağaralı, Yörükselim ve Gazipaşa mahallelerinde gelişmeler olmuştur”(Gürbüz,2001:108”).

Yine bu tarihte (1978) Gaziantep ve Adana yolları çevre düzeni planında rekreasyon amaçlı planlanmış iken 1981 uygulama imar plan onayında belirli derinliklerde sanayi alanları olarak tanımlanmıştır.

Bu yıllar arasında Kahramanmaraş’ta endüstri alanında büyük gelişmeler olmuş, özellikle tekstil sektörü hız kazanmıştır. Şehrin doğusunda Küçük Sanayi Sitesi yapılarak devreye girmiş, buna bağlı olarak şehrin doğu yönünde de büyük gelişmeler olmuştur. Endüstrideki gelişmelere bağlı olarak kırsal alanlardan şehre göç hızlanmıştır(Şekil:5. 1).

5.2.4. 1988- 2006 Yılları Arası

1996 yılında kadar 38 mahalleden ibaret olan idari bölüşüm, hızlı nüfus artışı ve arazi üzerindeki yayılma politikalarıyla müdahalelerde yetersiz kalınmasından dolayı tekrar ele alınmış ve gelişme gösteren bölgeler ile nüfus yoğunluğu fazla olan alanlarda 38 mahalle aynı idari sınır içerisinde 43’e çıkarılmıştır. 2000’li yıllarda Nüfus sayımına esas olan numarataş çalışmalarda çok yoğun olan dokuları ve fiziki eşikler dikkate alınarak kenti daha rahat kontrol etmek gayesi ile tüm idari sınır yeniden belirlenmiş (nüfus, fiziki yapılaşma, arazi kullanımı ve fonksiyon özellikleri) 43 mahalle tekrar 76 mahalleye bölünmüştür.

2002 yılında Üngüt Köyü köy vasfını kaybederek belediyeye bağlı bir mahalle haline dönüştürülmüştür. Bunun sonucu günümüzde 77 mahalle mevcuttur(Şekil: 6.1).

Şehrin kuzey yerleşmesi Ahır Dağı orman sınırları ile kenarlaşmıştır. Doğuda 1999'da yapılmaya başlanan Doğukent Sitesi ile kent bütünleşmiştir. Küçük Sanayi Sitesi'nin devamı yine aynı amaçlı planlamaya alınmıştır. Batıda sınır, Klavuzlu Köyü'nü de içerisine alarak baraj kenarına kadar dayandırılmıştır. Bu dönem içerisinde Organize Sanayi Bölgesi planlama ve uygulama çalışmaları ile yapılmaya başlamıştır. Güneyde ise, Gaziantep, Kayseri çevre yolunun kuzey tarafları iskân ve sanayi alanlarını sınırlandıran eşik olmuştur(Şekil: 5.1).

Yine 1988- 2006 yılları içerisinde artan nüfusun konut ihtiyacını karşılamak gayesi ile belediye öncülüğünde şehrin farklı dört noktasında toplu konut çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar halen devam etmektedir. Yaklaşık 4.800 konut yapımı planlanmıştır.

Kentle, yeni kurulan üniversite arasını bağlamak amacı ile Tekerek Yolu diye bilinen yol üniversite kampüs girişine bağlanması çalışmaları devam etmektedir. Bunun yanı sıra şehirde 1996 yılında kullanıma açılan Hava alanı günümüzde haftanın belirli günlerinde yurt içi seferlerini sürdürmektedir. Yine şehir merkezine girmeyecek taşıtlar için Ağcagil ve Sümbüllü kuzey- güney istikametinde çevre yolları açılmaktadır. Ulu Camii ile Kıbrıs Meydanı arasındaki trafiği rahatlatmak amacıyla istimlak ve altyapı çalışmaları devam etmektedir.

Şehir halkının sosyal ve kültürel etkinlikleri için fuar alanı doğusunda yeni bir stadyum inşa edilmiş ve ayrıca fuar alanı genişletilerek yeniden düzenlenmiştir. Yine Kahramanmaraş Kalesi düzenlenerek halkın kullanımına açılmıştır.

Şu an yetersiz olan hastaneye ilaveten farklı bir yerde 400 yataklı hastane yapımı için fizibilite çalışmaları başlamıştır.

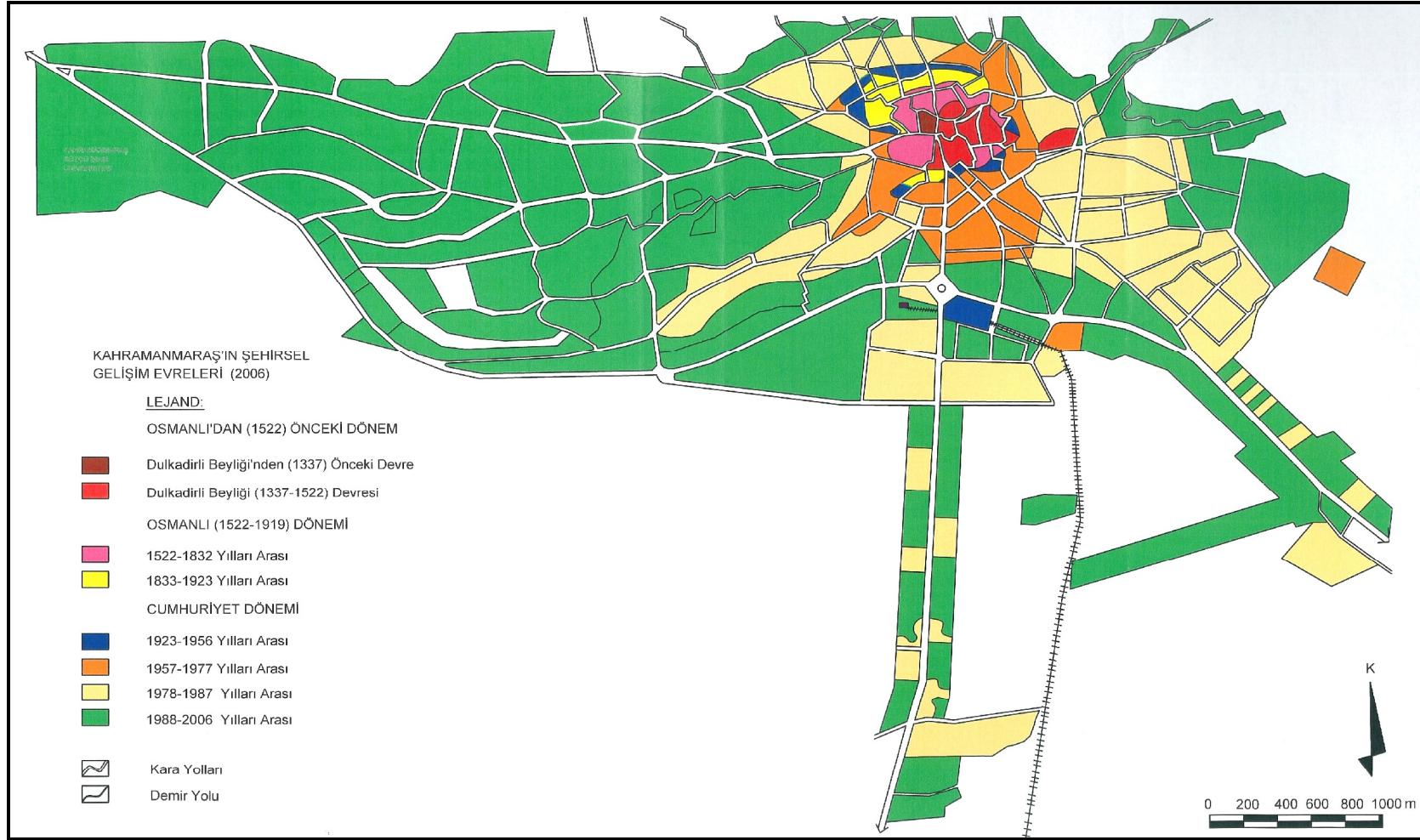
Yeni Adliye Sarayı için Üngüt Mahallesi'nde bir yer planlanmış ve inşaat faaliyetleri şu an devam etmektedir. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi 2003 yılında Avşar köyü civarındaki yeni Kampüsüne taşınmıştır. Rektörlük, Fen-Edebiyat, İİBF, Mühendislik ve Eğitim Fakültesi ve Sosyal Tesisler binaları tamamlanmıştır. Tıp Fakültesi, Ziraat Fakültesi ve diğer binaların inşaatı devam etmektedir.

Evsel ve Sanayi atıkları için hazırlanan kanalizasyon projesinin çok büyük bir kısmı tamamlanmış olup 229 dönüm büyüklüğünde sır barajına deşarj için arıtma tesisi yeri planlanmıştır. Acilen arıtma tesisi yapılmalı sanayi tesislerine de mecburi ön arıtma şartı getirilmelidir. Arıtma tesisinin yeri Tekerek Köyü güneyinde Andırın yolunun altındadır. Tüm hatlar bu noktaya gelmektedir. Bu konuda uzman olan kişilerin arıtma sonrası biyolojik kirlilik konusunun üzerinde titizlikle durmaları gerekmektedir.

Katı atıklar için, şu an iki bölge çöp döküm merkezi olarak belirlenmiştir. Bir tanesi şehre 10km. uzaklıkta Erkenez ve Aksu Çaylarının birleştikleri set dışında yer alır. Bir diğeri de, Gaziantep yolu batısında Erkenez'in çevresinde bulunmaktadır. Şehirdeki günlük çöp üretimi 250- 350 ton civarında değişmektedir. Tomsuklu çevresinde yeni bir çöp depolama alanı olarak yer seçimi yapılmıştır. ÇED raporları devam etmektedir.

Çoğunluğu Aksu Çayı kenarında depolanan katı atıkların yanması sonucu ortaya çıkan kirlilik özellikle Aksu Mahallesi'ni ve nihayetinde Kahramanmaraş'ı etkileyerek hava kirliliğine sebep olmaktadır. Yine bu atıkların toprak altına sızması sonucu taban suyuna karışması söz konusudur. Bu sular sadece klorlama tekniği ile temizlenerek halkın içme suyu olarak kullanması söz konusudur.

Şehrin ısınma ihtiyacı şu anda Fuel-oil, kömür ve odun kullanılarak karşılanmaktadır. Doğalgaz boru hatları hemen hemen şehrin tamamına döşenmekte olup, önümüzdeki beş yıl içerisinde kullanılabilir hale geleceği kanaatindeyim. Doğalgaz kullanımı ile hava kirliliğinin de bir nebze olsun azalacağı düşüncesindeyim.

(Yeliz YAĞMURDEMİR)

Şekil 5. 1: K.Maraş'ın Şehirsel Gelişim Evreleri

6. KAHRAMANMARAŞ ŞEHRİNİN FONKSİYON ÖZELLİKLERİ

Şehirler, sosyal yapıları ve ekonomik faaliyetleri birinden farklı çok sayıda insanın, dar bir saha üzerinde yaşadığı yerlerdir. Şehirlerin fazla miktarda nüfusun ihtiyaçlarını karşılaması, içerisinde birbirinden farklı fonksiyonların meydana gelmesine neden olur. Şehirdeki fonksiyon alanlarının farklılığının en önemli nedeni tarihi ve kültürel şartlardır(Tolun-Denker, 1976: 33). Kahramanmaraş şehrinde de bu etkiler fonksiyon alanlarının farklılaşmasına sebep olmuştur. Şehirler dinamik bir yapıya sahiptirler. Şehirler gerek nüfus artıkcı gerekse şehre ait donatılar geliştikçe büyür ve çeşitli fonksiyon sahaları oluşur. Bu bölümde Kahramanmaraş şehrinin fonksiyon alanları Kahramanmaraş Belediyesi'nden alınan veriler, Teknik Elemanlar Derneği Kahramanmaraş Şubesi'nin yayınladığı Teknik Elaman Dergisi'ndeki Fatih Adanır'ın "Kahramanmaraş Kent İçi Arazi Kullanımı" adlı makalesinden ve Mehmet Gürbüz'ün "Kahramanmaraş Merkez İlçe'nin Beşeri Ve İktisadi Coğrafyası" adlı eserinden faydalanarak belirlenmiş ve incelemiştir.

6.1 Kentsel Sit Alanı

Kent merkezinin tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Pek çok uygarlık geçirmiş olan kent merkezinde çoğunlukla Dulkadirli Beyliği ve Osmanlı Dönemine ait eserler yer alır(1337-1522) ,(Adanır, 1996: 24).

Şehirde bulunan Kahramanmaraş Kalesi Geç Hitler(M.Ö. 9- 8 yy.)döneminde inşa edilmiştir.

Şehirde kale dışında Dulkadir Beyliği yapıları anıtsal olarak bulunur. Ulu Cami, Taş Medrese, Bedesten, İklim Hatun Mescidi, Hatuniye Cami bu beylik zamanına ait eserlerdir. Dulkadirli Beyliği döneminde inşa edilen cami ve medreseler sosyo- kültürel bakımdan gelişmelerin yaşandığının bir göstergesidir. Aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü çarşı ile hanlar ve bunların etrafındaki konut alanları yine bu dönemde yaşananlara ışık tutmaktadır (Fotoğraf:6. 1).

Fotoğraf 6. 1: Kahramanmaraş Kalesi'nin Alt Tarafından Bir Görünüm

Dulkadirli Beyliği zamanında yapılan bu eserler Osmanlı döneminde de korunmuş ve yenileri eklenmiştir.1700'lü yıllarda Kapalı Çarşı hanlar ve hamamlar inşa edilmiştir. Bu dönemde yapılan Kapalı Çarşı günümüzde de ticari merkez özelliğini korumaktadır.

Bugün Kapalı Çarşı, Ulu Cami bölgesi 5.10.1993 tarih ve 1566 sayılı Kültür Bakanlığı, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü kararı ile Kentsel Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Burası eylem olarak çok yoğun ve tarihi ticaret bölgesi olup, koruma amaçlı imar planı yapılmaktadır. Bu çarşı hala işlevselliğini korumakta ve özellikle Maraş'ın daha ziyade kırsal kesimlerinden olanlar tarafından tercih edilmektedir. Bunda alışkanlıkların ve tanışıklıkların rolü büyüktür. Kuyumcuların, bakırcıların, semercilerin, mazmanların ve saraçhanenin bulunduğu çarşı kapalı bir alanda bulunduğu için olumsuz iklim koşullarından etkilenmemesi, trafik olmaması ve ucuz olması nedeniyle tercih edilmektedir(Gürbüz, 2001:113).

Dulkadir Beyliği'nin Osmanlı Ülkesi'ne katılmasıyla kent bazında belirli bölgelerde sivil mimarlık eserleri yapılmıştır. Elimizde kayıtlı son Osmanlı dönemine ait tescilli yapılar vardır.

Çizelge 6. 1: İl Merkezindeki Tescilli Yapılar

Fonksiyon	Adet
Konut	118
Camii	19
Hamam	8
Köprü	3
Han	3
Bedesten	1
Ticaret ve iş yeri	110

Kaynak: (Kahramanmaraş Belediyesi)

Bu yapıların yoğunlaştığı bölgelerde arazi doluluk oranı %100 'e yakındır. Sokaklar dar olup binalar iki katlıdır.

Tarihi ticaret bölgesinin de içerisinde bulunduğu 35 hektarlık alan 24.03.2005 tarihinde Kentsel Sit ilan edilmiştir(Kahramanmaraş Belediyesi,2006),(Şekil:6.2).

6.2. İş ve Ticaret Alanları

Kent tarihsel süreçte ticari eylemi bünyesinde toplayan Kapalı Çarşı ve Tarihi Ticaret Bölgesi 1978 yılında imar planının hazırlanmasıyla birlikte, belediye ve vilayet gibi büyük kamu kuruluşları ile şehrin güney kesimlerine kaydırıldı.

Resmi tesis ticaret eyleminin etkileşimi ile Ulu Camii-Bahçelievler Camii arasındaki bölgeye kente hitap eden Merkezi İş Alanı özelliği kazandırıldı. Bu bölgelerde konut fonksiyonunun da bulunması öngörülürken; arazi rantlarının artması ile ticari hüviyetin canlanması, yerleşik düzeni buralardan uzaklaştırıp daha meskûn sahalara kaydırıldı (Fotoğraf:6. 2).

Şehirde iş ve ticaret alanları Ulu Camii- Kıbrıs Meydanı ve Bahçelievler Camii arasındaki yolların her iki tarafında yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte Kıbrıs Meydanı çevresi, Azerbaycan Bulvarı çevresi, Boğazkesen Caddesi ile Adana yolu üzerinde sebze hali ve odun ambarının bulunduğu alanlar bu fonksiyonların devam ettiği alanlardır(Şekil:6.2).

Fotoğraf 6. 2: Trabzon Caddesi’nden Ulu Cami’ye Doğru Bir Görünüm

“Kurtuluş Mahallesi’nde, Atatürk Bulvarı’nın sol tarafında Belediye Pasajı yer alır. Burada daha ziyade konfeksiyon dükkanları vardır. Ulu Cami’nin kuzeyinde Rıdvan Hoca Yeraltı Çarşısı bulunmaktadır. Bu çarşıda ağırlıklı olarak konfeksiyon ürünleri, beyaz eşya ve züccaciye dükkanları vardır”(Gülbüz, 2001:113).

Ulu Cami’nin kuzeyinde yer alan büyük Postane’den Trabzon Caddesi boyunca eski Müftülüğe kadar uzanan alanda konfeksiyon mağazaları ve hem ticari hem dinlenme amacıyla inşa edilmiş olan pastaneler yer alır. Azerbaycan Bulvarı’nda Belediye’ye kadar uzanan kesimde daha çok mobilya satan dükkânlarla beyaz eşya mağazaları yer almaktadır.

1980’den sonra imara açılan ve günümüzde çok yoğun bir yerleşmenin yaşandığı Alpaslan Türkeş Bulvarı’ndan Binevlere kadar uzanan alanda ise küçük mahalle bakkalları ve küçük çaplı alışveriş dükkânları yer almaktadır. Yine bu cadde boyunca çeşitli mobilya firmalarının showroamları yer alır. Burada yaşayan halk büyük alışverişlerinde yine şehir merkezinde yer alan dükkânları tercih etmektedirle(Fotoğraf: 6. 3).

Fotoğraf 6. 3: Şehrin Batısında Yer Alan Binevler’den Bir Görünüm

Şehir merkezinde sayabileceğimiz Yimpaş Mağazası ve Gaziantep yolunda yer alan Migros şehrin en büyük alışveriş merkezlerini oluşturmaktadır. Her ne kadar insanların alışkanlıklarına ters olsa da, şehirdeki insan ve trafik yoğunluğunu azaltmak için bu gibi büyük alışveriş merkezlerinin şehrin dışına kaydırılması gerekmektedir.

Gaziantep ve Adana Yolu'nda yine fabrikalar ve bunların satış mağazaları statüsündeki alışveriş alanları ile otomobil firmaları yer almaktadır.

Kayseri Yolu'nda ise Galerici Sitesi ile otomobil firmaları yer almaktadır. Kayseri Yolu üzerinde bulunan Organize Sanayi Bölgesi ile şehir arasındaki geliş gidişi ve ticareti canlandırmak amacı ile bu yol üzerinde çeşitli tesisler açılmaya devam etmektedir.

Kahramanmaraş'ta genel bir ifade ile ticaret, mahalle aralarındaki küçük çaptaki dükkânlar haricinde merkezi iş alanı olarak ifade ettiğimiz kabaca Ulu Camii ile Bahçelievler Camii arasındaki yaklaşık 2km.'lik mesafede gerçekleşmektedir. Şehirdeki iş ve ticaret alanları yaklaşık 65ha. alan kaplamaktadır(Kahramanmaraş Belediyesi,2006), (Şekil:6.2).

6.3. Ticaret ve Konut Karışık Olduğu Alanlar

Kahramanmaraş'ta daha önceki yıllarda Azerbaycan Bulvarı, Trabzon, Hükümet, Zübeyde Hanım, Cahit Zarifoğlu, Şeyhadil, Sarayaltı, Uzunoluk, ve Hastane Caddeleri ticaret ve konut alanlarının karışık olarak yoğunlaştığı yerler olmuştur(Kahramanmaraş Belediyesi,2006). Önceleri binaların sadece alt katları iş ve ticaret alanı olarak kullanılırken zamanla şehrin gelişmesine bağlı olarak bu alanlardaki binaların üst katları da iş alanları olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Bugün Trabzon Caddesi iş ve ticaret merkezlerinin en yoğun bulunduğu alandır ve artık bu alanlarda binaların hemen hemen tamamı iş merkezlerine dönüştürülmüştür. Buna ek olarak hem ticaret hem eğitim amacı taşıyan dershanelerin yoğunlaştığı alanlarda gece nüfusu yok denecek kadar azdır.

Sakarya, Mağaralı, Batıpark, Haydarlı, Çocuk Bahçesi gibi bölgelerde mahalle ölçeğinde yoğun ticari eylemler gözlenmektedir(Şekil:6. 2).

Bunun yanı sıra şehrin önemli arterlerinin bulunduğu yerlerde yüksek binaların alt katlarında genel olarak küçük alışveriş merkezleri ve showroomlar yerleşmiştir. Üst katlar ise ev yerleşmeleri şeklinde kullanılmaktadır. Ana arterler dışındaki arka sokaklarda daha çok mahalle bakkalları yer almaktadır. Bunun dışında kalan yerler ise ev olarak kullanılmaktadır.

Hizmet sektörü olarak gelişmiş olan arterlerin etrafı yine konut alanları olarak kullanılmaktadır.

6.4. Konut Alanları

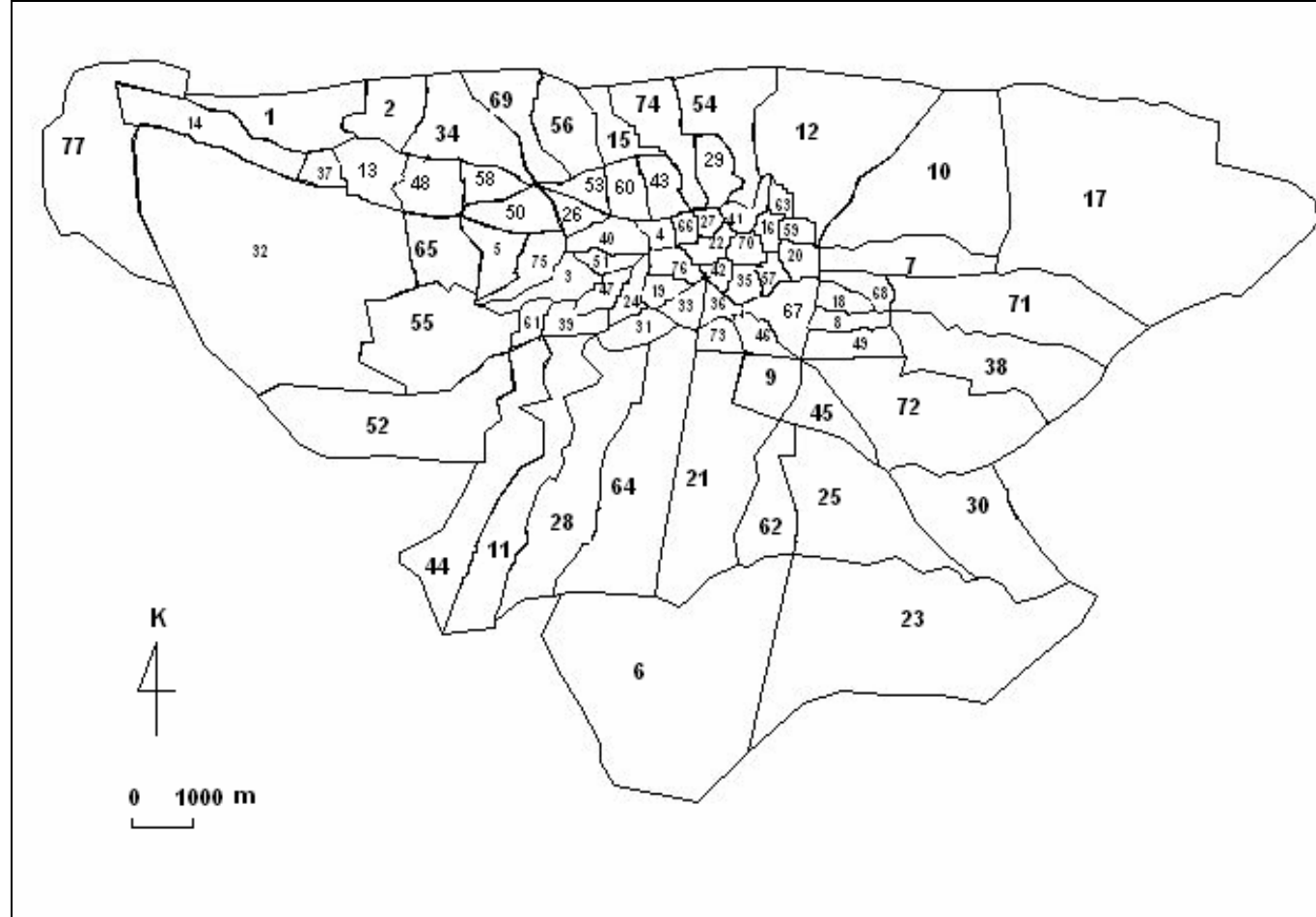
Çizelge 6. 2: Kahramanmaraş Şehri'nin Mahalleleri

1	12 Şubat	40	Karamanlı
2	5 Nisan	41	Kayabaşı
3	Abdulhamithan	42	Kurtuluş
4	Akçakoyunlu	43	Mağralı
5	Akif İnan	44	Malik Ejder
6	Aksu	45	Mehmet Akif
7	Aslanbey	46	Menderes
8	Bağlarbaşı	47	Mevlana
9	Bahçelievler	48	Mimarsinan
10	Balıca	49	Namık Kemal
11	Barbaros	50	Necip fazıl
12	Beyazıtlı	51	Orhan Gazi
13	Binevler	52	Oruç Reis
14	Cumhuriyet	53	Osman Gazi
15	Çamlık	54	Pınarbaşı
16	Divanlı	55	Piri Reis
17	Doğukent	56	Saçaklızade
18	Dulkadiroğlu	57	Sakarya
19	Dumlupınar	58	Selçuklu
20	Duraklı	59	Sanem Ayşe
21	Egemenlik	60	Serintepe
22	Ekmekçi	61	Sümbüllü
23	Erkenez	62	Sümer
24	Ertuğrul Gazi	63	Sütçü İmam
25	Eyüp Sultan	64	Şehit Abdullah Çavuş
26	Fatih	65	Şazibey
27	Fevzipaşa	66	Şehit Evliya
28	Gayberli	67	Şeyh Şamil
29	Gazipaşa	68	Şeyhadil
30	Genç Osman	69	Tavşantepe
31	H. Bayram Veli	70	Turan
32	Haydarbey	71	Yahya Kemal
33	Hayrullah	72	Yavuz Selim
34	Hürriyet	73	Yenişehir
35	İsa Divanlı	74	Yörükselim
36	İsmetpaşa	75	Yunus Emre
37	İstiklal	76	Yusuflar
38	Kanuni	77	Üngüt
39	Karacaoğlan		

Kaynak: (Kahramanmaraş Belediyesi, 2006)

MAHALLELER

1- 12 Şubat Mah.	40- Karamanlı Mah.
2- 5 Nisan Mah.	41- Kayabaşı Mah.
3- Abdülhamidhan Mah.	42- Kurtuluş Mah.
4- Akçakoyunlu Mah.	43- Mağralı Mah.
5- Akif İnan Mah.	44- Malik Ejder Mah.
6- Aksu Mah.	45- Mehmet Akif Mah.
7- Aslanbey Mah.	46- Menderes Mah.
8- Bağlarbaşı Mah.	47- Mevlana Mah.
9- Bahçelievler mah.	48- Mimarşinan Mah.
10- Balıca Mah.	49- Namık Kemal Mah.
11- Barbaros Mah.	50- Necip Fazıl Mah.
12- Beyazıtlı Mah.	51- Orhan Gazi Mah.
13- Binevler Mah.	52- Oruç Reis Mah.
14- Cumhuriyet Mah.	53- Osman Gazi Mah.
15- Çamlık Mah.	54- Pınarbaşı Mah.
16- Divanlı Mah.	55- Piri Reis Mah.
17- Doğukent Mah.	56- Saçaklızade Mah.
18- Dulkadiroğlu Mah.	57- Sakarya mah.
19- Dumlupınar Mah.	58- Selçuklu Mah.
20- Duraklı Mah.	59- Sanem Ayşe Mah.
21- Egemenlik Mah.	60- Serintepe Mah.
22- Ekmekçi Mah.	61- Sümbüllü Mah.
23- Erkenez Mah.	62- Sümer Mah.
24- Ertuğruk Gazi Mah.	63- Şütçü İmam Mah.
25- Eyüp Sultan Mah.	64- Şehit Abdullah Çavuş Mah.
26- Fatih Mah.	65- Şazibey Mah.
27- Fevzipaşa Mah.	66- Şehit Evliya Mah.
28- Gayberli Mah.	67- Şeyh Şamil Mah.
29- Gazipaşa Mah.	68- Şeyhadil Mah.
30- Genç Osman Mah.	69- Tavşantepe Mah.
31- H. Bayram Veli Mah.	70- Turan Mah.
32- Haydarbey Mah.	71- Yahya kemal Mah.
33- Hayrullah Mah.	72- Yavuz Selim Mah.
34- Hürriyet Mah.	73- Yenigehir Mah.
35- İsa Divanlı Mah.	74- Yörükselim Mah.
36- İsmet Paşa Mah.	75- Yunus Emre Mah.
37- İstiklal Mah.	76- Yusufkar Mah.
38- Kanuni Mah.	77- Üngüt Mah.
39- Karacaoğlu Mah.	

Şekil 6. 1: Kahramanmaraş Merkez İlçesi'nin İdari Bölünüşü (Mahalleleri)

Kahramanmaraş şehri 2006 yılı itibariyle 77 mahalleye ayrılmıştır. Şehrin ilk mahalleleri Ulu Camii ve Kale çevresindedir(Fotoğraf:6. 4). Bu alanlarda sokaklar dar ve konutlar eski yapılardan oluşmaktadır. Taştan yapılmış tarihi konutlar Turan ve Divanlı mahallelerinde toplanmıştır(Kahramanmaraş Belediyesi, 2006). Genel olarak Maraş'ın eski mahallelerinde konutlar mütevazı şekilde bahçe içerisinde iki katlı, dar sokaklar çevresinde komşuluk ilişkileri esas alınarak oluşturulmuştur(Çizelge: 6. 2, Şekil:6. 1).

Fotoğraf: 6. 4: Kahramanmaraş Kalesi'nden Ulu Cami'ye Doğru Bir Görünüm

Hızlı kentleşme ve sanayileşme sonucunda konut hususunda birtakım atılımların yapılması konusunda arayışları gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler bina irtifalarının yükselmesi, bahçeli evlerin azalması ve toplu konut şeklinde kendini göstermiştir. 1985 yılından bugüne değin 3110 ha. alanda 14 imar uygulaması ve 6 ıslah planı ile birlikte 14.000 civarında yerleşmeye yönelik, inşaat yapımına uygun müstakil imar parselleri üretilmiştir. Bu sahalar yaklaşık %5 oranında meskûn alan çevresi olan ovada, %95'lik kısmı da lineer doku üzerinde batı kesimlerde yer almıştır. Şehirde konut alanları 3000.0ha alan kaplamaktadır.

Ruhsatlı imara uygun yapılaşmaların yanı sıra kaçak olarak yerleşilen bölgeler de vardır. Bu tür alanlar; kent dokusuna yapışmış merkezden uzak, kişilerin sosyo-ekonomik yapılarına uygun, aynı kültür özelliklerine sahip insan gruplarını bünyesinde toplar.

Kahramanmaraş kent ölçeğinde şehrin yapılanması ve gelişimi lineer bir dokuya sahiptir. Şehrin Mevlana, Barbaros, Hacıbayramveli ile Karacaoğlan mahalle gruplarında batı köylerinden gelen yerleşimler, Mercimektepe bölgesinde ise Muş İli'nden gelenler yer alır(Adanır, 1996: 22).

Şehrin doğu kesiminde de Dulkadiroğlu, Aslanbey, Namık Kemal mahalleleri, çevrelerinde yine Muş, Tunceli, Bitlis, Elazığ vs. illerinden gelen vatandaşların yerleştikleri görülmektedir(Adanır, 1996: 22).

Şehrin batı kesiminde oluşan kaçak yapılar sınıf olarak III., IV ve daha yüksek vasıfsız arazilere yapılaşmakta iken doğu kesiminde ise I. ve II. sınıf kullanılabilir arazilere yapılaşmaktadır.

Kahramanmaraş'ta bu endüstrileşme ve hızlı göç neticesinde birtakım önlemler alınması gayesi ile 5 adet gecekondu önleme bölgesi oluşturulmuştur. İlk kez 1971 yılında I nolu gecekondu önleme bölgesi Şeyhadil ve Namık Kemal mahallelerinde tatbik edilmiş, lakin başarıya ulaşmamıştır(Adanır, 1996: 22).

IV ve V nolu gecekondü önleme bölgesi için 1978 yılında çalışmalar başlatılmış, tek başarıya ulaşan bir bölge olarak 2100 adet küçük parsel, 400 adet de 5 katlık büyük parsel çıkarılmıştır. Alt yapısı tamamlanmıştır(Kahramanmaraş Belediyesi, 2006).

6.5. Endüstri Alanları

“Önceki yıllarda el sanatlarına bağlı küçük atölye tipi endüstrinin yoğun olduğu Kahramanmaraş şehrinde, büyük endüstri olarak nitelendirdiğimiz fazla sayıda işçi çalıştıran fabrikalar 1983 yılından itibaren yoğunlaşmaya başlamıştır. Büyük bölümü el işçiliğine dayanan küçük endüstri, Kurtuluş Mahallesi’nde, bugün tarihi ticaret bölgesi olarak belirlenen sahada sürdürülmüştür. Daha sonra 1957 yılında, bugün fonksiyonunu kaybetmiş olan Menderes Mahallesi’ndeki eski sanayi yapılmıştır. Bu sanayi alanı da ihtiyacı karşılamayınca 1978 yılında şehrin doğusunda, Yavuz Selim Mahallesi’nde Küçük Sanayi Sitesi yapılmıştır. Devlet tarafından 1957 yılında işletmeye açılan Sümerbank Gaziantep Yolu üzerinde kurulmuştur”(Gülbüz, 2001:114).

İmar planında konut kullanımı dışına tahsis edilmiş olan küçük sanayi ve sanayi alanları kentin güney kesimlerinde özellikle yol güzergâhlarına Gaziantep ve Adana yolu ile 1991 yılında da Kayseri Yol akslarının her iki tarafı 250m. derinlikli sanayi kullanımına tahsislidir. Muhtelif yerlerde 250m. derinlik 500 metreye çıkarılmıştır. Yol güzergâhlarındaki sanayi ile konut bölgeleri arasında Gaziantep Yolu’nda 1000 dönüm civarında Küçük Sanayi Sitesi; Adana Yolu’nda ise 800 dönüm civarında odun ambarı ve hal kompleksi kurulmuştur (Kahramanmaraş Belediyesi, 2006),(Şekil:6. 2).

Kentin toplam Sanayi kullanımı 8400 dönüm civarındadır. Bu değere 1800 dönümlük Küçük Sanayi Sitesi ve Odun Ambarlarını da eklersek 10200 dönümlük bir kullanım söz konusudur(Kahramanmaraş Belediyesi, 2006).

Övada, şehrin güneyinde bulunan çevre yol güzergâhları sanayi kullanımı ile gün geçtikçe faal hale gelmektedir. Zemin olarak yeraltı su seviyesine yakın ve vasıflı tarım arazileri üzerinde konumlandırılmıştır. Sınır olarak Gaziantep Yolu Sanayisi Karacasu Beldesi sınırlarına, Kayseri Yolu’nda da Üniversite Kampüs sahasına kadar lineer olarak gitmektedir.

Çevre yol güzergâhları üzerindeki sanayi vasıflı tarım arazileri üzerinde kurulmuştur. Ayrıca yine küçük Sanayi Sitesi tarım alanlarına doğru genişletilmektedir. Bu gelişmeler Tarım Müdürlüğü’nden izin alınarak yapılmaktadır. Bölgelerin sanayi alanı olarak kullanımı ile tarım arazisi olarak kullanımı arasındaki avantaj ve dezavantajlar değerlendirilerek getirilerinin fazla olması sebebiyle bu alanların sanayi alanlarına tahsis edilmesi uygun görülmüştür.

Şu an şehrin belediye ve mücavir alan sınırları dışında kalan Kavlaklı Organize Sanayi Bölgesi 3500 dönüm alan üzerinde kurulmuştur. Şehrin en batısında şehir merkezine 13km. uzaklıkta Kavlaklı Beldesi’nin kuzey ve kuzeybatı kesimlerinde yerleşmiştir.

Kavlaklı Organize Sanayi Bölgesi konum olarak doğu, batı ve güney kesimler baraj sahası olup, kuzeyi engebelidir. Meyil oranı %5- %15 arasında değişmektedir.

Kahramanmaraş Sanayisini bir yerde toplamak, yol güzergâhlarındaki tarım alanlarının işgalini önlemek ve entegre tesisleri bir araya getirerek üretimi artırmak amacıyla kurulan Organize Sanayi Bölgesi hali hazırdaki fabrikaların ikinci şubesi niteliğini taşımaktadır.

Yol güzergâhlarındaki 250 ile 500m. arasında değişen derinliğe sahip olan fabrikalar bulundukları yeri terk edip daha dar bir alana sahip olan Organize Sanayi Bölgesi’ndeki yerlerde üretim yapmayı tercih etmemektedir. Bu bölgeyi mevcut yerlerine ek bir saha olarak

kullanılmaktadır. Bu durum Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluş ve işleyiş amacına ters bir durum arz etmektedir.

6.6. Ulaşımda Kullanılan Alanlar

Kahramanmaraş şehrinde şehir içi ve şehirlerarası ulaşım yoğunlukla karayolu ile sağlanmaktadır. Kahramanmaraş otogarı Adana, Gaziantep, Kayseri karayollarının birleştiği noktada bulunmaktadır. Şehrin kendi firmaları yanında çevre illerin otobüs firmaları da otogara giriş yapmaktadır. Ayrıca otogarın hemen yanında köy garajı yer almakta ve şehrin ilçeleri ve köylerine ait dolmuş seferleri bu garajdan sağlanmaktadır(Şekil: 6. 2).

Demiryolu garı şehrin güneyinde Adana, Gaziantep, Kayseri Yolu kavşağındadır. Fakat Kahramanmaraş'ta demir yolu ulaşımı Köprüağzı İstasyonu ile sağlanmaktadır. Nitekim karayolu ve havayoluna oranla daha yavaş olduğundan ve şehir merkezinden doğrudan ulaşım sağlanamadığından pek fazla tercih edilmemektedir. Fakat İskenderun-Samsun demiryolu hattının Kahramanmaraş üzerinden geçirilmesi düşünülmektedir. Acilen bu güzergâha önem verilmeli ve sanayisi hızla gelişen şehirde hammadde girişi ve ürün çıkışında rahatlık sağlanarak karayolunun yoğunluğu azaltılmalıdır(Şekil: 6. 2).

Şehirde havayolunun önemi gün geçtikçe artmaktadır. Sanayinin gelişmesine paralel olarak şehre giriş çıkış yapan iş adamlarının sayısı artmış ve bu durum günübirlik geliş gidiş imkânı sağlayan hava yollarına olan talebi artırmıştır.

1996 yılında açılan Gaziantep Yolu'nun 7.km.' sinde Erkenez Afet Evleri'nin kuzeyinde toplam 2400 m. pist uzunluğuna sahip olan hava alanı sadece iç hatlardaki seferlerle hizmete devam etmektedir.

6.7. Resmi Ve İdari Kurumları

Kahramanmaraş, il merkezi konumunda olduğu için idari kurumların hemen hepsini içinde bulundurmaktadır. Merkez ilçe hariç Afşin, Andırın, Çağlayancerit, Ekinözü, Elbistan, Göksun, Nurhak, Pazarcık ve Türkoğlu olmak üzere 9 ilçe, 64 belediye, 476 köy, 268 mahalle, 17 birlik olmak üzere 825 mahalli idare kuruluşu mevcuttur.

Resmi kurumların büyük çoğunluğu Hayrullah ve İsmet Paşa mahallerinde, Zübeyde Hanım Caddesi ile Kıbrıs Meydanı arasında kalan alanda toplanmıştır. Valilik ve Adliye Trabzon Caddesi'nde, Belediye ve Emniyet Amirliği Azerbaijan Bulvarı üzerinde yer alır (Fotoğraf:6. 5). Bayındırlık Hükümet Caddesi üzerinde, Türk Telekom Müdürlüğü Özel İdare İş Merkezi'nde, PTT Azerbaijan Bulvarı'ndaki Aksaray Sokak'ta bulunmaktadır. Türkiye Elektrik Dağıtım Şirketi Karamanlı Mahallesi'nde, Kültür Müdürlüğü Necip Fazıl Kısakürek Bulvarı'ndaki Kültür Sitesi'nde yer almaktadır. Devlet Su İşleri XX. Bölge Müdürlüğü olarak Kahramanmaraş-Gaziantep yolunun 6. km.'sinde yaklaşık 240 dönümlük bir alan üzerinde kurulmuştur. Bölge Müdürlüğü olarak Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman illerine hizmet vermektedir. Çevresi sanayi alanıdır. DSİ'nin Şube Şefliği ise Şeyh Adil Mahallesi'nde Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü Yavuz Selim Mahallesi'ndeki Gaziantep Caddesi'nde bulunmaktadır. Orman Bölge Müdürlüğü ise 55 dönümlük bir alan üzerine oturmuş olup şuan kent merkezinde yer alan Andırın Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Çevresi konut fonksiyonundadır. Tarım İl Müdürlüğü Şeyh Adil Mahallesi'nde, Toprak Mahsulleri Ofisi demiryolu garı yanında bulunmaktadır. İtfaiye İsadivanlı Mahallesi'nde, Tekel Hayrullah Mahallesi'nde, Cezaevi ise Aksu Mahallesi'nde yer alır. Resmi ve İdari kurumlar 107. 4ha. alan kaplamaktadır(Gürbüz, 2001: 115- 116), (Şekil:6. 2).

Fotoğraf 6. 5: Kahramanmaraş Emniyet Amirliği'nden Bir Görünüm

6.8. Askeri Alanlar

Askeri alanlar şehrin kuzey ve güney kesimlerinde yaklaşık 202.8ha. bir alan üzerinde yer alır(Çizelge: 8.2),(Kahramanmaraş Belediyesi, 2006). Şehrin kuzeyindeki Gazi Paşa mahallesinde 72. Zırhlı Tugay, güneyindeki Aksu Mahallesi'nde ise askeri alay bulunmaktadır. Üngüt Mahallesi'nde İl Jandarma Komutanlığı, Yenişehir Mahallesi'nde Askerlik Şubesi ve Çocuk Bahçesi civarında Ordu Evi yer almaktadır(Şekil:6. 2).

6.9. Sosyo-Kültürel Alanlar

Sosyo-kültürel alanlar eğitim, dini, sağlık ve spor tesislerinden oluşmaktadır. . Eğitim tesisleri yaklaşık olarak 60ha. ilkokul, 80ha. lise ve dengi okullar olmak üzere 140ha. , sosyal tesisler 35. 4ha. , sağlık tesisleri 75ha olmak üzere sosyo-kültürel alanlar toplam 250. 4 ha. alan kaplamaktadır.Bu tesisler arasında eğitim amacıyla kullanılan yapılar ilk sırada yer almakta olup 800.5ha.'lık üniversite alanı da buna eklenecek olursa eğitimin tesislerinin kapladığı alan oldukça genişleyecektir(Çizelge:6.3,Çizelge:8.2). Kahramanmaraş'ta dini tesislerden Camiler de önemli sayıdadır ve 21.7ha. alan kaplamaktadır (Çizelge:6.3) ,(Kahramanmaraş Belediyesi,2006).

Sağlık Kuruluşları yaklaşık 75ha. alan kaplamaktadır(Çizelge:6.3). Devlet Hastanesi şehrin kuzeyindeki Yörük Selim Mahallesi'nde yer alır. Tıp Fakültesi Hastanesi, Kalp Hastanesi, Diş Hastanesi ve Maremar Özel Hastanesi yine bu alanda yer almaktadır. Yenişehir Devlet Hastanesi Trabzon caddesinde, Mostaş ve Hayat Hastaneleri Hükümet Caddesi'ne açılan sokaklarda Vatan Hastanesi Yimpaş Otel yanında ve Uğur Göz Hastanesi ise Şazibey Mahallesi Stad Caddesi'nde, Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi ise şehrin kuzeybatısında Yunus Emre Mahallesi'nde bulunmaktadır(Fotoğraf: 6. 6). Bunun yanında çok sayıda poliklinik ve sağlık ocağı vardır(Kahramanmaraş Belediyesi,2006), (Şekil:6. 2).

Fotoğraf 6. 6: Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi 'den Bir Görünüm

Spor tesislerinden 12 Şubat Stadyumu ve kapalı yüzme havuzu Hayrullah Mahallesi'nde yer almaktadır. Batıpark Kapalı Spor Salonu ise Akçakoyunlu Mahallesi'ndeki Necip Fazıl Kısakürek Caddesi'ndedir. Bunun yanında fuar alanı doğusunda yeni bir stadyum inşa edilmiştir.

Sosyal tesisler arasında yer alan müze, Azerbaycan Bulvarı'ndadır. Sabancı Kültür Merkezi Adana yolu üzerindeki fuar alanında, Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi ise Alpaslan Türkeş Bulvarı'nda yer almaktadır(Fotoğraf:6 .7).

Fotoğraf 6. 7: Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi'nden Bir Görünüm

6.10. Yeşil Alan ve Parklar

Kahramanmaraş şehir içerisinde aktif ve pasif olarak toplam 436.9ha.yeşil alan bulunmaktadır(Çizelge:6. 3), (Kahramanmaraş Belediyesi,2006).

“Ülkemizde kentsel yeşil alan genişlikleri yasa ve yönetmeliklerle düzenlenen kişi başına metrekare (m^2 .) oranları ile belirlenmektedir. Bu amaçla ilk olarak 6785 sayılı İmar Kanunu’nun 20.07.1972 Tarih ve 1605 Sayılı Yasa ile değişik 25. maddesinde kişi başına minimum $7m^2$. yeşil alan öngörülmüştür” (Doygun Alpogu İter, 2006: 1).

“Kahramanmaraş’ta mevcut aktif yeşil alanlar ile güncel kent nüfusu ilişkilendirildiğinde kişi başına $1.4m^2$. aktif yeşil alan düştüğü anlaşılmaktadır. Bu oran, yönetmelik ile belirlenen standardın $7.6m^2$. aşağısındadır ve $10m^2$. düzeyine ulaşılması için 281ha. genişliğinde aktif yeşil alanın daha uygulanmasını gerektirmektedir. Mevcut aktif yeşil alan olan mahalle oranları incelendiğinde, aktif yeşil alan bulunan 54 mahallenin yalnızca 3’ünde kişi başına oranın $10m^2$. ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. 13 mahallede bu oran 2. 1- $8m^2$. arasında değişmektedir. Aktif yeşil alana sahip mahallelerin %70’ini oluşturan 37 mahallede ise kişi başına oranlar $2m^2$. ‘den azdır” (Doygun Alpogu İter, 2006:4).

“Bu tespite göre kişi başına düşen aktif yeşil alanların 6- $10m^2$. arasında olduğu mahalleler sırayla Doğukent Mahallesi, Egemenlik Mahallesi, 5 Nisan Mahallesi, Şazibey Mahallesi, Şehit Abdullah Çavuş Mahallesi şeklindedir”(Doygun Alpogu İter, 2006:4).

Altunkasa (2004), kentsel yeşil alan birimlerinin ideal genişliklerini ülkemizde ve yurt dışında öngörülen standartların genel ortalamalarını alarak belirlemiş, örneğin mahalle parkı için 4ha. ve semt parkı için de 16ha. değerlerini vermiştir. Kahramanmaraş’ta çocuk oyun ve park amaçlı yeşil sahaların büyüklüğü 2 dönüm ile 20 dönüm arasında değişmektedir. Şehirde bulunan en büyük yeşil alanlar 55ha. fuar ve mezarlık 110ha.’dır 17ha. civarında da orman içi dinleme yeri vardır. Ayrıca Pınarbaşı Çamlık bölgesi düzenlenerek gününbirlik rekreasyon amacıyla halkın kullanımına açılmıştır.

Şehirde çeşitli mahalle parklarının yanında mezarlık alanlar da yeşil alanlar içinde yer almaktadır. Bununla birlikte Binevler civarında 12 Şubat Kurtuluş Parkı, Bahçelievler Parkı,ytlı Bölge Parkı ve Fuar alanında ise Atatürk Parkı dikkat çeken yeşil alanlardan bazılarıdır(Şekil: 6. 2), (Fotoğraf:6. 8).

Fotoğraf 6. 8: 12 Şubat Kurtuluş Parkı’ndan Bir Görünüm

6.11. Tarım Alanları

Kahramanmaraş şehrinin çok büyük bir kısmı tarım alanıdır. Toplam kullanım içerisinde zeytinlik ve bağ ile birlikte yaklaşık % 79'luk bir kesimi kapsar(Çizelge:8. 2), (Kahramanmaraş Belediyesi,2006).

Şehrin kuzey kesimleri tamamıyla planlı olup tarım arazileri şehrin güney kesimlerinde Adana ve Gaziantep Yolu arası 250'şer metrelik sanayi haricindeki üçgen bölge, Gaziantep ve Adana yolunun doğu ve batı kesimleri, Kayseri yolu güneyi baraja kadar bir saha ile şehrin doğu kesimindeki yerler tarımsal amaçlı kullanılmaya devam etmektedir.

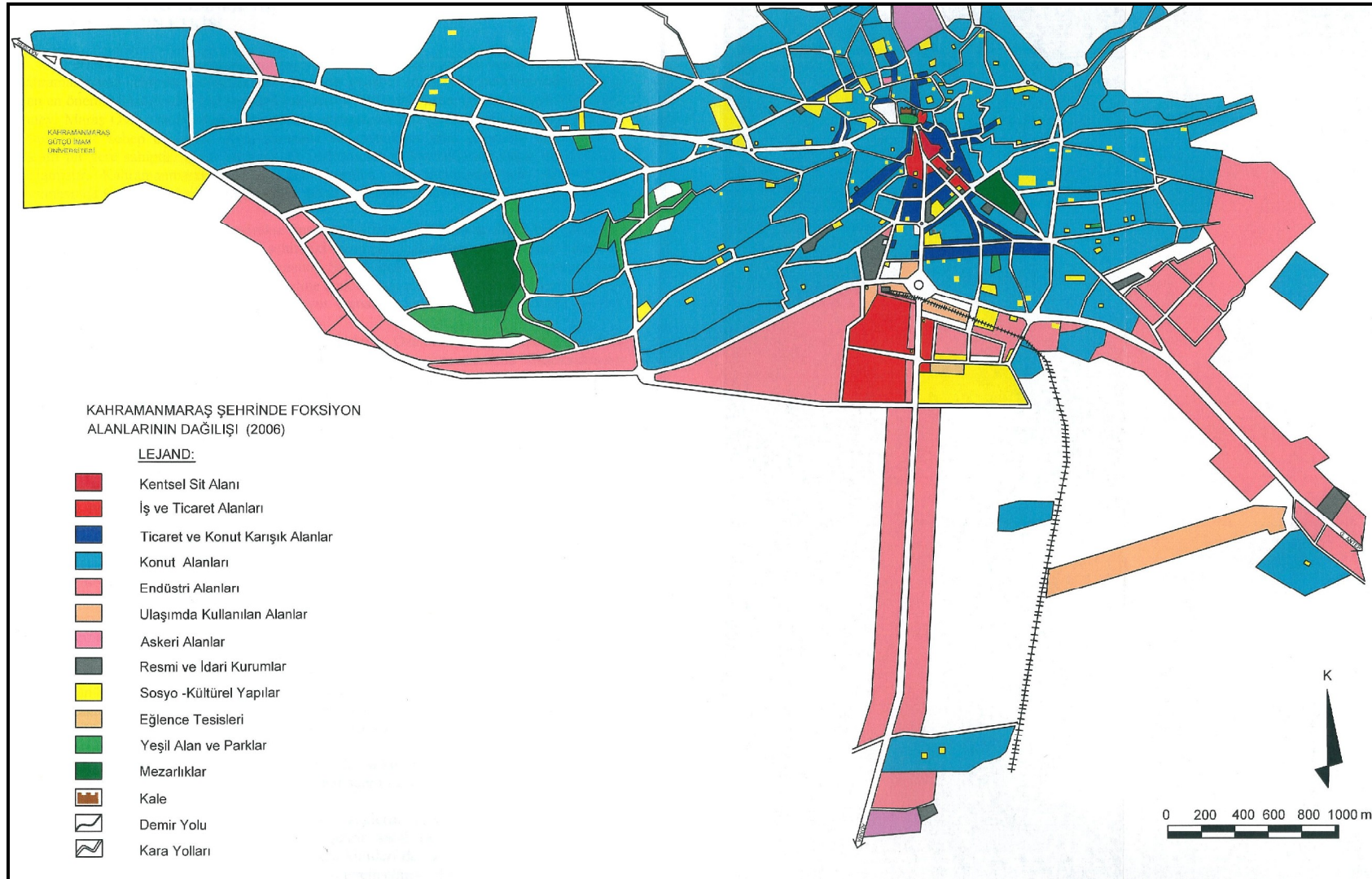
Merkez Dereköy yolunun kuzey tarafları bağ olarak kullanılmaktadır. Adana, Gaziantep ve Kayseri yollarındaki sanayiler I. Ve II. Sınıf tarım toprakları üzerinde kurulmuşlardır.

Tarım alanları endüstrileşmenin ve kırsal kesimden gelerek ovaya yerleşen kaçak yapıların tehdidi altındadır. Bu konuda acilen düzenlemelerin yapılması ya da gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu konuda gerekli yasaklamalar ve sınırlamalar konulmalıdır. Aksi takdirde hem sanayiye ham madde hem de insanlara temel besin kaynağı sağlayan bu alanlar yanlış kullanım sonucu yok olacaktır.

Çizelge 6. 3. Kentsel Donatımların Meskûn ve Rezerv Konut Bölgelerinde Dağılımı

Kentsel donatımlar	Ha.	%
Konut	3000	68,8
İlkokul	60	1,3
Lise	80	1,8
Ticaret(Merkezi İş Alanı + Çarşı)	75	1,7
Sağlık	75	1,7
Soysal Tesisler	35,4	0,8
Resmi Tesisler	107,2	2,5
Teknik Altyapı(Trafo, Su Deposu)	70,2	1,7
Yeşil Alanlar	436,9	10,0
Cami Alanı	21,7	0,5
Yol (Bağlantı ve Çevre Yolları)	400,6	9,2
TOPLAM	4362	100

Kaynak: (Kahramanmaraş Belediyesi, 2006)

(K.Maraş Belediyesi, 2006)

Şekil 6. 2: Kahramanmaraş Şehrinde Fonksiyon Alanlarının Dağılışı

7. FARKLI ARAZİ KULLANIŞLARININ OLUŞMASINDA ÖZEL FONKSİYONLARIN ETKİSİ

Yerleşmeye etki eden faktörlerin başında bilindiği üzere fiziki ve beşeri faktörler gelir. Kahramanmaraş şehrinin kurulmasında ve şehrin gelişimi yönlerinin belirlenmesinde etkili olan en önemli faktörlerden biri yeryüzü şekilleridir. Bilindiği üzere şehrin kuzeyi Ahır Dağı, güneyi Maraş Ovası ile çevrilidir. Bu durum yerleşmelerin doğu-batı istikametinde gelişme göstermesine sebep olmuştur. Aynı zamanda su kaynakları yine şehirlerin kurulmasında önemli bir yere sahiptir. Tarih boyunca ilk yerleşmeler su kaynaklarına yakın bir mekânda başlamıştır. Kahramanmaraş şehrinde hem kuruluş yeri seçiminde hem de varlığını korumasında Ceyhan Nehri'nin kolları olan Aksu ve Erkenaz Suyunun ve yaratmış oldukları ovanın büyük önemi vardır.

İklim gerek yerleşmeleri gerekse insan aktivitelerini etkileyen diğer bir faktördür. Kahramanmaraş'ın iklim özellikleri şehirdeki tarımsal faaliyetleri etkilemekle kalmayıp yerleşmelerin dağılışı da etkili olmuştur. Şehrin çok sıcak geçen yaz mevsimi hem yükseklik nedeniyle hem de serin Garbi yeline açık olması nedeniyle batı kesimleri yerleşme açısından tercih edilir hale getirmiştir. Aynı zamanda bağ evleri diye bilinen seyfiye yerleşmelerinin oluşumunda etkili olmuştur.

Şehir I. derecede deprem bölgesi konumundadır. Özellikle 1999'da ülkede meydana gelen büyük depremin halkı deprem konusunda korkutması ve aynı zamanda bilinçlendirmesi üzerine yerleşme yerleri seçilirken zemin özellikleri dikkate alınmaya başlanmıştır. Bu durum alüvyal zeminin büyük yer tuttuğu Kahramanmaraş Şehri'nin güney kesimlerinde binaların kat yüksekliklerinin belirlenmesinde önemli olmuştur. Aynı zamanda bu alanlarda yerleşmeleri sınırlandırmıştır. Yine bu durum zemini sağlam olmayan mahallelerdeki arsa fiyatlarının düşüşüne ve sağlam olan mahallelerde ise yükselmesine sebep olmuştur.

Şehirdeki arazi fiyatları üzerinde etkili olan diğer bir faktör de ticaret ve idari alanların dağılışıdır. Yani şehir merkezi diye adlandırılabilirimiz İsmet Paşa, Kurtuluş, Yenişehir ve Hayrullah mahallelerin arsa fiyatları yükselmekte, Trabzon Caddesinde bu fiyatlar en üst seviyeye ulaşmaktadır. Aksu ve Sümer Mahalleleri gibi şehrin kenar kesimlerinde ya da şehir içindeki tepe yamaçlarında bulunana ve ulaşım imkânları bakımından sorunlu alanlarda ise arsa fiyatları düşmektedir.

Şehirde yerleşme yeri seçiminde dikkat edilmesi gereken bir başka konu da erozyon olayıdır. Yağışın fazla olduğu dönemlerde Ahır Dağı'ndan erozyonla taşınan malzemenin fazla olması durumunda şehir erozyon tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Bunu için havzada ağaçlandırma işlemleri yapılmalı, bağ ve bahçe alanları teraslandırılmalıdır. En akılcı çözüm ise dere yataklarına müdahale edilmemesi veya kanalların büyük açılması veya erozyon tehlikesi olan alanların yerleşmeye açılmaması şeklinde olmalıdır.

Günümüzde yerleşmelerin yayılışı genel olarak yerel politikacılar tarafından belirlenmekte ve hazırlanan imar planları çerçevesinde uygulanmaktadır. Bu sebeple arazinin rasyonel bir şekilde planlanması ve kişisel rantlara fırsat verilmeden uygulanması gerekmektedir.

Kahramanmaraş şehri genel olarak 1972'de başlanan ve 1981'de onanan imar planı çerçevesinde gelişme göstermektedir. Bu tarihten sonra kentin batı yakası yoğun bir şekilde yerleşmeye açılmıştır.

Yerleşmelerin gelişimi ve yayılışında kişilerin özel tercihlerinin ve kültürel özelliklerinin de rolü büyüktür. Kimi kişiler şehrin kalabalık ve gürültülü ortamlarından uzaklaşmak için şehir merkezini tercih etmezken kimileri de aradığı her şeyin elinin altında olması düşüncesiyle şehir merkezine yakın yerleri tercih etmektedir.

Yine akrabalık bağlarının çok güçlü olduğu ülkemizde insanlar birbirlerine yakın olmak düşüncesindedirler. Bu durum kimi zaman bir sülalenin birleşerek bir mahalle oluşturmalarına kadar gitmektedir. Kahramanmaraş'ta da Dulkadiroğlu ve Sarayaltı gibi mahallelerde bunun en güzel örnekleri yaşanmaktadır.

Göç olgusu da bu durumu tetiklerken diğer bir faktördür. Şehir dışından göç sonucu şehre yerleşen aileler diğer göçleri de kendine çekmekte ve aynı ilden aynı kültürden olan insanlar yerleşmeleri için aynı mahalleleri tercih etmektedirler. Kahramanmaraş'taki alevilerin pek çoğu Yörük Selim Mahallesi'nde yerleşirken Aslanbey, Namık Kemal gibi Mahalleler daha çok doğu illerinden göçenlerin yerleştikleri yerlerdir.

Kültürel benzerlikler ve gelenekçi yaklaşım sadece yerleşim yerlerinde değil uğraşılan meslek gruplarında ya da uygulanan tarım tekniklerinde de kendini göstermektedir. Baba mesleğini devam ettirmek şeklinde olagelmiş bu yaklaşım bizim kültürümüzün bir parçası halini almıştır. Yine bir tarlaya ekilen üründen tutun tarlanın işleniş biçimi ya da ürünün kullanılış biçimine kadar hep bu gelenekçi yaklaşımı görmek mümkündür. Gerçi son yıllarda teknolojinin gelişmesi ve halkın eğitim düzeyinin yükselmesi bu genel geçer kuralları hafifletse de tam olarak eskiden bir kopuş söz konusu değildir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kahramanmaraş şehri üzerine daha önce yapılan çalışmalarda arazi kullanımı daha çok tarım alanları için kullanılmıştır. Fakat arazi kullanımından asıl algılamamız gereken kentsel fonksiyonlar ve kent üzerindeki dağılımıdır.

Bu çalışmada öncelikle arazi kullanımını daha rasyonel bir şekilde değerlendirebilmek için şehrin coğrafi özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Fiziki ve beşeri coğrafi faktörler birbirleriyle bağlantılı şekilde yerleşmeyi etkilemektedir. Lineer olarak doğu- batı istikametinde gelişmesi öngörülen kent merkezi kuzey- güney istikametinde dere ve vadiler tarafından kesilmiştir. Şehrin kuzeyinde Ahır Dağı'nın varlığı, güneyinde ise verimli tarım alanlarını oluşturan ovaların varlığı yerleşmeleri bu istikamette sınırlandırmıştır(Şekil:3. 1).

Daha sonraki aşamalarda şehrin tarihi gelişimi üzerinde durulmuştur. Şehir geçmişte birkaç kez kurulup yıkılmış ve şehrin yeri bir kaç kez yer değiştirmiştir. Tarih öncesi Hititlere kadar dayanan şehir daha sonra da pek çok medeniyete beşiklik yaparak 1522 yılında Osmanlı topraklarına katılıp daimi gelişme yönünde istikrar kazanmıştır.

Sonraki aşamalarda ise şehirdeki arazi kullanımı ve şehrin fiziki ve beşeri çevreden kaynaklanan sorunları ele alınmıştır. Şehrin en önemli ulaşım arterleri, dereler üzerinde kurulmuştur. Kanlıdere Boğazkesen ve Şekerdere caddelerinin bulunduğu yerler dere olup bu dereler kanallara alınarak bu alanlardaki yolun altından geçirilmiştir. Zaman içerisinde bu kanallar tıkanabilir ve patlamalar olabilir. Bu sebeple öncelikle doğal kullanım alanlarından olan dere yataklarına pek fazla müdahale etmemek alınacak en doğru tedbir olacaktır. Ancak çalışma alanımızda dere yataklarının ulaşım alanları olarak kullanımı söz konusudur. Bu durumda oluşabilecek tıkanmalara karşı en akılcı çözüm bu derelerin geçtiği kanalların geniş olması ve kanalizasyon şebekesinden ayrı tutulması olacaktır.

Ulaşım sektöründeki diğer bir sorun da alışveriş merkezlerinin, resmi kurum ve kuruluşların ve eğitim sektöründe gün geçtikçe önemi artan dershanelerin hep aynı alanda yoğunlaşmasından kaynaklanan tıkanıklıktır. Özellikle sabah 7 -9 ile akşam 16- 17 saatleri arası trafik yoğunluğu artmaktadır. Şehrin merkezi diye tabir ettiğimiz Kıbrıs Meydanı ve Trabzon Caddesi'nde bu saatlerde tıkanıklıklar meydana gelmekte ve ciddi bir park sorunu yaşanmaktadır. Bu konuda yapılacak en iyi düzenleme halkı toplu taşıma araçlarını kullanmaya teşvik etmek olacaktır. Ayrıca mümkün olduğu ölçüde bu yollara alternatif yollar geliştirilmelidir.

Gerek trafik yoğunluğunun gün geçtikçe artması gerekse sanayinin konut alanlarına yaklaşması şehirde hava kirliliği üzerinde de etkili olmaktadır. Bilindiği üzere şehrin etrafı dağlarla çevrili durumdadır(Şekil:3. 1). Çanak şeklindeki bir alanda gelişme gösteren şehirde hava sirkülasyonu sağlanamadığı için özellikle kış mevsimlerinde hava kirliliği ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Bu konuda alınabilecek en iyi tedbir ise kaliteli yakıt kullanımını artırmak ve sanayi alanlarını şehrin yerleşim alanlarına pek yaklaştırmamak olacaktır.

Karşılaşılan bir başka sorun ise şehrin en yoğun yerleşmelerinin dere yatakları üzerine kurulmuş olmasıdır. Depremsellik açısından kritik bir noktada yer alan şehirde halk bu konuda bilinçlendirilmeli ve yerel yönetimler ve yetkili kuruluşlar bu alanların imara açılmaması için gerekli tedbirleri almalıdırlar. İnşa edilecek yapılar için ise deprem etütleri çok dikkatli incelenmeli ve kat yükseklikleri sınırlandırılmalıdır.

Çalışma alanımızın batı yönünde gelişme göstermesi gerek artan nüfusun konut ihtiyacını karşılamak üzere kat sayılarının artması gerekse zemin bakımından daha sağlam yapıda olması açısından depremselliğe karşı önlem olması konusunda isabetli bir ilerleme olmuştur. Ayrıca bu sayede şehrin verimli tarım alanları da işgal edilmemiş olacaktır. Günümüzde pek çok şehirde olduğu gibi Kahramanmaraş'ta da tarım alanlarının konut alanları ve sanayi alanları tarafından işgali söz konusudur. Bilindiği üzere şehrin güneyi

verimli Maraş Ovası ile kaplıdır. Bu alanların tarım dışı kullanımını engellemek gelecek yıllarda artan besin ihtiyacını karşılayabilmek için önem arz etmektedir.

Kahramanmaraş şehrinde en büyük değişim 1978 yılından itibaren başlamıştır. Özellikle tekstil sektöründeki gelişmelere bağlı olarak nüfus toplayan şehre kırsal alanlardan olan göç de hızlanmıştır. Göçler neticesinde şehirde gecekondululaşma sorunu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte sanayisi gelişen ve nüfusu gün geçtikçe artan şehirde tarım topraklarının bir kısmı konut ve endüstri alanları olarak işgal edilmeye başlanmıştır. Tarım dışı kullanımlar özellikle ana ulaşım koridorları üzerinde yoğunlaşmıştır.

“Endüstriyel alanlar, Gaziantep, Adana ve Kayseri karayolları boyunca yer almaktadır. Özellikle Gaziantep karayolu çevresinde daha yoğun olup iç kesimlere doğru yayılmaktadır. Bu alanlar tarımsal potansiyelleri çok yüksek alanlar olduğu gibi çok zayıf zemin stabilizesine sahip alanlardır. Yine yüksek taban suyu ve sel riski olan alanlardır. Bu nedenle bu alanların endüstriyel amaçla kullanılması son derece yanlıştır. En kısa zamanda sınırlandırılmaları gereklidir”(Gündoğan ve Diğerleri, 2001: 90).

Merkez İlçe nüfusu 326 binin üzerinde olan şehirde arazi kullanımına ilişkin çok ciddi çalışmalar yapılmalı ve uygulanmalıdır. Bu güne kadar kent için iki tane imar planı yapılmıştır. Günümüzde 1972’de başlayıp 1981’de onanan imar planı dâhilinde şehir planlanmakta ve gelişmektedir. Bu imar planını makro ölçekte değerlendirdiğimizde kentsel alan kullanımı ile ilgili veriler aşağıdaki çizelgelerde verilmiştir (Çizelge:8. 1, 8. 2).

Çizelge 8. 1: Kahramanmaraş Belediyesi Yetki Sahası (ha.)

Belediye Yetki Alanı	12.000.0
Mücavir Alan	21.000.0
Toplam	33.000.0

Kaynak: (Kahramanmaraş Belediyesi, 2006)

Çizelge 8. 2: Mücavir Alan İçerisindeki Arazi Kullanımı

Kentsel Alan Kullanımı	Büyüklüğü (ha.)	%
Meskûn Alan	800.9	2.4
Rezerv Konut Sahaları (Uygulama Gören) (Uygulama Görmeyen) (Gecekondulu Önleme Bölgesi)	1.750.8 1.750.6 86.6	10.8
Sanayi (Orta Ölçekli Sanayi, Küçük Sanayi, Odun Ambarı)	1.625.9	4.8
Askeri Alan	202.8	0.5
Üniversite	800.5	2.4
Köylerin Meskûn Yerleşimleri	50.5	0.1
Tarım Alanları (Zeytinlik, Bağ, Orman ve Baraj Sahası)	25.931.4	79.0
TOPLAM	33.000.0	100

Kaynak: (Kahramanmaraş Belediyesi, 2006)

Çalışma alanımızı sınırlayan kent merkezindeki mücavir alanda arazi kullanımı incelendiğinde arazi kullanımının % 79’ unun tarım alanlarına ait olduğu dikkati çekmektedir.

Tarım dışı alanların çoğunu ise konut alanları oluşturmaktadır. Daha sonra sanayi ve eğitim alanları ile askeri alanlar şehir merkezinde yer alan donatıları oluşturmaktadır.

Görüldüğü üzere konut alanları ve sanayi alanlarının gelişimi hızlı bir şekilde devam ettiği takdirde tarım alanları bu donatılar tarafından işgal edilecektir.

KAYNAKÇA

- ADANIR, F., 1996, "Kahramanmaraş'ta Arazi Kullanımı", Teknik Eleman Kahramanmaraş Arazi Kullanımı, 3(Özel Sayı), ss. 19- 28.
- AKBIYIK, Y., "Arşiv Belgeleri Işığında Zeytin Ermeni Meselesinin Halli", Belleten, C.LIV(209), ss. 435- 461.
- AKBIYIK, Y., 1990, Milli Mücadelede Güney Cephesi(Maraş), Kültür Bak. Yay., Kaynak Eserler Dizisi: 43, Ankara, 395 s.
- AKGÜNDÜZ, A., 1992, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, OSAV yayınevi, C.IV, İstanbul, 655 s.
- ATALAY, B., 1973, Maraş Tarihi ve Coğrafyası, (Çeviren; Özbaş, M.), Dizerkonca Matbaası, İstanbul 402 s.
- BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ, Dahiliye, ŞFR, nr. 52/93
- BEHAR, C., 1996, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500- 1927, Tarihi İstatistikler Dizisi, C.2, DİE Yay. No. 1877, Ankara, 190 s.
- DARKOT, B., "Maraş", İ.A, C.VII, ss. 310- 315.
- DEVLET HAVA MEYDANLARI İŞLETMESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 2006, Ankara.
- DEVLET METEOROLOJİ İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ,2006, Ankara.
- DİE, 2000, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 46-Kahramanmaraş, TC. Başbakanlık DİE. Mat. Yay., Ankara, 199 s.
- DSİ, XX. BÖLGE MÜD., 2006, Kahramanmaraş.
- DOĞAN, M., 1998, Türkiye'de Kentleşme, Sanayileşme, Arazi Kullanımı ve Çevre sorunları, Hacet.Üniv., Standart Dergisi yay., No.37, Ankara, 433 s.
- DOYGUN, H. ve İLTER, A.A., 2006, Kahramanmaraş Kentinde Yeşil Alanların Planlama ve Bitkilendirme Tekniği Yönünden Analizi, Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi, Proje No: 2004/3- 1, Kahramanmaraş, ss.1-11.
- ELDEM, V., 1970, Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 200 s.
- EROL, O., 1993, Genel Klimatoloji, Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 398 s.
- EYİCİL, A., 1999, Maraş'ta Ermeni Siyasi Faaliyetleri, Gün Yay., Ankara, 395 s.
- GÖKSUN'UN TARİHÇESİ, <http://goksun-meb.gov.tr/tarih.htm>, (03.01.2005).
- GREGORY, A.F., 1987, Abü'l-Ferec Tarihi, (Çeviren; Doğrul, Ö.A.), Türk Tarih Kurumu Yay., C.I, Ankara, 337 s.
- GÜNDOĞAN, R., GÜREL, N., ŞERBETÇİ, H. ve DİĞERLERİ, 2001, Kahramanmaraş ve Yakın Çevresinin Potansiyel Arazi Kullanım Planı, KSÜ., Araştırma Fonu (Yayımlanmamış Araştırma Raporu), Kahramanmaraş, 192 s.
- GÜNDOĞDU, H., "Kahramanmaraş", DİA, C.XIV, ss.197-201.
- GÜNDÜZ, T., "Kahramanmaraş", DİA, C.XIV, ss.192- 196.
- GÜRBÜZ, M., 2001, Kahramanmaraş Merkez İlçenin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, Kahramanmaraş Valiliği İl Kültür Müd. Yay. No.2, Kahramanmaraş, 241 s.
- GÜRÜN, K., 1985, Ermeni Dosyası, Bilgi Yay., Ankara, 415 s.
- HALAÇOĞLU, Y., 2004, Ermeni Tehciri, Bağbali Kültür yay., İstanbul, 189 s.
- HOCALOĞLU, M., 1976, Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler, Anda Dağıtım, İstanbul, 866 s.
- HONİGMANN, E., "Maraş", İ.A., C.VII, ss.315-317.
- İL SAĞLIK MÜD., 2006, Kahramanmaraş.
- İL TRAFİK AMİRLİĞİ, 2006, Kahramanmaraş.

- İLLER BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ,1990, "İmar Planlarının Düzenlenmesi İle İlgili Teknik Şartname".
- İLTER, E., 1995, Ermeni Meselesinin Perspektifi ve Zeytun İsyanları, Türk Kültürünü Araş. Ens. Yay., Ankara, 247 s.
- KAHRAMANMARAŞ TARİHÇESİ, "http://www.nakkashome.com/tarihce.htm.", (03.01.2005).
- KANADIKIRIK, E., 1971, "Maraş'ta Nüfus Hareketleri", Coğ. Arş. Der., Ank. Üniv. DTCF Coğ.Arş. Ens. Yay., S.3- 4, ss.381-405.
- KARADENİZ, H.B., 1996, "Dulkadirli Beyliği Tarihine Kısa Bir Bakış", Türk Dünyası Araştırmaları, S.104, ss. 131- 157.
- KESİK, M., 2002, "XII. Yüzyılın İlk Yarısında Anadolu'da Meydana Gelen Doğal Afetler ve Depremler", Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri Bildiriler (22- 23 Mayıs 2000), İstanbul, ss.29- 40.
- KORKMAZ, H., YILDIRIM, U., 1998, "K.Maraş'ta Coğrafi Faktörlerin Hava Kirliliğine Etkisi", Türk Coğrafya Dergisi, S. 33, ss. 389- 411.
- KÖY HİZ. GEN. MÜD., 1997, Kahramanmaraş İli Arazi Varlığı, Köy. Hiz. Gen. Müd. Yay. İl Rapor No .46, Ankara, 80 s.
- KÖY HİZ. GEN. MÜD., 2006, Kahramanmaraş.
- ÖZALP, Y., 1983, Millet-i Sadıka Patirtısı ve Maraş, (Kahramanmaraş'ta Ermeniler), Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi, İstanbul, 255 s.
- RAMAZANOĞLU, Ö., 1996, 234 Numaralı Şeriye Sicili H.1332-1325, KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- ŞAHİN, A.İ., 2004, Kahramanmaraş'ın Şehirsel Gelişiminin Coğrafi Bilgi Sistemleri Yöntemiyle İncelenmesi, KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- SARAY, M., 2003, Ermenistan ve Türk Ermeni İlişkileri, Atatürk Arş. Mer.Yay., İstanbul, 259 s.
- ŞEHRİN TARİHİ, "http://www.kahramanmaras.bel.tr.", (01.01.2005).
- ŞENOL, S., 1983, Arazi Topplulaştırma Çalışmalarında Kullanılabilir Niceliksel Yeni Bir Arazi Derecelendirme Yönteminin Geliştirilmesi Üzerine Araştırma, Doktora Tezi (yayınlanmamış), Ç. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- SOLAK, İ., 2000, "Anadolu'da Nüfus Hareketleri ve İskan Politikası", Türk Dünyası Araştırmaları, S.127, ss.157- 192.
- TEKELİ, İ., ERDER, L., 1978, Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler, Hacet. Üniv. Yay. D- 26, Ankara.
- TCK KARAYOLLARI 5. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ 55.ŞUBE ŞEFLİĞİ, 2006,Kahramanmaraş.
- TIRAŞ, M., 1994, "Yusufeli (Artvin) Kasabası'nda Yerleşme",Doğu Coğrafya Dergisi, S.1, ss.396- 412.
- TIRAŞ, M., 2002, "Yusufeli İlçesi'nde Köy Yerleşmeleri", Türk Coğrafya Dergisi, S. 38, ss. 133- 147.
- TIRAŞ, M., 2003, Türkoğlu İlçesi'nin Coğrafi Etüdü, Çantay Kitapevi, İstanbul. 116s.
- TOLUN- DENKER, B., 1976, "Şehir İçi Arazi Kullanışı", İst. Üniv. Edb. Fak. Yay. No. 2050, İst. Üniv. Coğ. Ens. Yay. No. 83, S.33, İstanbul.
- TOPRAKSU, 1973, Ceyhan Havzası toprakları, Topraksu Genel Müdürlüğü, Yayın No: 285, Ankara, 86 s.
- TUNÇDİLEK, N., 1985, Türkiye'de Rölief Şekilleri ve Arazi Kullanımı,İst. Üniv. Yay. No. 3279, İst. Üniv. Den. Bil.ve Coğ. Ens. Yay., No. 3, İstanbul 310 s.

- ULUSAL ÇEVRE EYLEM PLANI ,“<http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/arazikul.pdf> ”,
(05.01.2005).
- YILDIRIM, H., KAYFECİ H., BELET, H., 2003, Kahramanmaraş’ın Siyasi ve Sosyal Tarihi, KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- YİNANÇ, R. VE ELİBÜYÜK, M.,1988, Maraş Tahrir Defteri (1563), Ank. Üniv. Osm. Tar. Arş. ve Uyg. Mer. Yay. No. 1, c. I- II, Ankara, 920- 914 s.
- YİNANÇ, R., 1989, Dulkadirli Beyliği, AKDTYK, Türk Tar. Kur. Yay., VII. Dizi, Ankara, 108 s.
- YURTSEVER, C., 1983, Ermeni Terör Merkezi Kilikya Kilisesi, Çukurova Tarihi Arş. Serisi:2, Bayrak yay., İstanbul, 316 s.

ÖZGEÇMİŞ

01.10.1979 tarihinde Nevşehir'in Kozaklı İlçesi'nde doğdu. Orta öğrenimini Kayseri'de tamamladı. 1999 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümüne kaydoldu. Lisans eğitimini 2003 yılında üniversite, fakülte ve bölüm birincisi olarak tamamladı. 2003- 2004 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans sınavını kazanarak Coğrafya Anabilim Dalında Lisansüstü eğitime başladı. 2004 yılında yapılan Araştırma Görevliliği sınavını kazandı. 2006 Aralık ayında Araştırma Görevliliğinden ayrılarak Milli Eğitim Coğrafya Branş Öğretmeni olarak göreve başladı. Hâlen Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı'nda Lisansüstü Eğitime devam etmekte ve Öğretmen olarak çalışmaktadır.

Yeliz YAĞMUR DEMİR